

1807

ԳՈՆԱՐԲ
ՖՈՒՆԱՄԵՐԷՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԱՍՒՐԵԱՅ

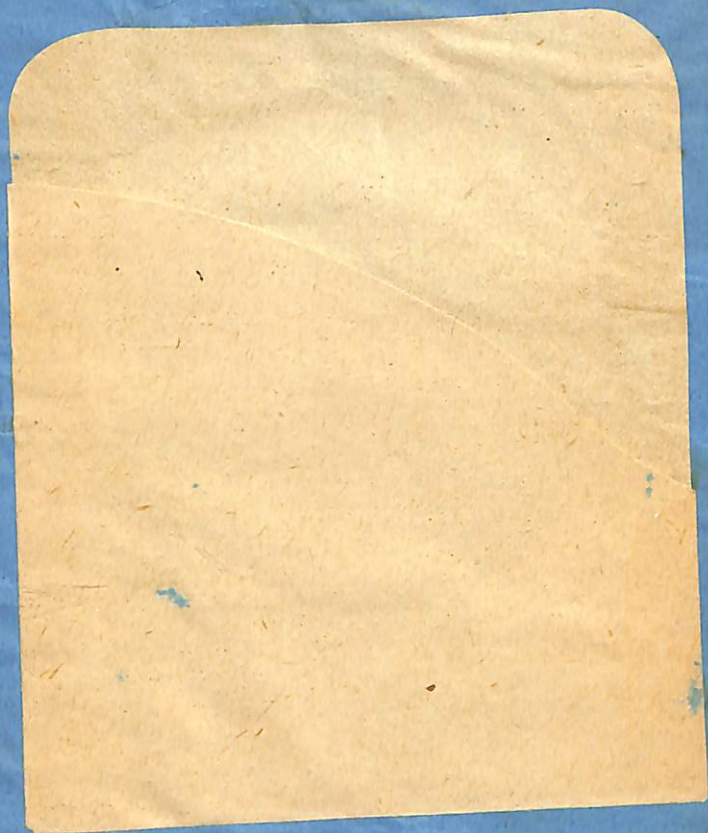
ՅԱԿՈԲ Գ. ԷՏԻԼԵԱՆ

Կ. ՊԵՏԻՍ

1893

84
—
9-75

34
9-75
428
270-էՏ

ԳՈՀԱՐՔ

ՖՌԱՆՍԵՐԷՆ

ԴՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԱՍԻՐԵԱՅ

ՅԱԿՈԲ Գ. ԷՏԻԼԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՐՏԱՏԵԱՆ

(Սրամեան)

1885

ՋՕՆ ՄԵԾԱՐԱՆԱՑ

ԱՌ

ՄԵՄ. ԲԵՐՐԱՔ ԻՃԷՆՏԻ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

Մեծաւոյ՛ Տէր,

Առ ի արդեօք ձօնել կարեմ՝ զայս իմ երկ՝
առարկայն անհնուն սիրոյս, եթէ ոչ առ Ձեզ,
ն վեհանձն եւ ազնիւ ոգի, որ յօծարեցայք՝ Ձեր
ծանրածանր եւ բազմազան գործոց մէջ իսկ,
նուիրել ինձ վեհանձնաբար Ձեր բանկազին ա-
ջակցութիւնն, եւ այսու Մեկեմաս կանգնիլ ի-
րաւամբ գործոյս սպազրութեան:

Փնոյ՛ մեծ է ինձ ապաւէն, Մեծաւոյ՛
Տէր, շեղազարդել *Գոհարներս* Ձեր Ազնուու-
րեան փառաւոր անուամբ:

Մեծարանօք առ Ձեզ

ՅԱԿՈԲ ԷՏԷԼԵԱՆ

2003

297/3-Ա.Է.

13588-58

8

Ներկայ աշխատասիրութեանս ձեռնարկելով,
մեր նպատակն ուրիշ բան չէ եղած, բայց եթէ
ըստ կարի ծանօթացընել հայ ուսանողաց Գաղ-
ղիարէն լեզուի խորիմաստ՝ հանճարաւոր եւ նուրբ
ասացուածներն, որք այսօր այնքան գեղեցկապէս
կը զարդարեն Գաղղիական գրականութիւնն, չնորհ
եւ փայլ յաւելլով յայն:

Թէ ո՞րք են մեր ակնարկած ասացուածներն,
դնեմք աստ 'ի նոցանէ մի քանի օրինակներ:

« On reparle de l'Académie, et les on dit courent un train
de poste: « Le nombre des fauteuils va être porté à cinquante.
Il y a huit jours, un soi-disant critique demandait que les
quarante fussent soixante de plus. Mais il est orfèvre, M.
Josse: il se réserve *in petto* le numéro 100. »

(Revue de Paris.)

« Je connaissais le Jardin botanique d'Athènes, qui n'est
ni très beau ni très riche. Le jardin royal offrait plus de
ressources. J'ai passé là de bonnes journées au milieu des
plantations. Le jardin n'est public qu'à certaines heures; mais
je parlais grec aux sentinelles, et, pour l'amour du grec, on
me laissait entrer. »

Ed. About.

« Supposez-vous à ces poètes anciens, chanteurs ambulants
dans la Grèce, à Homère enfin, qui les résume et les illustre
tous, supposez-vous à ces aèdes de profonds desseins de phi-
losophie, de morale et d'enseignement? Ont-ils voulu être

des auteurs, des hommes de lettres, et ont-ils poursuivi la gloire épique, comme le Tasse à la cour de Ferrare, Milton à Londres, Voltaire à Paris? Non. Chose étrange, merveille à peine croyable, ces poètes étaient de sublimes ignorants. Ils ignoraient même qu'ils fissent de la poésie épique, à peu près comme M. Jourdain faisait de la prose sans le savoir.»

(Revue de l'Instruction publique.)

« Le sentiment que nous éprouvons pour nos élèves, je ne puis le définir que par un mot : nous les aimons. Tout artiste aime son œuvre, il s'y complait, il s'y attache, il y met sa vie, et quand l'œuvre, au lieu d'être une statue ou un temple, est une âme, la grandeur de l'ouvrage émeut l'ouvrier, et, mieux que *Pygmalion* devant le marbre de *Galatée*, il croit à la vie de ce qu'il fait, et y adore, sous une forme créée, la beauté divine elle-même.»

Lacordaire (Disc. à la distrib. des prix de l'école De Sorèze.)

« Un homme comme Bonaparte, soldat, chef d'armée, le premier capitaine du monde, vouloir qu'on l'appelle Majesté ! Etre Bonaparte et se faire sire ! ... C'est aspirer à des-cendre.»

(P. L. Courier.)

Արդ, ուշիմ ընթերցողն երբ ընթեռնու սոյն հատուածներն, ՚ի հարկէ չպիտի կարենայ թա-
փանցել լիովին նոցա խնամտից, եթէ նախապէս չ'է ուսած շեղադիր հատուածոց նշանակութիւնն . եւ սակայն, կը կրկնեմք եւ աստանօր, թէ այդ հատուածներն Գաղղիարէն լեզուի գոհարներն կը նկատուին այսօր, որոց տիրանալ արժան է իրա-
ւամբ :

Ներկայ երկատիրութիւնս նպատակ ունի ահա նմանօրինակ ասացուածոց նշանակութիւններն ու-

սուցանել, եւ ցոյց տալ միանգամայն նոցա կիրա-
ռութեան եղանակներն :

Բարեբախտ պիտի լինիմք ապաքէն, եթէ մեր նպատակի կատարումն տեսնելով, ձեռնարկեմք յ'ապագային ընդարձակելու մեր սոյն գործն, զոր ստիպուեցանք համառօտել առ այժմ՝ հակառակ մեր փափաքանաց :

30 Դեկտեմբեր 1883

Իւսկիւսար

ԳՈՀԱՐՔ

ՅՈՒՆԱՆԱԵՐԷՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

A demain les affaires sérieuses.

Առ վաղիւ իր կարեւորք.

Ակնարկութիւն այն պատասխանին, զոր Արքիա՝
թերէի բռնաւորն, խնձոյքի մը մէջ արտասանեց
վերաբերութեամբ մի նամակի, զոր բերած էր Ա-
թենացի թղթաբեր մը, եւ որով կը ծանուցուէր
նմա նոյն գիշերուան մէջ կատարելի դաւաճանու-
թեան մը գոյութիւնն: Եւ որովհետեւ թղթաբերն
կը պնդէր իւր բերած լրոյն կարեւորութեանն վրայ,
Արքիա նամակն իւր սնարից ներքեւ ստէցնելով,
պատասխանեց. «Առ վաղիւ իր կարեւորք». ան-
տարբերութիւն մը՝ որ իւր մահուան պատճառ ե-
ղաւ, զի մի քանի վայրկեաններէ վերջն, Պելլապի-
դաս եւ ուրիշ քանի մը դաւաճանք խնձոյից սրահն
յարձակելով, խեղդամահ ըրին զբռնաւորն:

Այս դէպքն, որ ազատեց զթերէ, մի մեծ համ-
բաւ ստացաւ Յունաստանի մէջ, եւ նշանաւորն

այն ասացուած՝ «Առ Վաղի իրք կարեւորք», մի ասած դարձաւ, զոր անհոգ անձինք, ուրախութեան բարեկամք կ'ընդունին իբրեւ նշանաբան, թէ եւ լաւագոյն պիտի լինէր եթէ ընդունէին զայն իբրեւ դատ: Օրինակ. C'est le propre de l'étourdi, de l'insouciant et du dissipateur, de reculer sans cesse devant les occupations qui réclament du temps et de la réflexion, même quand les plus graves intérêts sont en jeu. A demain les affaires sérieuses est une maxime qui mène infailliblement à sa perte celui qui la pratique.

Adore ce que tu as brûlé, brûle ce que tu as adoré.

Զոր այրեցերն պաշեա, եւ զոր պաշեցերն այրեա.

Խօսք զոր սուրբն Ռեմի ուղղեց առ Քլովիս, մկրտելով զնա, այսինքն կռապաշտութենէ ՚ի Քրիստոնէութիւն դարձնելով:

Գործածութեան մէջ՝ Զոր այրեցերն պաշեա, եւ զոր պաշեցերն այրեա, սա իմաստով կը բանի. Հրաժարէ քու կարծիքներէդ եւ քու զգացումներէդ, հակառակ կարծիքներ ու զգացումներ ընդունելու համար: — Trop souvent la foule est aveugle dans ses admirations comme dans ses haines; elle brise le lendemain la statue qu'elle avait élevée la veille; en un mot, elle brûle ce qu'elle avait adoré.

Agar dans le désert.

Ագար յ'անապատին.

Ագար եգիպտացի աղախին մ'էր, զոր Սառա, ամուլ կարծելով ինքզինքն՝ իբրեւ ընկեր տուաւ Աբրահամու, որ Ագարէն ունեցաւ զիսմայէլ: Սակայն Աբրահամ իւր տունէն արտաքսեց զԱգար, իւր որդւոյն՝ իսմայէլի հետ, երբոր Սառա ծնաւ զԻսահակ: Անապատին մէջ ջուրն պակասելով նոցա, իսմայէլ աւազին վրայ ինկաւ, եւ Ագար լալով հեռացաւ իւր որդւոյն քովէն, որպէս զի չը տեսնէ անոր մեռնիլը: Յանկարծ հրեշտակ մը երեւեցաւ Ագարու եւ ցոյց տուաւ նմա կենդանոյ ջրոյ աղբիւր մը, ուրկէ կրցաւ իւր որդւոյն հետ ծարաւն անցունել, եւ ասպա շարունակեց իւր ճանրորդութիւնն:

Անապատին մէջ Ագարու պատահած այս անցքը, ու հրեշտակին հրաշալի միջամտութիւնն յաճախ նիւթ մատակարարած են նկարչութեան, եւ ճոխացուցած են գրական լեզուն սրտաշարժ պատկերօք: — En sortant de l'isba où elle avait passé la nuit, la pauvre enfant eut un moment d'effroi lorsqu'elle se vit toute seule. L'histoire d'Agar dans le désert lui revint à la mémoire et lui rendit son courage. Elle fit le signe de la croix, et s'achemina en se recommandant à son ange gardien.

**Aigle volant de clocher en clocher
jusqu'aux tours de Notre-Dame.**

Արծիւ բաւեցեալ զանգակաւսնէ 'ի զանգակաւսն
մինչ ց'աւսարակս Նօքր-Տաւ եկեղեցոյ.

Այս ասացուածն, մին 'ի գեղեցկագոյն ասաց-
ուածոց Նաբոլէոնի՝ որ կեսարու պերճախօսութիւնն,
ունենալով հանդերձ, անոր հանձարն ալ ունէր,
վերջաբանն է այն յայտարարութեան, զոր Նաբո-
լէոն՝ էլզա կղզիէն վերադարձած ատեն, ուղղեց
իւր բանակին, ժիւանի ծովածոցին մէջ ցամաք
ելլելով:

Սոյն խօսքերն նշանաւոր եղած են, եւ մատե-
նադիրք երբեմն կը գործածեն զայնս նախապատ-
մելոյ համար յաջողուածոյ մը արագութիւնն ու
ասուգութիւնը: — Dans sa verte vieillesse, Mme
Saqui, la célèbre acrobate, n'eût pas craint
d'aller de Paris à Saint-Denis, en partant des tours
Notre-Dame pour arriver à la pointe de la vieille
basilique; elle eût ainsi parcouru toutes les régions
aériennes de la France, en volant de clocher en clo-
cher, comme l'aigle de l'empire.

Alles d'Icare, ou simplement Icare.

Թեւ իկարեայ կամ իկարոս.

Իկարոս՝ որդի Դեդալոսի, զոր արքայն Մինովս
բանտարկած էր 'ի կրեաէ հօրը հետ 'ի միասին,
խոյս տուաւ, որպէս եւ հայրն, մեղրամոմով կըս-

ցուած թեւերու միջոցաւ: Երիտասարդն, մոռանա-
լով մեծ արուեստագիտին խնայողն խրատներն,
կարի մօտեցաւ արեգակուն՝ սրով հալեցաւ իւր
թեւոց մեղրամոմն, եւ ինքն անկաւ 'ի ծով:

Գործածութեան մէջ իկարեայ թեւքն կ'անձնա-
ւորեն երիտասարդական յանդուգն ձեռնարկու-
թիւններն, յանձնադատաւ փառասիրութիւնքն:
— La découverte des frères Montgolfier, qui date
à peine d'un siècle, a déjà causé la mort d'un grand
nombre d'aventureux Icares.

Ajax menaçant les dieux.

Էաս ծանրացաւսումն ընդդէմ դից.

Հոմերոս կը ներկայացնէ զէաս իրրեւ խրոխտա-
գոյնն քան զամենայն Յոյնս, եւ իւր արիագոյնն
յետ Աքիլլեայ, այլ նաեւ իւր վայրագ, ամպարիշտ
եւ արհամարհող իսկ զդիւս: Տրովադայի առմանէն
յետոյ, էաս՝ Աթենասայ մեհեանն մօտաւ, ու հոն՝
դեռ եւս իւր ծխաշունչ ձեռքն իսկ, առեւանդեց
զկասանդրա՝ դիցունհոյն քրմուհին: Աթենասայ
վրէժխնդրութենէն վախնալով՝ էաս խոյս տուաւ.
իւր նաւն՝ սոսկալի մրկի մը բռնուելով, ընկղմե-
ցաւ, եւ էաս՝ ճակատագրոյն դէմ մաքառելով՝
ապաստանեցաւ վերջապէս բարձրաբերձ ծայրի մը
կատարն, ուսկից դեռ եւս յարպարեց կը կոչեր ըզ-
դիս, սպառնալից ամբառնալով երկնից դէմ իւր
կռուփն: Օր մ'ալ, երբ Տրովադայի խնամակալ
աստուած մը՝ Երկու բանակներն ալ ամպով մը

ծածկած էր Տրովացոց փախստեան նպաստելու համար, « Դիֆ հգօր, գոչեց էաս, յոյս ըրէ մեզի, ու կոռէ մեզի դեմ » :

Էասի այս անընկճելի արիութիւնն առածի կարգ անցած է: Էաս մի՛ կը նշանակէ մի մարդ, մի մարտիկ, որում ոչինչ կարէ դիմադրել: Ի վերջոյ, ակնարկութեանց ազդիւր մ'ալ այն կատաղի յիմարութիւնն է, զոր կրեց Էաս՝ Աքիլլէսի գէնքերն ստանալոյ համար Ողիսեւսի հետ ըրած վիճոյն առթիւ. յորում յարձակելով բանակին խաչանց հօտերուն վրայ, խողտոցեց զանոնք՝ պատերազմողներ կարծելով զնոսա:

Էասի կենաց այս զանազան պատահարներն ճութացուցած են Գաղղիական լեզուն ազգու եւ բանաստեղծական ասացուածովք: — Le vieux marin, habitué dès son enfance à triompher de la fureur des flots, perdit enfin la vie au milieu de cette tempête comme l'Océan n'en avait pas encore vu. Debout sur le pont de son navire complètement démâté, il brandissait vers les vagues amoncelées son aviron devenu impuissant, comme Ajax levait un poing furieux vers le ciel. — Cet auteur, qui, jusque-là, n'avait produit que des œuvres de second ordre et fort imparfaites, mettait la dernière main au grand ouvrage qui devait lui assurer l'immortalité. Mais il était vieux, ses forces dépérissaient de jour en jour, il sentait le sol se dérober sous lui, et comme Ajax demandant aux dieux quelques heures de jour pour achever la victoire, il demandait au ciel quelques années de vie pour accomplir son œuvre.

Andromède.

Անդրոմեդէ.

Անդրոմեդէ՝ մանկամարդ իշխանուհի մ'էր Եթովպոյ, որ յանդգնեցաւ գեղեցկութեան մրցանակին համար վիճիլ Ներէիդաց հետ: Պիսիդոն առ վրէժ քինու իւր յաւերժահարսանց, յարոյց ծովային հրէշ մը, որ աւերեց զհամայն Եթովպիա, եւ պատգամն հարցուելով՝ պատասխան տուաւ թէ հարկ էր մատնել զԱնդրոմեդէ հրէշին կատաղութեան: Մանկամարդ իշխանուհին կապուեցաւ ժայռի մը վրայ, եւ նհանգն՝ ծովէն ելլելով, զնա լափելու մօտ էր, երբ Պերսէոս, հեծեալ 'ի Պեգասոս, սպաննեց հրէշն, եւ Անդրոմեդեայ չլթայներն խորտակելով՝ զնա հարսնացոյց իրեն:

Գրականութեան մէջ, Անդրոմեդէ կ'անձնաւորէ կինն, զոր՝ իւր բնութեան տկարութիւնն ու իւր կազմութեան փափկութիւնն կ'ենթարկեն հազարաւոր վտանգաց, եւ որ սակայն իւր բնական պաշտպանն պիտի գտնէ յայր մարդն՝ որ անձնաւորութիւնն է քաջութեան եւ ուժոյ: — L'homme est le protecteur, le défenseur naturel de la femme; il doit être pour elle ce que Persée fut pour Andromède.

Anneau de Gyges.

Գիւգեան մասանի.

Հրաշագործ մատանի որ Գիւգէս հովուին ձեռքն ինկաւ, եւ որ զինքն 'ի մատին կրող անձն անտես ընելու զօրութիւնն ունէր:

Գրազխտութեան եւ խօսակցութեան մէջ յաճախ ակնարկութիւնք կը լինին այս մատանոյն: — Les voleurs me dépouillèrent de tout mon argent. J'espérais du moins sauver une magnifique bague que je portais au doigt et que je dissimulais de mon mieux. Malheureusement, elle ne possédait pas la vertu de l'anneau de Gyges, et elle dut prendre le même chemin que mes écus.

Antée reprenant de nouvelles forces en touchant la terre.

Անտէոս՝ որ բնդ անկանելի յ'երկիր, զգեցոյր
զօրութիւն նոր.

Անտէոս՝ վիթխարի հսկայ, որդի Երկրի եւ Պիսիդոնի, կը լափէր բոլոր զանոնք, որք կը յանդգնէին իւր սահմանները ոտք կոխել: Սա կառուցած էր իւր զօհերու գանկերովն, Պիսիդոնի նուիրեալ շէնք մը: Հերակլէս, որոյ պաշտօնն էր մաքրել երկիրն այն ճիւղներէն՝ որք զայն կ'ապականէին, մենամարտեցաւ Անտէոսի հետ, եւ զնա երիցս զգետնեց, առանց կարենալոյ յաղթել նմա. զի Անտէոս նոր զօրութիւն կ'առնոյր ամեն անգամ որ Երկրին՝ իւր մօրն կը հպէր: Դիւցազնը զայս նշմարելով, զատեց զնա մայրենի գրկէն՝ իւր բազկաց մէջ վերցնելով զնա, եւ խեղդամահ ըրաւ իւր կուրծքին վրայ:

Հսկային այս զարմանալի կարողութիւնն, որ կը զօրացնէր զնա նոյն իսկ նորա անկման ատեն, մա-

տենագրաց համար աղքու բաղդատութեանց արգասաւոր աղբիւր մ'եղած է: Ըստ այսմ է ահա որ լաքորտէր՝ նշանաւորն այն քրիստոնեայ պերճախօս, ըսած է իւր ճարտասանական գեղեցիկ դարձուածոց միոյն մէջ, թէ Եկեղեցին, հալածանաց ժամանակ, Առասպելաց հսկային նման կ'զգենոյր նոր զօրութիւն, 'ի պահուն՝ յորում զայն զգետնեալ կարծէին: — Les peuples agricoles sont de la race d'Antée: chaque fois que, renversés par l'invasion ou par la tyrannie, ils touchent la terre, cette mère puissante répare aussitôt leurs forces, et on les voit se relever géants.

Après moi le déluge!

Զկնի իմ ջրհեղեղն.

Անձնասիրական սասցուած մ'որ Լուդովիկոս տասնեւհինգերորդի կը վերագրուի, որով կ'արտայայտէր նա իւր անտարբերութիւնն 'ի մասին այն բոլոր խառնակութեանց եւ թշուառութեանց՝ որք կ'սպառնային Գաղղիոյ վերայ անկանիլ իւրեան յոռի վարչութեան շնորհիւ:

Գործածութեան մէջ վերոյգրեալ սասցուածն կը յայտնէ ցուրտ անհոգութիւն մը: — Un père qui est vraiment digne de ce nom a de grands devoirs à remplir; il doit sans cesse avoir devant les yeux l'avenir de ses enfants. Ce serait un crime de sa part que de vivre dans l'insouciance et de dire ce mot égoïste: Après moi le déluge!

L'Arc d'Ulysse.

Ողիսեան աղեղն.

Ահագին աղեղ մը՝ զոր Ողիսեան միայն կարող էր լարել: Ամբողջ քսան տարիներ իթակէէն հեռանալէ վերջը, Ողիսեան կը վերադառնայ վերջապէս իւր հայրենիքն մուրացիկանի մը ցնցոտիներով: Ոչ իւր կիներն, ոչ իւր որդին, եւ ոչ ոք յ'իւր ծառայից կրնան ճանաչել զնա: Թշուառ արարածի մը պէս վառարանին քով նստած, Ողիսեան կը տեսնէ Պենելոպայ տարփաւորներն որք խնճոյից մէջ կ'ուրախանան յ'անհունս եւ կը նախատեն իւր յիշատակն: Սակայն Պենելոպէ վերջապէս ստիպուած ըլլալով իւր տարփաւորներէն մին ընտրել, կը յայտարարէ, թէ պատրաստ է ամուսնանալ այն անձի հետ որ պիտի յաջողի Ողիսեանի աղեղն լարել եւ որոշեալ նպատակին դիպեցնել: Ամենեքին կը փորձեն, այլ 'ի զուր: Յայնժամ մուրացիկն՝ ամբոխին արհամարհոտ ծաղրանաց մէջ, աղեղն առնլով, կը լարէ կորովակի, կ'անցունէ որոշեալ նպատակէն, եւ ապա իւր նետերն իշխանաց դէմ ուղղելով, կ'սպաննէ զոսոս մի ըստ միով: Իւր որդւոյն՝ Տելեմաքայ օգնութեամբ:

Գործածութեան մէջ Ողիսեան աղեղն կը ցուցնէ մի տաղանդ, մտաւորական կամ բարոյական մի զօրութիւն, որ սոսկապէս չնորհուած է գերազոյն անհատի մը, որուն ոչ ոք կարէ ժառանգորդ լինել: — Chez les hommes, les aptitudes ne sont pas égales; tel échoue, malgré les plus grands efforts, là où un autre réussit sans difficulté. L'histoire de l'arc d'Ulysse sera éternellement vraie.

Arlane.

Արիպոնէ.

Կրետէի Մինովս թագաւորին աղջիկն է այս, որ լարիւրինթոսէն ելնելու համար Թեսէոսի օգնելէ յետոյ, Նաքսոս կղզւոյն մէջ անպատասպար թողուեցաւ այս իշխանին կողմանէ:

Մատենագիրք յաճախակի ակնարկով թիւններ կ'ընեն այս լքման: Տես 'ի FII.

Atalante.

Ատալանտ.

Ատալանտա՝ դուստր Սկիւրոցի թագաւորի մը, նշանաւոր էր իւր արագընթացութեամբը: Սոյտարարեց օր մը իւր տարփաւորաց ամբոխին, թէ անոր միայն կին պիտի լինէր, որ պիտի կարենար յաղթել իրեն տապարիզին մէջ իրմէ առաջ անցնելով: Իպպոմենէս ստացաւ յաղթութիւնն շնորհիւ երեք ոսկէխնձորոց, զորս գիցուհի մը պարգեւած էր նմա: Երբ իպպոմենէս կը տեսնէր որ Ատալանտա իրեն հասնելու մօտ էր, կը ձգէր 'ի դետին խնձորներէն մին, զոր մատաղատի օրիորդն կը փութար առնուլ. եւ այսպէս ահա իպպոմենէս կրցաւ նպատակին հասնիլ Ատալանտայէ առաջ:

Մատենագիրք կ'ակնարկեն մանաւանդ Ատալանտայի արագութեանն ու այն ոսկէխնձորոց, որոց միջոցաւ իպպոմենէս յաղթող հանդիսացաւ: — Le jeune Paul et sa sœur se livraient chaque soir dans le parc à des courses désordonnées où chacun luttait

de vitesse, mais où Paul était presque toujours vaincu. Malheureusement, il n'avait pas de *pommes d'or* à jeter sur la route pour ralentir cette *Atalante*, et il arrivait qu'à un des derniers détours de l'allée il la perdait presque toujours de vue.

Attacher le grelot.

Կախել զգանգակիկն.

Ասացուած մ'որ փոխ առնուած է Լաֆոնթէնի « Ասեան խորհրդոյ միանց » անուանեալ առակէն :

Մկունք, չարաչար ջարդուելով սոսկալի Ռօտի-լարտէն, որ կ'սպառնար բնաջինջ առնել նոցա ամբողջ ազգն, կը համախմբուին վերջապէս փրկութեան ճամբայ մը գտնելու :

Ըզգօնամիտն անդէն նոցին նահապետ Բարբառի գայս . Ո՛վ քաջք, պարտ է մեզ փութալ Կախել զանգակի Ռօտիլարտայ զուլանէն :

Զի 'ի դիմել նորին 'ի մարտ ,

Զեկիցն առեալ զազդ՝ խոյս տացուք ընդ հողով :

Այս եւեթ հնար մընայ մեզ :

Հաճ ընդ խորհուրդն եղեւ ատեանն ընդ ծերոյն :

Զիք ինչ այլ հնար, գոչն, քան զայն փրկուաէտ :

Այլ դժգոհարին մնայր գործ՝ կախել զգանգակիկն :

Ոմն ասէ . Մի՛ լիցի ինձ յայն գնալ երբէք ,

Չ'եմ ինչ անմիտ խելակորոյս ոք այդքան :

Այլ ոմն թէ՛ չ'եմ ես բաւական 'ի պաշտօնն :

Եւ այսգունակ լուծաւ ատեանն ձեռնունայն :

Գործածութեան մէջ, կախել զգանգակիկն կը նշանակէ՝ դժուարին եւ վտանգաւոր ձեռնարկութեան մը մէջ առաջին քայլն ընել : — Il s'agissait de demander un jour de congé, et tous les élèves réunis décidèrent que le moyen le plus sûr pour réussir était de se rendre tous ensemble chez le principal, chez ce terrible principal, qui, à l'instar de Jupiter, les faisait trembler au seul froncement de ses sourcils. Mais qui porterait la parole ? qui *attacherait le grelot* ? Ce fut à qui inventerait un prétexte pour s'en dispenser. Enfin il s'en trouva un plus hardi, qui se dévoua pour la cause commune.

De l'Audace, encore de l'audace, toujours de l'audace.

Յանդգնութիւն, դարձեալ յանդգնութիւն, միշտ յանդգնութիւն.

Հռչակաւոր խօսք Տանթոնի : Պրունսվիքի դուքսն արտասանած էր իւր յանդուգն յայտարարութիւնն ընդդէմ Գաղղիոյ . Ֆռանսական զինուորներն ձախորդութիւններ կրած էին 'ի Լորէն . Լոնվի առնուած էր, իսկ Վէրտէօն պաշարեալ . եւ արհաւիրք տիրէին 'ի Փարիզ : Եկեղեցեաց զանգակներն ուժգինս կը հնչէին : Սրտերն յարկութիւն վառելոյ համար, Տանթոն ընթացաւ 'ի ժողովն օրէնսդիր եւ արտասանեց անդ մի ազդու ճառ, որ այսպէս կ'աւարտէր . « Թեղանօթն որոյ ձայնն կը լսէք արդ, չ'է երբէք մեզ երկիւղ ազդելոյ թեղանօթն . այլ

յարձակման առաջին քայլ մ'է այն 'ի վերայ մեր թշնամեաց... Որպէս զի յաղթեմք նոցա, որպէս զի զգետնեմք զնոսա, գիտէ՞ք թէ ինչ պէտք է մեզ. Յանդգնութիւն, դարձեալ յանդգնութիւն, միշտ յանդգնութիւն»:

Այս ազգու կրկնութիւնն առածի փոխուած է արդ, եւ կը գործածուի վերաբերութեամբ ամենայն յանդուգն որոշմանց: Յաճախ պարագային 'ի դէպ եկող մի ուրիշ բառ կը գործածուի յանդգնութիւն բառին տեղ: Թռիվիլլիսի ծերունի մարաջախտն արդէն ըսած էր. « Պատերազմի մը մէջ յաջողելոյ համար երեք բան կարեւոր է. դրամ, դարձեալ դրամ, միշտ դրամ»: — Le mot de Danton: *De l'audace, encore de l'audace, toujours de l'audace*, ne peut trouver son application que dans les circonstances exceptionnelles et critiques. Dans les cas ordinaires de la vie, c'est de l'honnêteté qu'il faut, encore de l'honnêteté, toujours de l'honnêteté. On l'a dit avec raison: la conduite la plus honnête est toujours la plus habile.

Au Dieu inconnu.

Անծանօթի Աստուծոյ.

Ոյր Լատիներէնն է *Deo ignoto*: Խօսք՝ զոր սուրբն Պօղոս երբ կը քարոզէր յԱթէնս, արտասանեց 'ի մէջ Արիստոգոսին, 'ի քրիստոնէութիւն դարձնելոյ համար երկրիս ամենէն քաղաքակիրթ ժողովուրդն. « Արք Աթենացիք, կ'ըսէր նա, ինձ կը թուի թէ աստուածային իշխանութիւնն կը ներշնչէ 'ի ձեզ

առաւել քան յ'այլ ամենայն մարդիկ մի կրօնական երկիւղածութիւն. զի անցնելով ձեր քաղաքէն եւ դիտելով ձեր պաշտաման առարկայներն՝ հանդիպեցայ մի բազնի ոյր ճակատն այսպէս արձանագրուած էր. « Անծանօթի Աստուծոյ »: Այդ աստուածն զոր յանձանօթս կը պաշտէք դուք, նոյնն է զոր ես կը քարոզեմ ձեզ. այն Աստուածն՝ որ ստեղծեց զ'աշխարհ, Տէր երկնի եւ երկրի:

Այս նշանաւոր արձանագրութեան նկատմամբ եղած ակնարկութիւնք յաճախ հեզնական իմաստով մը կը լինին, խօսելով այնպիսի անձի մը կամ այնպիսի բանի մը վրայ, որ իրաւամբ աննշան եւ անծանօթ վիճակի մը մէջ մնացած է: — M. le vicomte d'Arlinecourt avait dédié dans son parc un bosquet à chacun de ses ouvrages. Comme il venait de composer une pièce qui avait été refusée par le comité du Théâtre-Français, et qu'il restait un dernier bosquet à baptiser, ses amis lui conseillèrent malignement d'appendre aux branches cette inscription: *Au dieu inconnu*.

Au plus digne.

Արժանաւորագունի.

Մեծին Աղեքսանդրի պատասխանն առ իւր զօրապետս, որք՝ նորա մահուան անկողնոյն քով շարուած, կը հարցունէին նմա թէ որո՞ւ կը թողուր իւր թագաւորութիւնն:

Այս բառի գործածութիւնն դիւրին է: — Quand quelque chose de très-grave obligeait le maître d'é-

cole à s'absenter momentanément de sa classe, il avait soin de confier la redoutable patoche au plus laborieux et au plus sage de ses élèves, en lui disant solennellement: « Je te la remets comme au plus digne. »

..... Avant l'affaire,
Le roi, l'âne ou moi, nous mourrons

Նախ քան ըզրոււմըն գործոյն,
Արեայն, էգն կամ ես մեռցուի.

Լաֆոնթէնի « Պարծուկն » անուանեալ առակին մէկ տողն է այս: Պարծուկ մը իշխանի մը առջեւ ներկայանալով, կը վստահացունէ զնա թէ կարող է ճարտարախօս առնել էջ մը.

Այո՛, պանդոյր զոք, տեարք, անբան ինչ, էջ մի.
Ածցեն էջ մի առ իս, էջ մի անոսայ.

Ներհուն ըզնա յիրս վաղեմիս կացուցից.
Այլ կամիմ եւս զի սըճըմաւոր ըզգեցցի:

Բայց սակայն՝ այս հրաշալիքն կատարելոյ համար, տասը տարի սլայմանաժամ կը խնդրէր. եւ այն դրանկաց՝ որք կը ծաղրէին զինքն իւր այս խոստման իրականութեան անկարելիութիւնն՝ ի մէջ բերելով, սլաոսախանեց պարծուկն.

Նախ քան ըզրոււմըն գործոյն,
Արեայն, էջն կամ ես մեռցուի:

Այս տողերն կը յիշատակուին ցոյց տալոյ համար թէ մարդ երկիւղ չ'զգար երկարժամանակեայ սլայ-

մանաւ որ եւ իցէ բանի մը կատարման խօսք տալէ, որքան ալ դժուարին լինի անոր գործադրութիւնը: — A propos d'une comète dont un astronome avait prédit le retour dans cent deux mille cinquante ans, M. Babinet disait plaisamment dans une de ses leçons: « Je me porte garant de la prédiction: d'ici là,

Le roi, l'âne ou moi, nous mourrons. »

..... Avocat, ah! passons au déluge.

..... Փասաբան, ոհ, բեր ինձ վիպիկ զքրեկեղն.

Ռասինի « Հակառակոյի » անուանեալ կատակերգութեան մէկ տողն է այս: Բանաստեղծն յոյժ ճարտար կերպով մը ցոյց կուտայ իւր ժամանակակից փաստաբանաց այն ծիծաղելի սովորութիւնն՝ որով սլաոմութեան բոլոր մեծամեծ դէպքերն ի մէջ կը բերէին, ցանկի մը կամ միջնորմի մը առթիւ.

Լ'էնթիսէ՛ Փասաբան ամբաստանելոյն (եռն՝ որոյ զիստեալ է վառեակ մի)

..... Նախ քան զծնունդ երկրի . . .

ՏԱՆՏԷՆ, յօրանցմամբ.

Փասաբան, ոհ, բեր ինձ վիպիկ-գործեղեղն.

Ամենայն ինչ, երկիր ու երկին եւ բնութիւն
Միահաղոյն կային թաղեալ 'ի հիւղեայն .
Տարերք համայն՝ հուր, հող եւ ջուր եւ այեր
Շեղջակուտեալ կազմէին մի եւեթ կոյտ,
Շըփոթ ութիւն, անկերպարան ինչ զանգուած,
Թոհ եւ բոհ, վիհ, խառնակոյտ ինչ անհեթեթ :

(ՏԱՆՏԷՆ. Բաղդր 'ի Բուն, անկանի յ'երկիր)

Արդ, վերոյիշեալ ասացուածն՝ Փաստաբան, ինչ,
բեր ինձ յիշեց զքրիկեղն, կը գործածուի հեղ-
նական եղանակաւ մը հասկցնելու համար մէկու մը
թէ չափազանց վերէն սկսած է դէպքի մը պատմու-
թիւնն : — Qui n'a entendu de ces conteurs prolixes,
fastidieux, qui, à force de vouloir reprendre les choses
à leur origine, sous prétexte de ne rien omettre,
donnent à ceux qui les écoutent la tentation de leur
crier: Avocat, ah! passons au déluge.

Avocat, il s'agit d'un chapon.

Փաստաբան, բզկառեկէ եմ մեզ բանֆ.

Թասինի « Հակառակող » անուանեալ կատակեր-
գութեան մէկ տողն է եւ այս : Լ'էնթիմէ, մէկէն 'ի
մէկ փաստաբանի փոխուելով, Բէրէն Տանտէն դա-
տաւորին ներկայութեան խօսել կ'սկսի, իւր պաշտ-
պանողական ճառի սկզբնաւորութիւնն հետեւեալ
բառերովն ընելով.

. Յամենայնէ աներկիւղ

կոսել առեալ մատչիմ դատիւ արդ 'ի գործ :
Ջքաղաքականին զօրինաց Արիստոտ
Նախկին ճառեալ՝ յոյժ խի բարւոք զայս ասաց :

ՏԱՆՏԷՆ

Ըզվառեկէ աս, դասասացի, եմ մեզ բանֆ.
Չ'են ինչ աստ իրք Արիստոտեայ եւ բնաւ խի
ճառից նորին զտեսչութենէ քաղաքաց :

Այս ասացուածն ալ՝ որ նախորդ ասացուածին
նման Թասինի կատակերգութեան մի եւ նոյն տե-
սարանէն առնուած է, նորա հետ ակներեւ նմա-
նութիւն մը կ'ընծայէ :

Լ'էնթիմէ կը յիշեցունէ մեզ այն փաստաբանն՝
որ միջնորմի մը առթիւ տեղի ունեցած դատի մը
մէջ ճողով բանիւք կը խօսէր Տրովադայի պատե-
րազմին ու Աքամանդրոս գետին վրայ : Իւր ոտին՝
հանճարեղ մարդ մ'ըլլալով, ընդմիջեց զայն ըսելով.
« Ատեանն ցոյց պիտի տայ արդ թէ իմ կողմն չը
կոչուիր երբեք Աքամանդրոս, այլ Միքս : »

Այս խօսքը՝ Փաստաբան, զվառեկէ եմ մեզ բանֆ,
կը գործածուի այն անձանց նկատմամբ՝ որք վիճա-
բանութեան մը մէջ, առաջարկեալ նիւթին բոլորո-
վին օտար տեսութեանց մէջ կը մտնեն : — Combien
de gens qui, dans une discussion, au lieu d'en venir
directement au fait, se noient dans des digressions
interminables, et parlent de l'entrée d'Alexandre à
Babylone à propos de mur mitoyen ! « Mais, monsieur
l'avocat, est-on tenté de dire, il s'agit d'un chapon,
et non de l'entrée triomphale du conquérant de l'Asie. »

Les Bâtons flottants .

Ալեծփիկ գաւազանք .

Լաֆօնթէնի « Ուշն եւ Գաւազանքն ալեծփիկ »
անուանեալ առակին ակնարկութիւն մ'է այս :

Կարգեալքն 'ի սրհ անդ լըրտեք

Տեսեալ 'ի ծուրըս ալեայ

Կոհակալոծ ինչ հեռուստ,

Ասեն ցիրեարս . Մեծայաղթ

Զոր տեսանեմքս է նա :

Խուն ինչ յետոյ նաւ հըրձիգ

Եղեւ , նաւակ հուսլ ընդ հուսլ ,

Ապա ծրարիկ , հուսլ ուրեմն

Ալեծփիկ գաւազանք :

Եւ առակախօսն կը վերջացնէ այսպէս .

Ի հետոս բռնի լինել ինչ ,

Իսկ 'ի մօտոյ ե ոչ ինչ :

Թէպէտեւ Լաֆօնթէն , այսու՝ տեսաբանական
սխալ մը կը գործէ , սակայն « Գաւազանքն ալե-
ծփիկ » առածի կարգ անցած են , եւ կը գործա-
ծուին վերաբերութեամբ ամենայն իրաց եւ կամ լաւ
եւս ամենայն անձանց , որք երբ մօտէն նկատուին ,
իրենց կարծեցեալ արժանիքը կը կորսնցունեն : —

Le virtuose avait débuté à Bruxelles, sur le théâtre
de la Monnaie, de manière à charmer toutes les o-
reilles de nos voisins. Toute la Belgique retentissait
du bruit de son nom. Cette réputation était venue

jusqu'à nous; l'Opéra l'avait engagé à un prix fa-
buleux. Il arrive, il débute, il chante; le parterre
le siffle, et, le lendemain, dans tous les journaux
on comparait sa réputation usurpée aux bâtons flot-
tants du fabuliste, et ce vers était dans toutes les
bouches :

De loin, c'est quelque chose, et de près ce n'est rien.

Les Beaux yeux de ma cassette .

Գեղեցիկ աչկանք ալեկոխայ .

Ակնարկութիւն մ'է այս Մոլիերի « Ագահն » ան-
ուանեալ կատակերգութեան մէկ տեսարանին ,
զոր դրած է հեղինակն հինգերորդ արարուածին
մէջ : Ասի մին է ամենէն ծիծաղաշարժ շիտմանց՝
որք թատերաբեմին վրայ ներկայացուած են : Ա-
գահն Հարբալոնի արկղին գողցուած է . սորա
սպասաւորն Յակոբոս , այս գողութիւնն վերատես-
չին՝ Վալէրի վրայ կը ձգէ , 'ի վրէժ իւր անկէ ըն-
դունած գաւազանի հարուածոց : Վալէր կը սիրէ
Հարբալոնի աղջիկն , եւ եկած է զնա իրեն կնու-
թեան ուզել : Յայնժամ ագահն՝ որ միմիայն իւր
արկղիկին վրայ կը մտածէ , սիմ կը վերագրէ այն
բոլոր խօսքեր՝ զորս Վալէր կ'ըսէ իրեն իւր աղջկան
նկատմամբ :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Հարկ է որ խոստովանիս դու ինձ թէ ո՞ր տա-
րիւր դայն :

ՎԱՆԷՐ

Ե՞ս. ես չ'եմ վերուցած զայն, եւ տակաւին ձեր տան մէջ է այն:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ (մեկուսի)

Ո՛վ սիրելիդ իմ արկղիկ: (Բաճարաւոր.) Դեռ եւս տունէս դուրս ելած չ'է՞ միթէ:

ՎԱՆԷՐ

Ոչ, աէր իմ:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Լաւ. խօսէ՛, ըսէ՛ ինձ ուրեմն, անոր ձեռք չը դպցուցի՞ր:

ՎԱՆԷՐ

Ե՞ս, անոր դպչիմ: Ո՛հ, աէր իմ, անիրաւութիւն մը կ'ընէք դուք նմա որպէս եւ ինձ. կ'երգնում որ ամենամաքուր եւ յարգական սիրով մը կը տոջորի սիրտս անոր համար:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ (մեկուսի)

Տոջորեալ 'ի աէր արկղիկ իմոյ:

ՎԱՆԷՐ

Աւելի լաւ կը համարիմ ես մեռնիլ, քան ցոյց տուած լինել նմա մի որ եւ է դառնացուցիչ մը— տաճում. նա կարի զգաստ եւ պարկեշտ է:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ (մեկուսի)

Ո՛ կարի պարկեշտ արկղիկ իմ:

ՎԱՆԷՐ

Իմ բովանդակ փայլաքս ուրիշ բան չ'է եղած,

բայց միայն վայելել նորա ներկայութիւնն. եւ չոր մտածում մը երբէք չ'է պղծած այն սէր՝ զոր իւր գեղեցիկ աչքերն ինձ ներշնչած են:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ (մեկուսի)

Գեղեցիկ աշխուճ արկղիկ իմոյ:

Գործածութեան մէջ, այս բառերն՝ Գեղեցիկ աշխուճ արկղիկ իմոյ կը նշանակեն ազահի մը չափազանց սէրն ուկոյ, հարստութեան, եւ իւր դրամարկղին նկատմամբ: — C'est une remarque à faire que les villes très-commerçantes n'ont jamais montré grand souci de s'embellir par les arts et par les monuments. S'enrichir, gagner de l'argent, voilà le but où l'on vise. La plupart se contentent des beaux yeux de la cassette. C'est là tout leur mérite et toute leur beauté.

Bellérophon et la Chimère.

Պելլերոփոն եւ Գիմերս.

Քիմերայն՝ առիւծի գլխով, վիշապի տանով ու նովազի մարմնով ճիւղալ մ'էր, որոյ մեծաբաց որկորն բոց եւ ծուխ կը ժայթքէր համակ: Պելլերոփոն՝ դիւցազն առասպելական, մարտնչեցաւ այս ճիւղիկին հետ որ կ'աւերէր երկիրն ու կը լափէր բնակիչներն, եւ սպաննեց զնա նետից տարափով մը:

Գործածութեան մէջ, Քիմերայն կը ներկայացունէ անսպաշտութիւնն, նախապաշարուններն եւ զագիտութիւն: — Au dix-neuvième siècle, la sci-

ence a fait de tels progrès que la magie et la sorcellerie n'ont conservé une ombre de prestige que chez les populations les plus ignorantes. Les grands esprits des deux derniers siècles sont les véritables *Bellérophons* qui ont vaincu cette chimère.

Béquille de Sixte-Quint.

Յուպ Սեֆսեայ եինգերորդի.

Ակնարկութիւն մ'է այս, սոյն հռչակաւոր պապին կենաց պատահարներէն միոյն: Գրիգորիոս երեքտասաներորդի քահանայապետութեան վերջին տարիներուն մէջ, Մոնթալթի հինաւուրց հովիւն՝ որ կարգինալի աստիճան առած էր, յանկարծ աշխարհի աղմուկներէն հեռանալով, մենարանի մը մէջ առանձնացաւ, ուր, ըստ իւր ասութեան, հոգւոյն փրկութեան միայն պիտի աշխատէր այնուհետեւ: Եւ այն օրէն սկսեալ, միշտ ցաւոյ մը վրայ յենած կ'երեւէր հասարակութեան, գլուխն կըքած, ընդհատ ձայնով մը կը խօսէր՝ ու մահագուշակ հազով մը կը հազար: Երբութեան բոլոր այս նշաններն եւս առաւել ծանրացան, երբ Գրիգորիոս երեքտասաներորդի յաջորդ մը ընտրելու խնդիրն ելաւ: Եւ ըստ որում, այս պահուն չատ մը կարգինալներ քահանայապետութեան կը ցանկային, շուտով այս մրցակցութիւնք ծիրանաւորաց ժողովոյն կուսակցութիւններն միարանցուցին մահամերձ կարգինալին 'ի նպաստ. ուստի առանց ընդգիծութիւն կրելու ընտրուեցաւ: Սակայն հա-

զիւ թէ քուէարկութեան արդիւնքն ծանուցուեցաւ, եւ ահա Մոնթալթ ուղղելով իւր կոր քամակն այնպիսի ընդոստ շարժումով մը, որ յետոս ընկրկեցան իւր մերձակայք, նեկեց խրցուպն, բարձրացոյց գլուխն, եւ երգեց «գիեզ Աստուած գովաբանեմ» մաղթանքն, այնպիսի ձայնով մը՝ որ սրահին ասպակներն սարսեցուց:

Այս գէպէն 'ի վեր, սոյն բառերն՝ Յուպ Սեֆսեայ հինգերորդի Գաղղիական լեզուին մէջ անցած են, եւ կը գործածուին բացատրելոյ համար մի կեղծիք՝ որ խիկ եւ խիկ կը մերկանայ իւր քօղն, երբ իւր նպատակին հասած է: — Celui qui veut vendre ses biens en viager est toujours rachitique, gouteux, asthmatique, et le reste; c'est la règle. Mais l'acte n'est pas plutôt passé par-devant notaire, que notre homme jette loin de lui ses béquilles et retrouve la santé comme par enchantement.

Boîte de Pandore.

Տուփ Պանդորայ.

Պանդորա՝ Յունական դիցաբանութեան Եւան է: Պրոմէթէոս՝ իրեն ձեռակերտն եղող կաւեղէն մարդոյ մը կենդանութիւն տալոյ համար յ'երկնից հուր յափշտակած լինելով, Արամազդ՝ այս յանդուգն համարձակութեան դէմ բարկացած, հրամայեց Հեփեստոսայ ստեղծել միեւնոյն կաւէն կլին մը, եւ իւր ճարտարութեամբն զարդարել մարմնական ամենայն չնորհօք: Ողիմպեան միւս աստուածք

ուղեցին նստասեւ այս հրաշակերտի կատարելութեան, եւ իւրաքանչիւրն 'ի նոցանէ տուաւ նմա մի պարգեւ. Աթենաս զխմաստութիւն, Ապողոն զերաժշտութիւն, Հերմէս զճարտարխօսութիւն, եւ այլք այլ պարգեւս, եւ նա անուանեցաւ Պանդորա, այսինքն՝ Ամենապարգեւ: Իսկ Արամազդ յանձնեց նմա խնամօք դուռաձ աստի մը, յանձնարարելով որ Պրոմէթէոսի տանի զայն: Պրոմէթէոս, որ կը կասկածէր որոգայթի մը մէջ իյնալէ, չ'ուզեց ընդունիլ ոչ զՊանդորա եւ ոչ զտուփն: Սորա եղբայրն՝ Եփիմեթէոս անխոհեմ գտնուեցաւ. զի զՊանդորա իրեն կին ըրաւ, եւ աղետալից տուփն բացուելով՝ ամենայն աղէտք եւ թշուառութիւնք դուրս խուժեցին անտի, եւ անդէն բոլոր աշխարհ տարածեցան: Երբ Եփիմեթէոս փութաց փակել զայն անդրէն, ոչ եւս էր ժամանակ. Յոյսն էր միայն մնացած 'ի խորս ափոյն:

Մատենագիրք յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն Պանդորայ տիպը եւ խորը մնացած յուսոյն: — Dans une comédie, un des personnages veut mener Arlequin au cabaret; mais Arlequin est en veine de sobriété, et il répond gravement: «Le verre est la boîte de Pandore; c'est du fond de la bouteille que sortent tous les maux.»

Bon souper, bon gîte et le reste.

Համեղ ընքրիք, զազար եւ այլք.

Լաֆոնթէնի «Աղանձակի երկու» մականգրեալ

գեղեցկահիւս առտկին գեղեցկագոյն տողերէն մին է այս. այն առտկին կ'ըսեմք, որ բարեկամութեան ամենահիտնալի պատկերն կը ներկայացունէ:

Աղանձակը երկու
Միմեանց սիրարկու
Անդորրիկ կէին.
Այլ մին յառաջին
Ձանձրացեալ կենաց,
Խիզախեաց յանկարծ
Տարադէմ յօտար
Գրնալ 'ի յաշխարհ:
Եւ ընկերն իւր հեզ
«Ձայնէ, զի՞ դործես
Եղբայր իմ, կամիս
Լըքանել աստ գիս
Անոք ու անընկեր:
Վիշտ մեծ է լինել
Միայնակ նըժգեհ
Հեռի յ'ընկերէ:

.

Եւ միշտ խորհեցայց
Ի հօգ, 'ի կասկած,
Թէ քանի վրասնդ
Եւ քանի դարանք
Լարեալ կան ըզքեւ:
Եւ յորժամ անձրեւ
Տեղայցէ երկին,
Ես միշտ կաթսգին
Հոգացայց ընդ քեզ
Ի վիշտ յաղեկէզ.
Թէ գուցեն արդեօք
Քեզ յոյժ կարեւորք
Բոյն, համեղ ընքրիք
Եւ որ այլ կարիք:

Գործածութեան մէջ, սոյն տողերն սրտաշարժ
կը յիշատակուին արտայայտելոյ համար այն ան-
հանգստութիւններն՝ զոր կը ներշնչէ մեզ վիճակն
այն սիրելագոյն անհատի, որ բացակայ է ի մէջ:
— Notre ascension au Mont-Blanc fut des plus ac-
cidentées et des plus périlleuses, et la descente en-
core plus pénible. Trois jours après, nous rentrâmes
à l'hôtel, où l'on nous attendait avec une anxiété
que je n'essayerai pas de vous décrire; les suppo-
sitions les plus alarmantes avaient circulé sur notre
excursion. Comme le pigeon de la fable, est-il besoin
de vous le dire? nous trouvâmes

Bon souper; bon gîte et le reste.

Briarée.

Բրիարէս.

Բրիարէս՝ զիցաբանական հսկայ, որդի Երկնի
եւ Երկրի, որ յիսուն գլուխ եւ հարիւր բազուկ
ունէր: Ի պատիժ իւր ապստամբութեան, Պիսիդոն
գահալիժեց զնա ի ծով, եւ Արամազդ շղթայակապ
դրաւ զնա Ետնա լեւան տակ: Բայց սակայն Ո-
ղիմպեան արքայն իրեն օգնութեան կոչեց զնա
Տիտանեանց դէմ, եւ յայնմհետէ իւր քով սահեց
զնա:

Բրիարէսայ անունն լեզուին մէջ անցած է, եւ
տեսակ մը հասարակ անուն դարձած է, որ կը

գործածուի ցուցանելոյ համար մի անձ կամ մի իր,
ոյր ջանքերն, գործունէութիւնն կամ զօրութիւնքն
գոգցես կը բազմապատկին: — Le chœur allemand,
c'est le Briarée de la musique, c'est un chanteur à
cent voix obéissant à une seule volonté.

Brûler ses vaisseaux.

Այրել զիւր զնաւս.

Ակնարկութիւն Ագաթողոսի յանդուգն գործոյն,
որ յԱփրիկէ ցամաք ելլելով, այրեց իւր բոլոր նա-
ւերն, որպէս զի այսու իւր զօրականներն անյոյս
լինելով փախստեան որ եւ իցէ միջոցէ, ստիպուին
յալթել կամ մեռնիլ:

Վերոյգրեալ ասացուածն կը գործածուի եթէ ակ-
նարկել ուզէ ոք վերջնական որոշման մը, երբ
մարդ անխուսափելի հարկի մը առջեւ կը գտնուի:
— Tout enfant, j'étais très-peureux; le bruissement
d'une feuille m'effrayait la nuit au fond du jardin,
et je rentrais précipitamment à la maison. Un jour
que mon professeur m'avait expliqué un épisode de
l'histoire de Syracuse, je pris la résolution, moi
aussi, de brûler mes vaisseaux. Je pénétrai en fer-
mant les yeux au plus sombre de la forêt, et je
revins lentement au château à pas mesurés. A par-
tir de ce jour, je fus un Cid au petit pied.

Caleb.

Քալէպ.

Ուօթըր Աքօթի հեղինակած « Լամբրուուրի խօսեցեալն » մականգրեալ երկասիրութեան մի անձն է այս, որ հաւատարիմ ու անձնանուէր ծառայի մը տիպարն կը ներկայացունէ: Քալէպի ճշգրիտ բնաւորութիւնն կը յայտնուի այն պահուն, յորում իւր տէրն՝ Էտիաու, Սաբոն գնդապետին հետ մենամարտելու համար առնէն դուրս ելլելու վրայ ըլլալով, կ'ըսէ նմա. « Քալէպ, այլ եւս տէր չ'ունիս դու, եւ է՞ր կապուիս այնպիսի գերդաստանի մը հետ, ոյր անունն ընդ հուպ պիտի անհետանայ: — Այլ եւս տէր չ'ունիմ, կը գոչէ Քալէպ, ես, այլ եւս տէր չ'ունիմ. կը սխալիք դուք, տէր իմ. ես միշտ պիտի ունենամ տէր մը, ց'որչափ աշխարհիս մէջ գոյութիւն ունենայ Ռափանսուտ մը: Զեր ծառայն եմ ես, ձեր հօր ալ ծառայն եղած եմ, ձեր պապին ալ. այս ընտանեաց մէջ ծնայ ես, նորա համար ապրեցայ, ու նորա համար պիտի մեռնիմ: — Chaque année, l'Académie décerne des prix aux serviteurs qui se sont fait remarquer par leur dévouement à leurs maîtres. Mais qu'il y a loin de tous ces Calebs à celui que le génie de Walter Scott a immortalisé!

Camille rasant les biceps . . .

Կամիլա սլացեալ ընդ ծայրս որայիցն . . .

Կամիլա՝ թագուհի Վոլսկեանց, Տուրնոսի օգ-

նութեան կուգայ իւր զօրքերովն, Ենէասայ պահանջմանց ընդդիմանալոյ համար: Վիրգիլիոս իւր Ենէականին եօթներորդ գլխոյն վերջն սքանչելի կերպով կը նկարագրէ այս մանկամարդ գիւցադ-նուհւոյն պատկերն.

Անդր եւ վոլսկեանն ընդ նոսին գայր Կամիլա,
Հեծեալգօր ամեալ ըզհետ իւր ըսպոյ,
Եւ սպառազէն գունդըս փայլունս 'ի յարոյր.
Օրիորդ գոռ պատերազմիկ, եւ ձեռք իւր
Կանանցականք ոչ սովորեալ յաղէկատ,
Եւ ոչ ընդելք յԱթենասայն 'ի ստալատ,
Այլ դժժընդակ պատերազմաց դիմադրաւ.
Եւ քան ըզհոգմն արագընթաց 'ի յարչաւ:
Թեքել սրանայր նա որայիցն ընդ նորք ծայր,
Եւ ընդ ոստմբն իւր ոչ կրփեւ հասկ ջրկար:
Կամ ընդ ծովուն գիգան ալեաց եթէ գնայր,
Ոչ թանայր ջուր գնորայն ձապուկ գարչապար:

Պատմութեան ու բանաստեղծութեան մէջ, Վոլսկեանց թագուհւոյն անունն նշանաւոր տեղ մը կը զբաւէ 'ի կարգս պատերազմիկ գիւցազնուհեաց, որպիսիք են Պենթեսիդէ, Պրատամանտա, Քլորինտա եւայլք. սակայն սուսեւ նորա անզուգական արագընթացութեան, քան նորա արիութեանն կ'ակնարկեն մատենագիրք: — Je voudrais te donner une idée de l'émotion confuse que j'ai éprouvée en voyant Mlle Berthe. Un front blanc et lisse, sur lequel les noirs soucis n'ont encore creusé aucune ride, ni les années aucun sillon; des yeux d'un bleu limpide et doux, qui sourient, qui rayonnent et re-

gardent innocemment, comme des yeux d'enfant; une taille élancée et souple comme une tige de jeune bou-leau; des pieds qui semblaient faits pour courir sur des épis, comme ceux de Camille, sans les courber.

Car que faire en un gîte, à moins que l'on ne songe ?

Ձինչ իսկ առնել ի մտուոյ՝ քան որոնալ ի խորհուրդս.

Լաֆոնթէնի « Նայասուսիկն եւ Գորսֆ » մականգըր-եալ առակին մի տողն է այս: Գործածութեան մէջ gîte եւ songe բառերն կը փոխուին ըստ պարագա-յից: — La pluie tombait à flots; impossible de ha-sarder seulement un pied dans la rue. Ne sachant à quel expédient recourir, pour me sauver de l'ennui, je me mis à lire, car

Que faire seul chez soi, à moins que l'on ne lise?

Cercle de Popilius.

Շրջանակ Պոպիլիայ.

Սիւրիոյ Թագաւորն՝ Անտիոքոս Եպիփան, Պաղո-մէոս փիլոսոփայորի կրտսերութենէն օգուտ քաղելով՝ Եգիպտոսի մէկ մասին տիրապետած էր արդէն: Հռովմո՝ այս աշխարհակալութեանց վրայ նախանձե-լով, Սիւրիոյ Թագաւորին զրկեց զհիւպատոսն Պոպի-լիոս Լէնա (Յ. Ք. 170), իբրեւ դեսպան, անոր խնա-

ցընելու համար թէ Հռովմայ ծերակոյտն կը հրա-մայէ նմա իւր դրաւած երկիրներն ետ տալ: Թա-գաւորն ժամանակ կ'ուզէր իւր խորհրդականաց հետ խորհրդակցելու. բայց Հռովմայեցին՝ զայրա-գին շարժուածով մը, Անտիոքոսի չուրջն աւազին վրայ շրջանակ մը գծելով, « Այս շրջանակէն դուրս ելլելէ յառաջ, կ'ըսէ նմա, տուր ինձ պատասխանդ՝ զոր իմացնել պարտիմ մեր ծերակուտին: » Թագա-ւորն՝ այս խորիտ հրամանին վրայ ապշեալ, եւ մի-անգամայն հզօր ու փառասէր հասարակագետու-թեան մը զինու զօրութենէն ահաբեկեալ, խոնար-հաբար կը հնազանդի իրեն եղած առաջարկու-թեանց, եւ կը թողու զԵգիպտոս:

Այս դէպքէն 'ի վեր, Պոպիլիայ շրջանակն ա-ռածի ձեւ մը ստացած է, որ կը գործածուի այն-պիսի մէկու մը նկատմամբ որ ստիպուած է մի որո-շումն ընել անյատաղ, եւ զայն ընդ փոյթ յայտ-նել: — J'essayais de me fortifier au milieu d'un a-mas de preuves, de raisonnements; je déterminais la limite jusqu'à laquelle je pourrais aller, mais, en deçà de laquelle je devrais rester; en un mot, je traçais autour de moi un cercle de Popilius, que je m'interdisais de dépasser.

C'est ainsi qu'on s'élève jusqu'aux astres.

Տասնեղանդն ընդ այդ վերելք եմ ուղույն,

Վերգիլեայ Ենէականին իններորդ գլխոյն հազար տասներորդ տողն է սա, ոյր Լատիներէնն է Sic

itur ad astra: Այս բառերով է որ Աստուծոն կը քաջաբերէ Ենէասայ որդին՝ զպատանեակն Ասկանիոս:

Վերջոյցը ետ առաջուածն կը գործածուի երիտասարդութեան ճգունքն զրուատելոյ համար: Վիրգիլեայ մի եւ նոյն տողին մէջն է նաեւ սա հետեւեալ քաջաբերական աղաղակն, որ յաճախ կ'ուզուի ժրջան երիտասարդութեան «Macte, puer! Բաջնջեռաց, մանուկ դու:» — Travaillez sans relâche, mon jeune ami; nourrissez-vous des lettres grecques et latines, c'est la moelle des lions et le pain des forts: c'est ainsi qu'on s'élève jusqu'aux astres.

C'est un Dieu qui nous a fait ces loisirs.

Աստուած ոմն ես մեզ զանգորր զայս կենցաղ.

Վիրգիլեայ հովուերգութեանց առաջին գլխոյն եօթներորդ տողն է այս խօսքն, զոր Վիրգիլիոս կը դնէ Տիտիոս հովուին բերանն, որ անուամբ կը պատմէ նա ուրիշ հովուի մը թէ ի՞նչ կերպով կըրցած է ստանալ Օգոստոս կայսրէն իւր հայրենի կալուածոց շնորհուն:

Յիշեալ առաջուածն կը գործածուի արտայայտելոյ համար այն երախտապարտութիւն, զոր կը գայ ոք իրեն մասնուցուած ծառայութեան մը համար: — La vie que je mène chez ce riche châtelain est précisément celle qui convient à un malade: une liberté entière, pas le moindre assujettissement, un souper léger et gai. Il me rend heureux autant qu'un malade peut l'être, et je dois dire de lui avec le poète: C'est un dieu qui m'a fait ces loisirs.

C'est vous et non pour vous.

Այսպէս դուք ոչ ձեզ.

Առած՝ որ Լատիններէնն այս բառերով կը բացատրուէր. Sic vos non vobis. Ահաւասիկ սոյն առաջուածի ծագումն:

Օգոստոս հասարակաց տօներ կատարել կուտար ՚ի Հռովմ, որոնք յանկարծական մրրկէ մը ընդմիջեցան. սակայն հետեւեալ առաւօտուն երկինք պայծառացան, խաղերն վերսկսան, եւ Վիրգիլիոս արքունեաց դրան վրայ հետեւեալն արձանագրեց.

Անձրեւէ երկին ըզգիչերն ՚ի բուն,

Յաջորդեն դարձեալ տեսարանքն այգուն.

Այսպէս բաժանեալ կեսարու հանգոյն

Ընդ Արամազդայ զինքնակալութիւն:

Օգոստոս ուզելով ճանչնալ այս տողերու հեղինակն, Վիրգիլիոս լուռ կեցաւ, եւ ուրիշ աննշանքերթող մը՝ որ անունն էր Բաթիլոս, այդ արձանագրութեան պարծանքն յախշտակեց ու մեծապարգեւ մեծարեցաւ կայսրէն: Յայնժամ Վիրգիլիոս չը կարենալով այլ եւս հանդուրժել այս նենգութեան դէմ, նոյն դրան վրայ այսպէս չարայարեց.

Այսոցիկ ես ինքն եմ տողից քերթող,

Եւ այլ ոք ըզվառսն յափըշտակեաց գող.

Եւ ուրիշ չորս թերի տողեր ալ յաւելցուց, որոց առաջին բառերն էին.

Այսպէս դուք ոչ ձեզ
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ

Օգոստոս փափաքեցաւ այս տողից լրութիւնն տեսնել. եւ երբ Բաթիկոս չը կրցաւ ամբողջացընել զայնս, Վերգիլիոս լրացուց զանոնք հետեւեալ կերպով.

Այսպէս դուք ոչ ձեզ, հաւք, բոյնըս կաղմէք,
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ, խաչինք, գեղմն ածէք,
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ, մեղուք, պան գործէք,
 Այսպէս դուք ոչ ձեզ, արջառք, արօրէք:

Արդ, գործածութեան մէջ վերոյգրեալ ասացուածն կ'ըսուի բանագործերու, եւ ընդհանրապէս բոլոր այն անձանց նկատմամբ, որք իրենց կը սեպհականեն արժանիքն այնպիսի գործոյ մը՝ որ չ'է իրենց գիւտն, աշխատութիւնն: Յաճախ վերոյիշեալ ասութեան տեղ, կը յիշատակուի սա հետեւեալ ասացուածն. *Un autre en a eu l'honneur.* Այլ ոք կարաւ գիտուն: — Ces objets merveilleux, que chaque exposition de l'industrie offre à nos regards, par qui sont-ils créés? Par un ouvrier dont on ne sait pas le nom. L'industriel seul est nommé: *Un autre en a tout l'honneur.*

Cet oracle est plus sûr que celui de Calchas.

Այս անվրեպ հաւաստագոյն քան զԿալխասայն է պատգամ.

Այս սողով կը վերջանայ Ռասինի « Իփիգենի » մակագրեալ ողբերգութեան երրորդ արարուածն: Կլիտեմնեստրա՝ մայր Իփիգենեսայ եւ կին Ագամեմնոնի, կ'իմանայ թէ Ագամեմնոն պիտի զոհէ Անահտայ բազնին վերայ մանկամարդ իշխանուհին, հընազանդելոյ համար գուշակին Կալքասայ կամաց: Կլիտեմնեստրա, իւր յուսահատութեան մէջ, կը հայցէ պաշտպանութիւնն Աքիլլեսայ, որու 'ի կնուծիւն խոստացուած է Իփիգենի, եւ դիւցազնը կը պատասխանէ նմա.

Ի՞քո սպաս գընամ, տիկին, ես զամենայն յարգարեալ. Այժմ 'ի յարկըս վըրանաց քոց երթիջիր 'ի հանգիստ: Դըստրիկդ քո կեցցէ. զայս գուշակել քեզ կարեմ: Հաւատա գէթ, հաւատա, մինչեւ իցեմ կենդանի՝ Ի նանիր հրամայեսցեն ատուածք ըլնահըն նորա. Այս անվրեպ հաւաստագոյն քան զԿալխասայն է պատգամ:

Այս սողն ազդուութեամբ ցոյց կուտայ այն բացարձակ վստահութիւն, զոր կը զգայ ոք կանխաւ, դիպուածոյ մը իրականացման նկատմամբ: — Enfin, me voilà entré en pleine convalescence; et mon médecin, qui me disait il y a un mois que

la Parque n'en avait plus que pour quinze jours à filer ! C'est le cas de retourner le fameux vers du poète et de dire :

Cet oracle est moins sûr que celui de Calchas.

Chambres de Denys.

Անհաւիք Գիտնիսեայ.

Ակնարկութիւն Գիտնեսիոս բռնաւորին կենաց հանգամանքներէն միոյն, որ յաջորդաբար երկու գիշեր չ'էր ննջեր երբէք մի եւ նոյն սենեկի մէջ, երկնչելով զի մի դուցէ սպաննուի հոն :

Գրագիտութեան մէջ յաճախ կը յիշատակուի այս սնոսի զգուշութիւնն՝ որով կը պահպանէր զինքն կասկածոտ բռնաւորութիւն մը : — Le pauvre diable, traqué depuis quinze jours par les limiers de la police, mettait en œuvre toutes les ruses pour leur échapper ; il avait soin de ne pas reposer sa tête, deux fois de suite sur le même oreiller. Comme Denys le tyran, il ne couchait pas deux nuits consécutives dans le même garni.

Chapeau de Gessler.

Գլխարկն Կեսլերայ.

Կեսլեր՝ որ Գերմանիոյ կայսեր Ալպէր առաջնոյն գատաւորն էր, իւր դքսական գլխարկն Ալտորֆայ

հրապարակին մէջ ցցի մը վերայ բարձրացնել տալով, 'ի մօտ դրած էր հարկադրել զամենայն Զուլցերացի, որ՝ անցած ատեննին ողջոյն տան նմա : Գուլիէլմոս Թէլ այս նուաստութեան չ'ուզելով զիջանիլ, դատաւորն բռնել տուաւ զնա, եւ գլխութեւնով նորա ճարտար աղեղնաձգութիւնն՝ դատաւարտեց զնա նետով մը ծակել այն խնձորն՝ որ պիտի դրուէր իւր որդւոյն գլխուն վրայ . սոսկալի փորձ, յորում յաղթող հանդիսացաւ Գուլիէլմոս Թէլ :

Մատենագիրք կը յիշատակեն Կեսլերի գլխարկն վերաբերութեամբ այնպիսի նուաստացուցիչ հրամանաց, որոց հալատակիլ յանձն չ'առնուր մարդ : — Le censeur le plus capricieux, le plus terrible, le plus tyrannique, c'est le public, que toute vérité hardie importune et irrite, qui arbore ses préjugés au bout d'une perche, et veut, comme Gessler, qu'on leur ôte son chapeau.

Chêne de Vincennes.

Կաղնին Վինսանայ.

Սուրբն Լուդովիկոս՝ մին 'ի հզօրագոյն արքայից Գաղիլոյ, մերթ ընդ մերթ կ'երթար յ'անտառն վենսանայ, կը նստէր կաղնւոյ մը ստորոտն, ու արդարութեամբ կը տեսնէր իրեն ներկայացող ամենայն անձանց դատերն, ինչ որ ալ ըլլար նոցա վիճակը :

Այս դէպքն կը յիշատակուի յաճախ 'ի մատենա-

գրաց: — Le maître de la critique est à la campagne depuis une semaine; mais son compte rendu hebdomadaire n'y perd pas une ligne. On peut se le figurer écrivant assis à l'ombre d'un tilleul de son jardin, et assistant par la pensée aux représentations de l'Opéra ou du Théâtre-Français. C'est une image de *saint Louis sous le chêne de Vincennes*. Seulement, il s'agit de savoir si les arrêts du critique sont aussi justes que ceux du fils de la reine Blanche.

Cheval de Job.

Յոբայ ձին.

Ակնարկութիւն մ'է այս Աստուածաշունչ գրոց ամենազետեմ հատուածներէն միոյն, որ կը ներկայացնէ չքեղ նկարագրութիւն մը ձիոյն: Աստուած որ կ'ուզէ սքանչելապէս ցոյց տալ իւր զօրութիւնըն իւր Յոբ ծառային, կ'ըսէ նմա. « Եթէ դժուարութեան ձիոյ զօրութիւն, եւ զգեցողներ զահ զպարանոցաւ նորա. արկեր զնովաւ սպառազինութիւն եւ փառս լանջաց նորա զյանդգնութիւն: Որոտայ 'ի դաշտի եւ դաւիր հատանէ. ելանէ 'ի դաշտ զօրութեամբ. 'ի պատահել նետից' արհամարհէ, եւ ոչ դարձցի յ'երկաթոյ: Ի վերայ նորա շողան աղեղն եւ սուսեր, եւ շարժիւն վահանի եւ նիզակի, եւ բարկութեամբ ասպականէ զերկիր: Եւ ոչ հաւատայ' մինչեւ փող հարկանիցի. եւ իբրեւ փող հարկանի, նա վաշվաշ կարգայ, 'ի հեռաստանէ առ-

նու զհոս պատերազմի՝ վազս առնելով եւ փոնչելով »:

Մասնագիրք կը յիշատակեն Յոբայ ձին, երբ ուզեն նկարագրել յորձնեռանդն արիութիւն մը, որ անվեհեր կը զիմագրաւէ 'ի վտանգս:

Cheval de Séjan.

Սեյանոսի ձին.

Սեյանու ձին՝ որ նշանաւոր է Հռովմայեցոց պատմութեան մէջ, առածի ձեւ մը ստացած է 'ի գաղղիական մատենագրութեան: Սակայն հազար ութ հարիւր տարի առաջ, այս ձին առածի կարգանցած էր արդէն Հռովմայեցոց մէջ, որք սովոր էին Սեյանու ձին տնտանեւ այն ամեն բաներ, զորս ընդ ձեռամբ ունենալն յոյժ վտանգաւոր է: Իրողութիւնն այս է սակայն, թէ հնոյն Հռովմայ քառտանի սոսկալի ժեքքարտրեկն գերազանցած է քան զայժմուսն, նոյն իսկ 'ի Նաբոլի: Յայտնի է թէ նորա տէրն խեղդամահ եղաւ Տիրերի հրամանաւ. սակայն ինչ որ անձանօթ մնացած է բազմաց, սա է թէ՛ այն բոլոր անձինք՝ որք ժառանգեցին այն ձին, բռնամահ մեռան առհասարակ: Ըստ այսմ՝ Դոլաբելլայի ձեռքն էր այս ձին, երբ Դոլաբելլա՝ պաշարեալ ի Կասսիոսէ, հարկադրեցաւ երթալ զիրովին. եւ Կասսիոս հազիւ ստացած էր այն աղիտարեր ձին, երբ իւր սրովն իսկ վերջ տուաւ իւր կենաց: Դարձեալ Մարկոս Անտոնիոս, Ակտիոնի նաւամարտին մէջ կրած սպարտութենէն յետոյ, կը

հեծներ այս ձիոյն վրայ, երբ՝ կլէսպատրոյի հետ յ'Ալեքսանդրիա խոյս տալով, անձնասպանութեամբ մեռաւ, Ոկտաւիանոսի ձեռքը չ'իյնալու համար: Եւ կլէսպատրա, իւր տարփաւորին այս մահաբեր ժառանգութեան հազիւ տէր եղած էր, երբ դործեց այն նշանաւոր անձնասպանութիւն, որ պիտի ազատէր զինքն յաղթականին ձեռքէն: Ի վերջոյ նէիդոս՝ վերջին ժառանգորդն այս մահահոտ ձիոյն, դահավթեցաւ 'ի սմանէ եւ խեղդամահ եղաւ գետի մը մէջ: — Depuis que ce maudit chien est en ma possession, il m'est arrivé plus de malheurs que dans tout le reste de ma vie. Je suis tenté de croire que, par un effet de métempsycose, c'est le *cheval de Séjan* qui revit sous la forme de *Médor*.

Chevaux de Diomède.

Գիւմնեպայ ձիանն.

Գիւմնեպայ՝ արքայ Թրակացւոց՝ որ կ'ապրէր առասպելական ժամանակաց մէջ, մարդկեղէն մարմնով կը սնուցանէր իւր ձիերն: Հերակլէս յաղթահարեց զնա, եւ ճարակ տուաւ նոյն իսկ անոր ձիոց:

Գրադիտութեան մէջ, յաճախ ակնարկուելիւնք կը լինին « ակն ընդ ակն » ի այս տեսակ մը օրինաց:

Le Chien qui lâche sa proie pour l'ombre.

Շուն որ քողու գորս իւր փոխան ստուերոյ.

Հաֆոնթէնի առականերէն միոյն վերնագիրն է այս, յ'որում շուն մը, իւր բռնած որսի ստուերն տեսնելով ջրոյն մէջ, կը ձգէ զայն անդէն, 'ի գրաւուն ստուերականին:

Գործածութեան մէջ՝ Շուն որ քողու գորս իւր փոխան ստուերոյ ճգրիտ պատկերն է այն անձանց, որք կը լքանեն բարիք մը, իսկական շահ մը, անստոյգին զհետ պնդելոյ համար: — Nous sommes partis du même point, vous et moi, il y a une dizaine d'années; pourquoi n'ai-je pas suivi le même chemin que vous? Oui, la vraie vie est en province, et ceux qui courent, bride abattue, sur le pavé de Paris, abandonnent la proie pour l'ombre.

Colonne conduisant les Hébreux dans le désert.

Սիւնն՝ առաջնորդ Եբրայեցոց յ'անապատին.

Հրեղէն կամ ամպոյ սիւն՝ որ կ'առաջնորդէր Եբրայեցոց Սինա անապատին մէջ, եւ որում կը բաղդատուի յաճախ այն ներքին լոյսն, որ կը լուսաւորէ զմարդն կենաց անապատին մէջ, դժուարակոխ ճամբու մը վրայ, առ 'ի հասուցանելոյ զնա դժուարահասանելի նպատակի մը: — Honneur à ceux qui savent pressentir les destinées de l'avenir,

à ces hommes précoces, intelligences lumineuses qui marchent en avant de la société comme la colonne de feu qui conduisait les Hébreux vers la terre promise !

Commençons par Jupiter .

ՅԱրամազդայ սկիզբն արացուի .

Վերջիլեայ հովուերգութեանց երրորդ գեղծին վաթսներորդ առաջնորդ տողն է այս : Մենակաւ եւ Դամետաս անուն երկու հովիւներ փոխադարձաբար զիրեար յառաքէզ կը կոչեն թէ ո՞ր յերկոցունցն կարող պիտի լինի երգել ամենագեղեցիկ բանաստեղծական երգն , եւ Պալեմոն անուն ուրիշ հովիւ մ'ալ իրենց դատաւոր կը բազմեցնեն : Դամետաս նախ կը սկսի մրցման . « Ո՛ր Մուսայք , կ'ըսէ , յԱրամազդայ սկիզբն արացուի . Արամազդաւ լի են ամենայն համագոյք . . . »

Ի սովորական խօսս , վերոյիշեալ ասացուածն կը նշանակէ . Գլխաւորէն սկսինք : — Il y a aux colonies trois classes distinctes , mais qui se rapprochent sous bien des rapports : les blancs , les gens de couleur et les noirs esclaves . Chacune de ces trois classes demande à être examinée séparément ; mais un auteur qui respecte les nuances débutera toujours par les blancs : Commençons par Jupiter .

Comment en un plomb vil l'or pur s'est-il changé ?

Զիւնդ շլացաւ(*) ոսկին մաքուր Սովիեայ ,
Այլագունեաց դարձաւ 'ի գոյն կապտեայ . . .

Յովիդայեայ հռչակաւոր մարգարէութեան մի տողն է այս . (Գոքոդիս , արարուած երրորդ , տեսարան եօթներորդ) :

Չայնի խնամ երկինք լերուք ունկնդիր ,
Աստուածախօս լուիցէ բանիս եւ երկիր :
Մի՛ ասացես զաւակըդ դու յակօրեան ,
Եթէ նիրհէ երբէք քոյին պահապան :
Անօրինին՝ բացցի՛ երկիր 'ի հիմանց ,
Զի՛ զարթուցեալ է տէր յամպոց ի բարձանց :
Զիւնդ շլացաւ ոսկին մաքուր Սովիեայ ,
Այլագունեաց դարձաւ 'ի գոյն կապտեայ . . .
Իսկ այդ ս՛վ է քահանայդ մեծ սրախողխող
Առ սեղանովդ անկեալ յարեան իւր յողով .
Ողբս Սաղիմ , ողբս քաղաք տիրադրութ ,
Մարգարէիցն արբեալ յանպարտ ապաժոյծ .
Աստուածըն քո՛ իրգեաց զլոր քո՛ սիրոյդ ,
Եւ 'ի խընկոց քոց արդ զըրգուի 'ի զայրոյթ :

Մեծ քահանայապետն՝ մարգարէական հոգւով լցեալ , այս թափանցիկ քօղին տակ կը ցուցնէ մանկան Յովսոյ ապագայ ոճիրներն ու ապականութիւնն , եւ այն կորսնաց անդունդն ուր սխալի ինչայ երուսաղէմ : — Maintenant , comment

(*) Յ-Է-ս .

a-t-il pu se faire que, de ce point de départ, je sois arrivé où je suis? Comment l'agneau s'est-il changé en loup, le lilas en chardon, le ramier en hibou, l'or pur en un plomb vil? Comment, sans trop d'in-vraisemblance, eût-on pu m'accuser d'apporter dans ma critique tous les défauts contraires à toutes les qualités que j'avais alors?

Comment l'aurais-je fait si je n'étais pas né?

Զիւմրդ առնել զայդ կարէի

Թէ ոչ ծընեալ զեւ եւս էի .

Լաֆոնթէնի « Գալլ եւ Գառն » մակագրեալ առակին մէկ տողն է այս .

Եւ գիտեմ իսկ զի չարախօս եղեր զինէն զու
հերուն : —

Զիւմրդ առնել կարէի զայդ, թէ ոչ ծընեալ զեւ
եւս էի,

Պատասխանի ետ գառնուին հէք. ի ծուծ ըս-
տեանց սնանիմ դեռ :

Վերոյգրեալ ասացուածն ՚ի մէջ կը բերուի ամեն
անգամ որ մարդ կ'ուզէ արդարացնել զինքն յան-
ցանքէ մը, զոր անհնար էր իրեն գործել, ժամա-
նակի տարբերութեան եւ տեղւոյ հեռաւորութեան
պատճառաւ : — Les Orientaux disent dans leur
langage imagé: « Le bien mal acquis remplit la bouche
de gravier. » Le dogme chrétien est plus sévère en-
core, puisque ce gravier passe de la bouche du père

dans celle des enfants, et qu'aucun de ceux auxquels
on reproche une faute paternelle n'a le droit de dire :

Comment l'aurais-je fait si je n'étais pas né?

Comment peut-on être Persan?

Զիւմրդ իցէ հնարաւոր զոյ Պարսիկ .

Ահնարութիւն այն բացազանչութեան, որով
կը վերջացընէ Մոնթէսքիէօ իւր Պարսկական նախա-
կանաւոյն հանճարիմաց էջերէն մին : Սոյն ասու-
թիւնն այնքան նկարագրական է, այնքան յաճախ
յիշատակեալ, եւ այն նամակն՝ յորում կը գտնուի
այս ասացուածն, այնչափ արդարացի եւ այնչափ
նուրբ դիտողութեանց օրինակ մ'է, որ նորա ի-
մասան չոր ու ցամաք կերպով հոս համառօտագ-
րելու տեղ, չ'եմք վարանիր ամբողջապէս ՚ի մէջ բե-
րել զայն : Ռիքօ կը գրէ Փարիզէն առ իւր բարե-
կամն ի պալէն՝ որ ի Զմիւռին. « Մինչեւ թեթեա-
մութեան կը հասնի, կ'ըսէ նա, Փարիզու ժողո-
վրդեան հետաքրքրութիւնն : Երբ հոն հասայ, ա-
մենքն այնպէս իմն կը դիտէին զիս, իրրեւ թէ
յերկնից լծած ըլլայի . ծերք, երկտաարդք, կա-
նայք, տղայք, ամենքն ալ զիս տեսնել կ'ուզէին :
Եթէ տունէս դուրս ելլէի, ամեն մարդ պատու-
հանները կը վազէին . եթէ Թիւլլըրի երթայի, ան-
միջապէս բոլորտիքս ամբոխ մը կը պատէր . կա-
նայք իսկ երկներանդ աղեղ մը կը յօրինէին, որ
կը շրջապատէր զիս : Եթէ Թատրոն երթայի, հա-

րիւրաւորք իրենց դիտակներն ինձ կ'ուղղէին . վերջապէս՝ ինծի նման շատ տեսնուած մարդ մը անկարելի էր գտնել : Ժպտելս կուգար երբ իրենց սենեկէն գրեթէ ամենեւին դուրս չելած անձանց իրարու հետ ըրած խօսակցութիւնը կը լսէի , որ զիս երբ տեսնէին , յիրաւի , կ'ըսէին , ճիշդ Պարսկի կը նմանի : Զարմանք , ամեն տեղ սլատիւրս կը գտնէի , գրեթէ ամեն կրպակաց մէջ ու վառարանաց վրայ . այնչափ կը վախճային որ զիս բաւական տեսած չ'ըլլան : Սակայն այսչափ պոտուաւորին ալ ծանրութիւն մ'էր ինձ . ինքզինքս այնչափ զարմանալի ու սակաւագիւտ մարդ մը չ'էի կործեր . եւ որչափ որ անձիս վրայ աղէկ համարումն ալ ունենամ , երբէք չ'էի կրնար երեւակայել որ մեծ քաղքի մը՝ ուր ոչ ոք կը ճանաչէր զիս , հանգիստը կարող ըլլամ վրդովել : Ուստի այս դիտմամբ որոշեցի պարսիկ ձեւս փոխելով , եւրոպական զգեստ մը հագնիլ , որպէս զի տեսնեմ թէ արդեօք գծագրութեանս վրայ դեռ այնպիսի զարմանք աղդող բան մը պիտի մնայ թէ ոչ : Այս փորձն հասկըցուց ինձ իմ ստույգ արժանիքս : Ազատ ամեն օտարոտի զարդարանքներէ , բուն ինչ ըլլալս հասկըցայ : Պէտք էր ինձ դերձակիս դէմ գանգատանաց ձայնս բարձրացընել , որ վայրկեանի մը մէջ հասարակաց յարգն ու մտադրութիւնը կորսնցընել տալով ինձ , սոսկալի ոչնչութեան մը մէջ ձգեց զիս : Երբեքն ամբողջ ժամեր ակումբի մը մէջ կը կենալի , առանց մէկու մը ուշադրութիւնն գրաւելու , եւ առանց առիթ տրուելու ինձ բերանս բանալոյ . այլ եթէ ակումբին մէջէն մէկն իմանար դիպուա-

ծով Պարսիկ ըլլալս , *հէ , հէ* , կը գոչէր , պարոնն Պարսիկ է . շատ տարօրինակ բան մ'է այս . զիմարդ իցե հնարաւոր գոյ Պարսիկ » :

Գործածութեան մէջ , սոյն հարցումն՝ *հեղնօրէն՝* կը յայտնէ զարմանք մը , զոր՝ մեր հետաքրքրութիւնն չարժող ազգի մը կամ դատակարգի մը վերաբերեալ անհատի մը երեւոյթն կը պատճառէ մեզ : — *Mmes de Guernay, les deux brebis de la maison, étaient trop molles ou trop chrétiennes pour haïr comme il faut. Leur âme droite, mais sans ressort, croyait difficilement au mal, et ne songeait point à lui livrer bataille. De même que les plaisants de Paris disaient, en 1764: Comment peut-on être persan? elles étaient femmes à s'écrier: Comment peut-on être méchant?*

Les Compagnons de Cadmus.

ՀՅԿԻՐԲ ԿԱՊԱՆԱՅ .

Ըստ առասպելախառն պատմութեան Յունաց , Կադմոս հինադիրն է Թերէի : Սա՝ հասնելով ի Բէոփոիա , ահագին վիշապ մը սպաննեց , որ իւր ընկերներն գիշատեր էր , եւ անոր առամուկն ցանեց յ'երկիր , յ'որոյ ծնան զինուորներ , որք անմիջապէս զիրեար խաղխտեցին :

Վիշապի աւարտութեան՝ որ մարդկան կը փոխակերպէին , եւ Կապանայ ընկերին՝ որք կը սպաննեն զիրեար , գրականութեան մէջ առասպելապատում վիպագրութեան յիշատակ մը թողած են , որ յաճախ

կը յիշատակուի 'ի մաստենագրաց : — Partout, en politique, en littérature, dans les arts, deux partis sont presque toujours en présence, les Gibelins et les Guelfes, les classiques et les romantiques, les gluckistes et les piccinistes. Si l'un des deux camps se croit plus faible que l'autre, ne pouvant triompher par la force, il cherche à semer la division dans le camp opposé, afin que ses adversaires en viennent à s'entre-tuer les uns les autres comme les soldats de Cadmus.

Les Compagnons d'Ulysse.

Բնկեբ Թղիսեայ.

Ողիսեա՛ Տրովադացէն վերադարձած ժամանակ, հռչակաւոր վէկին Կիրկեայ տիրապետած կղզին քշուելով մերկէն, Կիրկէ՛ որ կ'ուզէր պահել զՈղիսեա իւր պետութեան սահմանաց մէջ, խողի փոխակերպեց նորա ընկերներն, տալով նոցա դիւթիչ ըմպելի մը :

Այս եզական փոխակերպութեան առթիւ եղած ակնարկութիւններն ամենէն աւելի տեղի կ'ունենան բարոյական յատկութեանց վրայ խօսուած ժամանակ, նկարագրելոյ համար այն ապշութիւնն՝ որ երբեմն կը յաջորդէ խելացիութեան : — Nos romanciers nous ont mis depuis longtemps au régime du poison. Nous ressemblons aux compagnons d'Ulysse : le roman moderne a fait de nous ce qu'avait fait d'eux la baguette de Circé.

Conseil tenu par les rats.

Ասեան խորհրդոյ մկանց.

Հափոնթէնի առականքէն միոյն վերնագիրն է այս, յորում Հափոնթէն 'ի հանդէս կ'ածէ մկներ, որք թէեւ իրենց փրկութեան կարի նպաստաւոր դիւցազնական մի որոշում կ'ընեն, այլ սակայն ոչ ոք 'ի նոցանէ կը համարձակի գործադրել զայն. ըստ որում խնդիրն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ բոժոժ մի կախել սոսկալի Ռոտիլարտայ մկանց սատակչին վզէն :

.

Այլ դժուարին մնացր գործ՝ կախել ըզզանկիկն : Ո՛հն ասէ. Մի՛ լիցի ինձ յայն գնալ երբէք, ջ'եմ ինչ անմխ խելակորոյս ոք այդքան. Այլ ո՛հն թէ՛ չ'եմ ես բաւական 'ի պաշտօնն : Եւ այսգունակ լուծաւ ատենան ձեռնունայն :

Այս ասացուածն՝ Ասեան խորհրդոյ մկանց, կը յիշատակուի յաճախ ճշգրիտ իմն ցոյց տալու համար այն գումարումներն, յորս թէեւ ընտիր որոշումներ կը տրուին, այլ սակայն կը մնան յաւիտանդորձադրելի, կամ՝ որոյ գործադրութիւնն ոչ ոք չ'ստանձներ :

Cordonnier, pas plus haut que la chaussure.

Կօճկակաւ դու, մի անդր 'ի վեր բան զկօճիկն .

Ապեղէս ուղղեց այս խօսքն կօճկակարի մը, որ 'ի տես դրուած պատկերի մը վրայ նկարեալ կօճիկի մը մէկ մասին նկատմամբ արդարացի գիտողութիւն մ'ընել յետոյ, ինքզինքն կարող կը կարծէր հրաշակերտին միւս մասերն ալ քննադատելու :

Գործածութեան մէջ վերոյգրեալ ասացուածն իբրեւ խրատ կ'ուղղուի այն անձանց՝ որք իրենց կարողութենէն բարձր բաներ դատել կ'ուզեն : Այս առածն յաճախ կը յիշատակուէր հոյն Աթէնքի մէջ : — Il n'est personne qui ne se croie obligé d'avoir son opinion politique; et, cependant, combien il en est à qui l'on pourrait dire: Mêlez-vous de vos affaires, de votre commerce, de ce qui est à votre portée: *Cordonnier, pas plus haut que la chaussure.*

Le Coup de pied de l'âne.

Կիցք իւոյն.

Ակնարկութիւն Լաֆօնթէնի « Առիւծ ծերացեալ » վերնագրով առակին : Անտառաց թագաւորն՝ ծերացեալ եւ զառամեալ, անգոր եւ գողցես անկենդան ասրածուած է իւր որջին մէջ, արտառփ քափելով իւր նախնի ֆաջուրեան վրայ : Կենդանիք ըտրոր յաջորդարար կուգան իւրեանց վրէժն լուծել :

Անդըր ձիոյ մատուցեալ կիցս ընդ կառավին Հանէ ուժգին զառամելոյ արքային .
Ժանեացըն գայլ վըրիժակօք խածատէ,
Եւ ցուլ զեղջերսն ածէ դըժնեայս 'ի հարուած :

Վերջապէս էշն ալ կը փութայ թշնամանաց վերջին հարուած մը տալ :

Ո՛հ, բուռն է ինձ, ասէ արքայն կիսամեռ .
Ջրաւել զկեանս իմ ցանկայի ապաքէն,
Այլ նախատից գոլ վատազգւոյդ նըշաւակ
Տայ ինձ մահուներս կըրկնակի մեռանել :

Գործածութեան մէջ, Կիցք իշոյն կ'ըսուի այն նախատանաց նկատմամբ, զորս անգոր՝ վատ անձինք կը տեղան անկեալ իշխանութեան մը, զօրութեան մը գլխուն : — Le coup de pied de l'âne est le sort de toutes les royautes tombées, dans quelque ordre d'idées que ce soit : on souffrait de leur élévation, on se venge quand elles sont humiliées.

Dans la queue le venin.

Թոյցն 'ի ասնուլ.

Գաղղիական թարգմանութիւնն *In cauda venenum* Լատինական առակին, զոր Լատինք յօրինած էին կարիճի տանոյն ծայրն եզող թուռաւոր խայթոցին ակնարկութեամբ :

Յիշեալ բառերն ընդ հանրապէս կը գործածուին

ճառի մը, նամակի մը, եւ կամ այլ գրուածոց նը-
կատմամբ, որք 'ի սկզբան անդ ուրիշ բանի համար
չեն փայփայեր զունկնդիրս, եթէ ոչ սաստկագոյն
եւս վիրաւորելոյ համար զայնս յետոյ: — A tort
ou à raison, on prétend que la femme, en écrivant
une lettre, ne dévoile le fond de sa pensée que
dans le post-scriptum; s'il s'agit d'un trait malicieux,
c'est alors surtout que l'on peut dire: *Dans la queue
le venin.*

Dans son chapitre des chapeaux.

Յիւրում գլխին գլխարկաց.

Մոլիէրի «Ակամայ թմիշի» մականգրեալ կատա-
կերգութեան նշանաւոր մէկ տողն է այս:

ՍԿԱՆԱՐԷԼ

Իպոկրատ կը պատուիրէ. . . թէ պարտիմք մեր
գլուխը ծածկել:

ԺԷՐՈՆԹ

Իպոկրատ կ'ըսէ՞ զայդ:

ՍԿԱՆԱՐԷԼ

Այո:

ԺԷՐՈՆԹ

Կը հասնի՞ք ըսել թէ որ գլխուն մէջ:

ՍԿԱՆԱՐԷԼ

Յիւրում գլխին . . . գլխարկաց:

Գործածութեան մէջ, որ միշտ հեղհօրէն կը լինի,
վերոյգրեալ ասացուածն կը յիշատակուի ամեն ան-

գամ, որ մարդ ստիպուած ըլլալով ցոյց տալ իւր 'ի
մէջ բերած վկայութեան տեղիքն՝ աղբիւրն, անկարող
կը լինի զայն ցուցանել: — Combien d'avocats au palais,
qui, pour se donner gain de cause, citent un texte
de loi en le dénaturant, et qui, si on leur deman-
dait dans quel chapitre du code ils l'ont puisé, en
seraient réduits à répondre (car un avocat ne doit
jamais rester court): *Dans le chapitre des chapeaux.*

Les Délices de Capoue.

Հեշտօրիւնք Կապուայ.

Կաննայի պատերազմէն յետոյ, Աննիբալ՝ իւր
յաղթական բանակին գլուխն անցած, գնաց 'ի Կա-
պուա, որ Իտալիոյ ամենէն հեշտալի քաղաքն է:
Հոն, ըստ պատմագրաց ոմանց, Աննիբալայ զօրքը
մեղկանալով, կորուսին իրենց նախկին քաջութիւնն:

Վերոյիշեալ ասացուածն՝ Հեշտօրիւնք Կապուայ
անցած են արդ բոլոր արդի լեզուաց մէջ, ու կը
ցուցնեն բարոյական մի թմբրութիւն, յորում
մարմնոյ ու մտաց չարժիչ զօրութիւններն կը թու-
լանան ու կը մեղկանան: — Dès qu'un écrivain est
arrivé au fauteuil académique, il s'y repose de ses
veilles passées et s'y endort mollement sans songer
à de nouveaux lauriers. Le fauteuil, voilà les délices
de Capoue pour la plupart de nos immortels.

Démon familier de Socrate.

Հնչանի ոգին Սոկրատայ.

Կը պատմուի թէ Սոկրատ ներշնչեալ կը համարէր զինքն մասնաւոր ոգիէ մը, զոր իւր դէմ կ'անուանէր, եւ որ կը թելադրէր իրեն բոլոր իւր որոշումներն, իւր փիլիսոփայութեան եւ իւր վարուց բոլոր սկզբունքն:

Յաճախակի ակնարկութիւն կ'ընեն մատենագիրներն Սոկրատայ ոգւոյն կամ դիւին: — Le bon-homme, sous son indifférence apparente et son enveloppe grossière, cachait de la finesse et de la pénétration; jamais il ne commit la moindre imprudence. Un instinct presque infailible, une sorte de démon de Socrate paraissait l'inspirer dans toutes ses actions.

Les Derniers Romains.

Վերջին Հռովմայեցիք.

Անուն՝ որով աւելի մասնաւորապէս կը նշանակուին իրոշտոս եւ Կասիոս, որք հեղինակներն եղան այն դաւաճանութեան, ում զոհ գնաց Կեսար, եւ որոնք՝ Փիլիպպէի դաշտերուն մէջ հռովմական ազատութեան թշնամեաց դէմ պատերազմելէ յետոյ, անձնատպան եղան, որպէս զի չապրին այլ եւս ազատութեան կորստենէն յետոյ:

Սոյն բառերն երբեմն լրջօրէն եւ երբեմն հեգնօրէն կը գործածուին, նշանակելոյ համար այն անձերն՝ որք կը սափէն աւանդութիւնն անցելոյ մը, որոյ միակ ներկայացուցիչքն են: — Chaque année, le 5 mai, anniversaire de la mort de Napoléon 1er, on voit errer dans Paris quelques vieillards vêtus d'un uniforme usé et presque gothique, au colbach fauve et pelé, suivant l'expression de M. Th. Gautier. Ils se rendent d'un pas lent et triste aux Invalides. Ces derniers Romains d'une grande époque inspirent encore le respect et l'admiration.

Des mots longs d'une toise.

Բառք երկարք միով գրկաչափիւ.

Որատիոս, Արուեստ քերթողական, տող 97: Հատինական Պառնասի օրէնադիրն կը գծէ ոճոյ կանոններն. « Ողբերգութեան մը դիւցազնը, եթէ կ'ուզէ որ իւր թշուառութիւններն հանդիսատեսին սիրան յուզեն, պարտի չը գործածել ոչ ուռուցիկ խօսքեր, եւ ոչ քառս գրկաւ չափ երկարս:

Ռատին այս չափազանցութիւնն հաճոյական եղանակաւ մը « Հակառակողք » ի անձինքներէն միոյն՝ Բըթի-ժանի բերանն դրած է.

Բառս ինձ երկարս իսկ տան խօսել գրկաւ չափ, Բառս մեծամեծս՝ որ ձգին աստի ցըրօնդուաղ:

Սոյն ասացուածն կը գործածուի նշանակելու հա-

մար ճողովաբանութիւններն , մտահաճոյ շրջաբանութիւններն , ուսուցիկ պատկերներն ու բացատրութիւններն : —

Le jour n'est pas plus pur que le fond de mon cœur.

Voilà un beau vers de Racine , appelé en poésie *monosyllabique*, et que Petit-Jean n'accuserait certainement pas de renfermer des mots longs d'une toise .

Devine si tu peux, et choisis si tu l'oses.

Գուշակես եթէ կարես , ընտիր արա թէ իշխես .

Քոռնէյլի « Հերակլիոս » ողբերգութեան նշանաւոր մէկ տողն է այս , զոր հեղինակն դրած է չորրորդ արարուածին , հինգերորդ տեսարանին մէջ : Փոկաս՝ ի գահ բարձրանալու համար , իւր վառասիրութեան կը զոհէ զՄորիս՝ կայսրն արեւելից , ինչպէս նաեւ նորա բոլոր որդիքը : Հերակլիոս՝ նոցա ամենէն կրթներն , կը գերծանի իւր ընտանեաց այս կոտորածէն , շնորհիւ իւր լեւոնդիա ստանալին , որ անձնութեամբ բռնաւորին ձեռքը կը մատնէ նոյն իսկ իւր հարազատ զաւակն՝ զԼեւոնս , ազատելու համար կայսրութեան ժառանգորդն : Փոկաս , նոյն իսկ Հերակլիոսն կարծելով զԼեւոնս , սպաննել կուտայ զնա . եւ ուզելով վարձատրել Լեւոնդիայի կարծեցեալ ծառայութիւնն , կը յանձնէ անոր խնամոց իւր բուն զաւակն՝ զՄարտիրոսոս՝ Պարսից դէմ ըրած արշաւանայ միջոյին , որ կը տեսէ

երեք տարի : Երբ փոկաս կը վերադառնայ , ստընտուն՝ վատահ լինելով թէ անկարելի է յետ մի այսպիսի բացակայութեան մատաղատի մանկունքն զանազանել ի միմեանց , բռնաւորին կը յանձնէ զմանուկն Հերակլիոս , առ իւր պահելով զՄարտիրոսոս , զոր կը սնուցանէ իւր որդւոյն՝ Լեւոնսի անուամբ : Սակայն տարտամ զրոյցներէ կ'իմանայ փոկաս թէ Մորիսի վերջին շառաւիղն դեռ եւս կենդանի է , ուստի կ'ուզէ նորա մահուամբն իւր անձն ապահովել : Հերակլիոս՝ որ տեղեակ է իւր ծննդեան գաղտնեաց , եւ զոր փոկաս կ'ուզէ ազգապիղծ ամուսնութեան մը բռնադատել , կ'իմացընէ բռնաւորին թէ Լեւոնս իւր զաւակն է , առանց սակայն իւր ոմ ըլլալն յայտնելու : Փոկաս , դժնդակ տատամսութեան մը մատնուած , կոչել կուտայ ստընտուն եւ կը պահանջէ անկէ այս գաղտնեաց մեկնութիւնն : Այս պահուն է ահա որ Լեւոնդիա խօսելու ստիպուած ըլլալով , ու գիտելով միանգամայն Մորիսի ժառանգորդին սպառնացող վտանգն , կը պատասխանէ վերջապէս առ փոկաս .

Գուշակես եթէ կարես , ընտիր արա թէ իշխես .

Մի ի դոցունց որդի քո է . Եւ միւսն՝ արքայ թոյնի կայսր :

Այս նշանաւոր տողն առածի փոխուած է արդ , Եւ թէպէտ զուարճարանական եղանակաւ մը կը յիշատակուի միշտ , սակայն մեծ ազդուութեամբ մը կը բացատրէ այն վարանումն՝ զոր երբեքն կ'զգայ մարդ որոշում մը ընելու երկու իրաց , երկու առաջադրութեանց , կամ երկու անձանց մէջ , որք

Հաւասարապէս կը յանկուցանեն իւր սիրտը : —
Trois candidats briguent la députation de mon ar-
rondissement, et chacun d'eux m'a envoyé sa pro-
fession de foi, dont les promesses sont à peu près
identiques; mais quel est celui qui tiendra le mieux
ses promesses? N'est-ce pas ici le cas de dire:...

Devine si tu peux, et choisis si tu l'oses.

Les Dieux s'en vont.

Լորնցին գիւմ.

Ահնարկութիւն կուսպաշտութեան անկման: Այս
բառերն ընդհանրապէս կը վերագրուին պատմիչն
Յովսէփայ, եւ մատենագիրք յաճախակի ահնար-
կութիւններ կ'ընեն այս բառից, որք կը նշանակեն
զանկումն հաստատութեան մը, իրաց դատակարգի
մը, որ ընդերկար վայելած են բացարձակ իշխա-
նութիւն մը, ու բարոյական ազդեցութիւն մը:

Տես 'ի Pan est mort.

Le Dindon de la fable.

Հնգկտիւտն առակին.

Ահնարկութիւն Յլօրիանի « Կապիկ որ ցուցանե
զնոգական լսպետ » մականգրեալ առակին գեղեցիկ
մէկ հատուածին:

Ի միտմ' յաւուր
Մինչ ըստացիւն իւր
Կայր 'ի գինեբրու
Թաղեալ խորասոյզ,
(եւ թուի ինձ այն
էր օր տօնական),
Կապիկ մեր արձակ
Գլուխալ ժամանակ,
Հանձարոյն ինչ ցոյց
Խորհի առաջ հանուրց:
Եւ անդէն յուզի
Բաջտան անկանի,
Կենդանիս պէս պէս
Խըմբել 'ի հանդէս.
Շուք, կատուք եւ հաւք,
Խոզք եւ հընդկահաւք
Խըռնին կամակար
Ձիւրեւ առեալ պար:

Իւրաքանչիւր ոք կը բազմի. և ահա մեր Ապուզ-
նիկն գործի կը սկսի. լապտերին մէջ կը դնէ նկար-
եալ ապակի մը, և մի ըստ միօնէ կը պարզէ իւր
հանդիսականներու դէմ աշխարհիս համայն հրա-
շալիքն. այլ հանդիսականք 'ի զուր կը բանան ի-
րենց աչերն. կատուներն անգամ բան մը չ'են նըշ-
մարեր:

Ես, ասէր սոյժմիկ
Հաւ ուրն հընդիկ,
Ալօտ ինչ թէ եւ
Դիտեմ արդարեւ,

Այլ անգիտանամ
Թէ էր յարածամ
Ոչ կարեմ արդեօք
Նըշմարեւ բարեօք :

Պարոն Ապուղնիկն բան մը միայն մոռցած էր ,

Եւ այս իսկ եր
Լուսաւորել
Զիւրըն շապեա :

Այս տողերն հեգնօրէն կը գործածուին հասկըցը-
նելու համար պատմչին թէ չ'են յստակ իւր բացատ-
րութիւններն , եւ թէ ինքն ալ մոռցած է շուսա-
ւորել զիւր շապեա :

Diviser pour régner.

Բաժանել առ ՚ի թիւի .

Ոյր Լատիններէնն է *Divide et impera* . Քաղաքա-
գիտական սկզբունք Հռովմայեցւոց , զոր ՚ի գործ
դրաւ Լուդովիկոս մետասաներորդ , եւ որ Մաքիա-
վելի ալ սկզբունքն եղաւ :

Վերոյիշեալ ասացուածն կը գործածուի հասկը-
ցընելու համար թէ այն երկպառակութիւն՝ զոր
գիտէ ոք ձգել իւր թշնամեաց մէջ , միջոց մ'է իւր
զօրութիւնն աճեցընելու :

Double visage de Janus.

Երկիւմին Յանու .

Յանուս Լատինական գիք մ'է , որոյ բնաւորու-
թեան եւ ստորագրեաց նկատմամբ գիցաբանք կարի
տարրեր կարծիքներ ունեցած են : Ամենէն աւելի
տարածուած աւանդութիւններն կը ներկայացընեն
զՅանուս եթէ ոչ Լատինի իբր հնագոյն արքայն ,
գէթ իբր վաղեմի թագաւոր մը : Սատուրնոս՝
վանեալ յերկնից , ապաստանեցաւ յ'իտալիա , ուր
Յանուս վեհանձն հիւրասիրութեամբ ընդունելով
զնա , մասնակից ըրաւ իւր կայսրութեան : Սա-
տուրնոս՝ ՚ի վարձատրութիւն , օժտեց զՅանուս բարի
թագաւորի մը ամենայն առաքինութեամբ , պար-
գեւելով նմա միանգամայն անցեալն յիշելոյ եւ ա-
պագայն կանխազուշակելոյ գաղտնիքն : Վասն այ-
սորիկ Յանուս միշտ երկգլխի կը նկարի :

Երկիւմին Յանուս առածի կարգ անցած է , որ
կը գործածուի նկարագրելոյ համար ինչ որ երկու
հակառակ երեւոյթ կ'ընծայէ , մանաւանդ անձանց
նկատմամբ խօսելով : — La loi de l'humanité doit se
composer du passé, du présent et de l'avenir que
nous portons en nous Quiconque ne possède qu'un
seul de ces termes ne possède qu'un fragment de la
loi du monde moral. La vraie philosophie de l'his-
toire, c'est Janus aux deux visages tournés l'un vers
le passé, l'autre vers l'avenir .

Douleur, tu n'es pas un mal!

Ո՛ր ցաւ, չ'ես դու չար ինչ.

Նշանաբան Ստոյիկեանց՝ աշակերտացն Ջենոնի, որք չարիք չէին համարեր մարմնական ցաւերն, այլ հոգւոյ տկարութիւններն:

Այս ասացուածն կը գործածուի, երբ հասկըցնել ուզեմք թէ առաքինութիւնն ու երջանկութիւնը կը կայանան հեշտութեան եւ ցաւոյ անզղայ, յամենայն կրից ազատ, համայն երկիւղներէ զեր ի վեր, եւ ամեն տկարութեանց անմատոյց հոգւոյ մը ստացման մէջ: — Cette intéressante et malheureuse enfant est tourmentée par un horrible cancer qui lui ronge la tête; le mal s'avance comme un incendie qui dévore un palais. Une piété tendre et presque céleste semble la rendre inaccessible à la souffrance. Elle ne dit pas comme le fastueux stoïcien: *Douleur, tu n'es pas un mal*; elle fait mieux, elle n'en parle pas.

Du Capitole à la roche Tarpéienne

il n'y a qu'un pas.

Ի Կապիտոլեայ ի ժայռն Տարպեան

բայ մի եւեթ է ոտին.

Ի Հռովմ, Կապիտոլիոնն՝ ուր յաղթականք կ'ելլէին յաղթանակաւ՝ կառուցուած էր մերձ ի ժայռն Տարպեան, ուսկից կը դահալիւթէին ոճրագործներն:

Այլարանօրէն, յիշեալ ասացուածն կը նշանակէ թէ ամենապայծառ յաջողութենէ մը յետոյ կրնայ իսկոյն անախտունելի անկում մը պատահիլ:

Du côté de la barbe est la toute-puissance.

Իշխանութիւնն ի մօրուաց կոյս է բովանդակ.

Մոլիերի « Դպրոց կանանց » մակագրեալ կատակերգութեան մէկ տողն է այս, զոր դրած է հեղինակն երրորդ արարուածին երկրորդ տեսարանին մէջ: Արնոլֆ, որ կը կարծէ թէ Ագնէսի հետ ամուսնանալու ժամն հասած է, զգուշութեամբ կը պարզէ նախ նախապէս ամուսնացեալ կնոջ մը պարտականութիւններն.

Ամուսնութիւնն, Ագնէս, ոչ է խաղ եւ կատակ.
Ընդ խիստ պարտեօք նովաւ մտանեն համայն
կանայք.

.....
Սեռ ձեր պարտի լինել հըլու, միշտ հըպատակ,
Իշխանութիւնն ի մօրուաց կոյս է բովանդակ:

Այս տողն՝ որ այնքան ծիծաղաշարժ է Արնոլֆի բերնին մէջ, յաճախակի կը գործածուի ի մատենագրաց: — C'était une femme acariâtre et revêche, et qui ne se souvenait guère d'avoir jadis, par-devant M. le maire, promis obéissance et soumission à son mari. Le pauvre homme eût été mal venu à revendiquer ses droits en lui citant le fameux vers de Molière:

Du côté de la barbe est la toute-puissance.

Du pain et les jeux du cirque ou Du pain et des spectacles.

Հաց եւ խաղ՝ կրկիսին կամ Հաց եւ տեսարանք .

Զայստօրիկ կը խնդրէին անկեալ Հռովմայեցիք , այսինքն հրապարակային ցորեան եւ ճրի տեսարաններ : Ազատութեան գալով , ոչ ոք կը խորհէր յ'այն :

Գործածութեան մէջ , վերոյիշեալ բառերն կը ցուցնեն ժողովրդեան մը բարոյական նուաստութիւնն , անկումն : — Certains peuples sont comme les enfants ; ils ne demandent rien , pourvu qu'on les nourrisse et qu'on les amuse : du pain et les jeux du cirque , cela leur suffit .

Échelle de Jacob .

Սանդուղ Գալորայ .

Խորհրդաւոր սանդուղ զոր Գալոր տեսաւ երազի մէջ , երբ իր Եսաւ եղբօրը վրէժխնդրութենէն խոյս տալու համար , իւր մօրեղբօրը՝ Լաբանու տունը կ'երթար : Գիշերը , անապատ տեղ մը քնանալով , քնոյ մէջ սանդուղ մը տեսաւ , որոյ մէկ ծայրը գետինն էր , եւ միւսը՝ մինչեւ երկինք կը հասնէր : Այս սանդուղէն հրեշտակներ կ'ելլէին ու կ'իջնէին , եւ միանգամայն Աստուած ալ կը յայտնէր Գալորայ թէ իւր սերունդը երկրի փոշոյն նման անթիւ պիտի լինէր :

Գալորայ սանդուղն եղած ակնարկութիւններն

յոյժ բազմազան են , եւ մանաւանդ փիլիսոփայական լեզուի կը վերաբերին : Կարի յաճախ , այս սանդուղին ծայրը գաղափարականն է , յոր չէ՛ կարող հասանել հանճարն , եթէ ոչ ստորին սանդուղեմասներն տաժանօք մագլելէ յետոյ : Այս պատկերն մին է այն վեհամագոյն եւ բանաստեղծական պատկերներէն , որք այնքան առատ են քրիստոնէութեան յիշատակարանաց մէջ : — L'auteur de ce livre , qui débute dans la carrière littéraire , ne nous paraît pas avoir le pied solide sur le premier échelon de cette terrible échelle de Jacob qui monte de l'obscurité à la gloire , et le long de laquelle on rencontre autant de génies avortés qui descendent que de talents heureux qui grimpent résolument .

Éducation d'Achille .

Դաստիարակութիւն Ափիլեայ .

Ակնարկութիւն մ'է այս այն առնական եւ խիստ եղանակին , որով Յուլիապարիկն Քիրոն դաստիարակեց զԱփիլէս : Քիրոն կը վարժեցընէր իւր աշակերտն որսորդութեան , անդուռներուն մէջտեղէն կ'առաջնորդէր նմա առիւծուց եւ արջերու ընդ առաջ , որոց արիւնն խմել եւ սսկերաց ուղեղն ծծել կուտար նմա : Այս ակնարկու մարտերէն յետոյ , Քիրոն կ'ուսուցանէր Ափիլեայ զաստեղագիտութիւն , զբուսաբանութիւն , զբժշկութիւն , զերաժըտութիւն , եւ այլն :

Գործածութեան մէջ , այն բառերն՝ Դաստիարակ-

կորսիւն Ափիլիայ, ուղեղ առիծուց, ճշգրիտ իմն
կը սահմանեն այն կորովի դաստիարակութիւնքն,
ոյց չնորհիւ կընդարձակին մեծ տաղանդներն եւ
առնացի բնաւորութիւններն :

Élevez vos cœurs .

Ի վեր ընծայեցուցե՛ք զվիսս ձեր .

Խօսք՝ որ պատարագի առնն կը յիշատակուի նախ
քան զկանոնն, եւ կ'ազդարարէ մտաց առ Աս-
տուած ամբարձումն : Հայրն փելիքս յաճախ գոր-
ծածած է այս ասացուածն իւր քարոզներուն մէջ,
եւ միշտ ճարտար կերպիւ յարմարեցուցած է իւր ը-
րած ակնարկութիւններն . « Երեւակայեցէք թէ ինչ
պիտի լինի ընկերութիւն մը, յորում ամենայն ոք
դարձուցած ըլլայ իւր սիրտն ու իւր սէրն առ
Աստուած . ընկերութիւն մը, յորում ամենայն ինչ՝
մարդիկ եւ իրք կարծես կը գոչեն միաբերան . « Ի
վեր ընծայեցուցե՛ք զվիսս ձեր » : Այս ամբարձմամբ
եւ այս սլացմամբ սիրոյ առ իւր, կեդրոնն, ամեն
սրտեր 'ի վեր կը բարձրանան, ամեն սէր առ Աս-
տուած կը սլանայ, եւ վերաթեւող մարդոյն ու ըն-
կերութեան այս մտաց վերընծայումն, բարոյական
յառաջադիմութիւնն է, եւ նովաւ ճշմարիտ զար-
գացումն մարդկութեան ընդ նմին : »

Վերոյիշեալ ասութեան եղած ակնարկութիւններն
բարձր ոճոյ մէջ տեղի կ'ունենան : Բոլորովին նիւ-
թական եւ գծուծ զգացումներէ խոյս տալու հրա-
ւէր մ'է այս : — Quelque carrière que vous em-

brassiez, proposez-vous un but élevé, et mettez à
son service une constance inébranlable. *Élevez vos
cœurs* : voilà toute la philosophie .

Un Empereur doit mourir debout .

Յոսիք մեռանել պարս է ինքնակալի .

Խօսք Վեսպասիանոս կայսեր, որ իւր հիւանդու-
թեան մէջ զգալով իւր յուսահատական վիճակն,
վերջին ճիգ մ'ըրաւ ոտքի վրայ ելլելու համար,
եւ իւր հոգին աւանդեց իւր պաշտօնէից գրկաց մէջ :
Լուգովիկոս ութեւտասներորդ իւր կենաց վեր-
ջին աւուրց մէջ արտասանած է մի խօսք, որ կը
յիշեցնէ Վեսպասիանոս կայսեր ասացուածն : Հա-
կառակ իւր զգացած տկարութեանց, Լուգովիկոս
ութեւտասներորդ կ'երեւէր միշտ 'ի հրապարակի եւ
'ի ժողովս : Ի 25 Օգոստոսի 1824 ամի, տօն սրբոյն
Լուգովիկեայ, Լուգովիկոս պատասխանեց իւր եղ-
բօր՝ տ'Արթուա կոմսին, որ խորհուրդ կուտար նմա
ոչ զոք ընդունիլ . « Գաղղիոյ թագաւոր մը կը մեռ-
նի, սակայն հիւանդանալու չ'է նա : »

Գործածութեան մէջ, Հռովմայեցի կայսեր խօսքն
կը յիշատակուի հասկըցնելոյ համար թէ կան այն-
պիսի պարագայներ, յորս հիւանդի մը իսկ ներելի
չ'է հանգչիլ : Այսպէս մեծն Արնօլտ կը պատաս-
խանէր Նիքոլի, որ խորհուրդ կուտար նմա ընդ-
հատել սուղ ինչ իւր աշխատութիւններն . « Հանգ-
չի՛ւ, է՛հ, միթէ չ'ունիմք մեք հանգստեան համար
զյաւիտենականութիւնն : » — On sait qu'en jouant

e *Malade imaginaire*, Molière fut pris sur la scène d'un crachement de sang, avant-coureur de sa mort. Malgré les conseils de ses amis, il s'était obstiné à figurer dans cette représentation. On eût dit que, à l'exemple de cet empereur romain, il avait voulu mourir debout.

**Encore une victoire comme celle-là,
et nous sommes perdus.**

Միւս եւս յաղթութիւն իբրեւ զսա, եւ կորիցեմք.

Պերճախօս եւ ուղղախոհ պատասխան Պիւրոս կայսեր, ուղղեալ առ իւր զօրապետս, որք կը շնորհաւորէին զնա իւր տարած մէկ նոր յաղթութեանն համար 'ի վերայ Հռովմայեցոց:

Սոյն ասացուածն կը յիշատակուի ճշգրտաբար նկարագրելոյ համար ամեն ծանրագնի յաջողութեամբ:

L'Enfer du Dante.

Դոնիսէ Տակքէի.

Ակնարկութիւն առաջին մասին Աստուծային կրօնականութեան, զոր Տանթէ բաժնած է երեք մասերու, որ են դժոխք, քաւարան եւ արքայութիւն: Այդ դժոխքն ինն գաւառներու բաժնուած է, եւ ամեն մէկ գաւառն ալ այլ եւ այլ ստորաբաժանութիւններ ունի, ուր արգիլուած են մեղապարտք իրենց յանցանաց բնութեան եւ ծանրու-

թեան համեմատ: Տանթէի երեւակայութիւնն հնարած է տանջանաց ամենասոսկալի ու բազմազան երեւոյթներն: « Անդ, կ'ըսէ նա, ամենուրեք տարածուած են, խաւարամած աննշող երկնքի մը տակ՝ հառաչանք, ողբք եւ ցաւագին հեծեծանք: Բիւր ազգի ազգի բարբառներ, յուսահատական եւ կատաղի աղաղակներ, սոսկալի հռնտիւններ, եւ կերկերեալ ու որոտագոչ ձայներ կը յօրինեն ահեղ մի շփոթն, յորմէ այս մշտնջենաւոր մառախուղն կը յուզուի, 'ի հողմոյ եւ 'ի մրրկէ ցնդեալ աւազին նման: »

Գործածութեան մէջ, այս բառերն՝ Դոնիսէ Տանթէի կ'արտայայտեն ցաւոյ, տանջանաց, աղէտից յետին աստիճանն: — Le théâtre est le pays des illusions et des désenchantements! On y fait des rêves d'or et on y a d'affreux cauchemars, on y rit et on y grince des dents; c'est le paradis de Milton, mais c'est aussi l'enfer de Dante.

Enfin Malherbe vint . . .

Մալերայ եկաւ ապա ուրեմն . . .

Պուալոյի « Արուեստ ֆերոդական » անուանեալ երկասիրութեան առաջին երգէն կիսատող մ'է այս:

Հեղինակն կը ճառէ գաղղիական բանաստեղծութեան առաջին փորձերուն վրայ.

Յառաջին ամս գաղղիական քերթութեան, Հաճոյք մըտաց տային օրէնս ինքնիշխան.

Ի ծայր բառից կուտակելոց անպայման [տեան: Թուոյ՝ յանգն ունէր զտեղի, զարդու, հանգըս-

Եւ կարգաւ խօսելէ յետոյ այլ եւ այլ քերթողաց վրայ, որք գաղղիական նախնի վիպասանից չիթարհեստն յարգարեւո նպաստած են, Պոռալոյ կը հասնի Մալթրպի, եւ կը մատուցանէ նմա իւր մեծարանաց հարկն, որ գրեթէ խանդավառ զմայլման արդիւնք է :

Մալթրպի եկսա ապա ուրեմն, եւ նախկին Գաղղիական եմոյծ 'ի յերդ զչափ տաղին : Զանցնիւր բառից զպատշաճն իմաստ սահմանեաց, եւ ըզմուսայն ընդ օրինօք եդ պարտեաց :

Գաղափարաց ինչ դասակարգութեան մէջ ալ որ ըլլայ, վերոյիշեալ բառերն կ'արտայայտեն բարեփոխութեան մը, յառաջագիմութեան մը իրադործութենէն յառաջ եկած գոհունակութիւնն : — Autrefois, les navigateurs les plus intrépides osaient à peine s'éloigner de quelques lieues des côtes, faute de pouvoir se diriger sur l'immensité des mers. Enfin la boussole vint, et les courses à travers l'océan n'épouvantèrent plus personne.

**En mourant, il revoit en souvenir
sa chère Argos.**

Եւ 'ի շուրջ վախճանին գեղոյր 'ի յուր ամէ գԱրգոս :

Ոյր Լատիներէնն է *Dulces moriens reminiscitur Argos*. Ենէական, Գիրք Ժ. տող 813 : Այս տողն ըսուած է Անթորի մահուան առթիւ, որ Եւանդորի բարեկամն ու Հերակլեայ ընկերն էր, եւ որ Մե-

զենտեայ դէմ կռուի մը մէջ տրովական դիւցազին ուղղեալ մահացու հարուած մը կ'ընդունի :

Եթէ բարացուցականն սրտի յուզիչն ու արտասուաց յորդորողն է, ի՞նչ կայ արդեօք առաւել սրտաշարժ քան պատկերն այս մանուկ զօրականին, որ մահացու հարուածով մը խոցեալ, տաժանօք ոտքի կ'ելլէ, եւ գողցեա կը խնդրէ աչերուն իւր քաղցր հայրենիքն, ում կը ցանկայ առաքել իւր վերջին բարեաւ մնայն : Այս սրտաշարժ ու տխուր պատկերն յաճախ նիւթ մատակարարած է նկարչութեան եւ քանդակագործութեան : — Dans une visite au Jardin des Plantes, je vis une lionne qui avait l'air mélancolique des nouveaux détenus. C'était triste à voir comme elle semblait regretter les sables brûlants de ses déserts; on eût dit qu'elle revoyait par la pensée sa chère Argos.

Épargner les vaincus.

Հնազանդելոց խնայել.

Ոյր Լատիներէնն է *Parcere subjectis*. Ենէական, Գիրք վեցերորդ, տող 1256 : Ենէապ դժոխք իջնելով, կը տեսնէ ապագայ սերնդոց եւ դիւցազանց ստուերներն, որք կ'անցնին իւր աչաց առջեւէն մի զմիոյ կնի : Իւր հայրն Անքիսէս ցոյց կուտայ իրեն Հռովմայեցի ժողովրդեան պահեալ փառաւոր ապագայն :

Իսկ դու իշխել աշխարհի կալ քեզ պահեստ, Հռոմայեցիդ դու, այդ լիցի քո արհեստ.

Խաղաղութեան դրնել պայմանըս պէտպէս ,
Հնազանդեցոյ խնայել եւ զազգ ընկճել վէս :

Այս վերջին տողն կրկնակի գործածութիւն ունեցած է . Հնազանդեցոյ խնայել . — Զազգ ընկճել վէս : — On ne doit jamais profiter de la détresse d'un ennemi pour lui imposer des lois trop dures : Épargner les vaincus, voilà la devise de tous les honnêtes gens .

Épée de Damoclès.

Սուր Դամոկլեայ .

Դամոկլէս՝ Սիրակուսայի Դիոնեսիոս բռնաւորին պալատականներէն մին , յարածամ կը պանծացնէր իւր տիրոջ երջանկութիւնն : Դիոնեսիոս՝ հանճարեղ մարդ մ'ըլլալով , միտքը դրաւ Դամոկլեայ հասկըցնել , այլարանութեամբ մը , թէ ինչպիսի բաներ են մեծութեան վայելքներն : Ըստ այսմ , բռնաւորն օր մը զԴամոկլէս խնձոյքի հրաւիրելով , հրամայեց իւր ծառայից որ արքայալայել պատուով մեծարեն հրաւիրեալն : Դամոկլէս իւր երջանկութեամբն կը զմայլէր , երբ յանկարծ աչերն վեր առնելով , նշմարեց ծանր եւ սրածայր սուր մը՝ ձիու մագով մը կախուած , իւր գլխուն վրայ սրահին առաստաղէն : Բաժակն , դեռ եւս զեղուն , սահեցաւ յանկարծ պարզամիտ պալատականին ձեռքէն , որ ըմբռնեց իսկոյն թէ ինչ է բռնաւորի մը երջանկութիւնն :

Գործածութեան մէջ , Դամոկլեայ սուրն այն վրտանդն է , որ կրնայ հասնիլ փայլուն երջանկու-

թեան մը մէջ գտնուող մարդու մը : — Redoutant une apoplexie, cette épée de Damoclès constamment suspendue sur la tête des vieillards sanguins et replets, il avait exigé que son cocher et son valet de chambre apprissent à saigner, afin de n'être pas pris au dépourvu .

Et dans de faibles corps s'allume un grand courage.

Վառի 'ի սկար մարմնի կորով գեր 'ի վեր .

Ռասինի կրտսերոյն « ի կրօն » քերթուածին մի տողն է այս , յորում քերթողն կը խօսի թռչնոց բոյներուն վրայ , կը ճառէ այն խնամոց մասին՝ որով թռչնիք կը սնուցանեն իրենց ճագերն ու կը պաշտպանեն զայնս :

Ի՞բր այդոցիկ նախահողակ հաւուց գունդ .
Ըզգաւակացըն գուշակին ըզճընունդ :
Տես քանի՞ն որրանք կախեալ գուղէշիւք ,
Եւ յարդարեալ 'ի բամբակ բարձք 'ի փափուկ ,
Թռանի 'ի դաշտ պարենից հայրն 'ի խընդիր ,
Առ 'ի բերել հարսինըն զայն սիրալիր .
Եւ դէտ նպաստիցըն կալով մայրն 'ի յանդույր ,
Տածէ զսիրոյն իւրեանց խայրիս 'ի ծոց իւր .
Յաճախ 'ի բաց ըզթընամեաց վարեն հեռ ,
Վառի 'ի սկար մարմնի կորով գեր 'ի վեր :

Այս տողն կ'ըսուի գլխաւորաբար կնոջ նկատմամբ , առ որում բնական սկարութիւնն արգելք չ'ըլլար անձնանուիրութեան եւ աներկիւղութեան :

Et l'avare Achéron ne lâche point sa proie.

Եւ ոչ ագահն Ախերոն երբեք զաւար իւր լքանէ.

Թափինի « Փեդրա » ողբերգութեան երկրորդ արարուածին հինգերորդ տեսարանէն առնուած տող մ'է այս :

Փեդրա՛ կին Թեսէոսի, իր որդւոյն իպպոլիտայ կը յայտնէ այն երկիւղներն, զորս կը զգայ իւր առն ընդերկար բացակայութեան համար, որ վտանգաւոր արշաւանքի մը գացած է : Իպպոլիտ կը պատասխանէ նմա.

Ձեւ եւս է ժամ քեզ խռովելոյ, զըշխոյ տիկին, ո՛ր զիտէ
Ձի տեսնէ իսկ տակաւին այր բո թերեւս զարեւ,
Եւ կարեն երկինք ըզգարծ իւր արտասուաց մերոց շնորհել.
Պիսիդ պաշտպան է հօրն իմում, եւ ոչ երբէք 'ի նանիր
Լիցի 'երմա կարգով ըզդիս անձին իւրոյ խնամակալ :

Փեդրա.

Ըզըշխոյ չիք ումեր, տէր, զափունս երկիցս տեսանել.
Գամ մի զգետափնըն զայն տեսեալ Թեսէոսի զխաւարչտին,
Ի զուր յուսաս զի որ 'ի դից ըզնա առ քեզ դարձուցէ.
Ձի ոչ ագահն Ախերոն երբեք զաւար իւր լքանէ :

Այս նշանաւոր խօսքն գաղղիական լեզուին մէջ անցած է, ուր ցոյց կուտայ ոչ թէ զմահ, որպէս այն հատուածին մէջ, զոր 'ի մէջ բերինք արդ, այլ յաջադէտս կրքեր, որպիսի են՝ ատելութիւն, նախանձ, եւ մանաւանդ ագահութիւն խառն ընդ ժլատութեան : — La passion du jeu peut être comparée à un engrenage : on est pris par un pan d'habit, et tout finit par y passer. C'est le cas de dire avec Phèdre :

Et l'avare Achéron ne lâche point sa proie.

Et le combat cessa faute de combattants.

Եւ դադարեաց մարտին ամբոյս առ 'ի չգոյէ նահաւակաց

Գոռնէյլի « Սիս » ողբերգութեան հինգերորդ արարուածին երրորդ տեսարանին մէկ տողն է այս : Սիս, Գասթիլի թագաւորին կը պատմէ իւր պատերազմն ընդ Մաւրիտանացիս, որոց երկու թագաւորներն ալ սուրերնին յանձնած են իրեն : Բոլոր թշնամիք պատերազմի դաշտին վրայ ինկած են գրեթէ, եւ վերոյիշեալ տողն ալ տեսակ մը պերճախօս մակագանջութիւն է այս վիպին, որ իբրեւ գլուխ գործոց մը կը նկատուի :

Այս տողին նկատմամբ եղած ակնարկութիւններն միշտ զուարճաբանական են : — On nous servit à déjeuner cinq douzaines d'huîtres; il fallait voir comme chacun portait la main au plat. Enfin il ne resta plus au fond que de l'eau salée,

Et le combat cessa faute de combattants.

Et les champs où fut Troie.

Եւ զարահայս՝ Տրոյիս երբեմն ուր եկաց .

Վիրգիլիոս, Ենէական, Գիրք երրորդ, տող 19 : Ենէաս՝ Դիդէի կը նկարագրէ Տրոյադայի վերջին գիշերն : Քաղաքն բոցերու մէջ է. այն ամեն անձինք՝ որք խոյս տուած են այս աղետէն, արովացի դիւցազին չուրջը հաւաքուած են, որ այսպէս կը բարբառի .

Ըզծովափունս յայնժամ լըքեալ հայրենի

Արտասուելով ըզնաւակայսն թողի,
եւ գարսոռայս՝ Տրովա երթեմն ուր եկաց:

Մեղամաղձութեամբ եւ տխրութեամբ լի այս
տողն ամենապերճախօս բացատրութիւնն եղած է
ցաւոցն այն ժողովրդոց, որք արտաքսուած են ի-
րենց աւերեալ հայրենիքէն. սքանչելի կերպով կը
բացատրէ սա այն յուզումն, զոր կը զգայ մարդ
առաջի այն աւերածոց եւ նշխարաց, որք անցեալ
մեծութիւն մը կը յիշատակեն:

Et moi aussi j'ai vécu en Arcadie.

Իմ իսկ կեցեալ է յԱրկադիա.

Պարզութեամբ եւ բանաստեղծութեամբ նշանա-
ւոր այս արձանագրութիւնն, որ դրոշմուած է շիր-
մի մը վրայ, ուր կը հանգչի արկադացի հովիւ մը,
ցոյց կուտայ այն ցաւն՝ զոր կը զգայ տարագրեալ
մը, յիշելով գեղեցիկ դաշտերն, ուր անցուցած է
իւր կենաց առաջին տարիներն: — Combien n'y en
a-t-il pas qui, fatigués du bruit des grandes villes,
et revenus, sur leurs vieux jours, au pays où ils
avaient passé paisiblement leurs jeunes années, sont
tentés de s'écrier: *Et moi aussi j'ai vécu en Arcadie!*

Et moi aussi je suis peintre!

Եւ եւ եւ եւ նկարիչ.

Խօսք՝ զոր Գորրէժ, մինչ դեռ եւս պատանի էր
եւ աննշան, արտասանեց սղնուական փառասիրու-

թեան մը առաջին յուզման մէջ, 'ի տեսիլ Ռաֆա-
յելի մէկ նկարին:

Գործածութեան մէջ, վերոյիշեալ բացագանչու-
թիւնն՝ որ յ'անձին վստահութիւնը կը ցուցնէ, յե-
ղակարծուստ եւ անդիմադրելի ձգտմամբ յերեւան
եկող կոչման մը ձայնն է. ինքնաշարժ խլրտումն է
հոգւոյ մը՝ որ յանկարծ կը զարթնու, կը լուսաւորի
յորդահոս ուղիւիւք զմայլման՝ որով կը լեցուինք,
յափշտակութեան՝ որով կը զգածիմք, եւ գեղեց-
կին՝ ընդ որ կը հիանամք: — On raconte que Shak-
speare sentit s'éveiller en lui le poète à la seule re-
présentation d'un drame; il aurait pu s'écrier: *Et moi
aussi je suis poète.*

Et moi, suis-je sur un lit de roses?

Եւ ես իցեմ ինչ 'ի վարդալից մահիկն.

Մեքսիկայի կայսեր՝ Կուաթիմոձէնի վսեմ պա-
տասխանն է այս, որ Ֆէրնան Գորթէզի հրամա-
նաւ բոցավառ կրակի մը վրայ տարածուած, կը
լսէր դառն ողբերն ու հեծութիւններն իւր պաշ-
տօնէին, որ մի եւ նոյն տանջանաց դատապար-
տուած էր:

Վերոյիշեալ ասացուածն կը գործածուի հասկը-
ցընելու համար մէկու մը, թէ առանձինն չ'է ինքը
հասարակաց ձեռնարկութեան մը պատասխանա-
տուութիւնն, յոգնութիւններն ու ծանրութիւնը
կրելու մասին:

Et monté sur le faite, il aspire à descendre.

Եւ ՚ի գահերն վերամբարձ, ցանկայ ՚ի վայր իջանել.

Գոռնէյլի «Կիւննա» ողբերգութեան երկրորդ արարուածին առաջին տեսարանին մէկ տողն է այս: Օգոստոս՝ կայսրութենէն հրաժարելու իւր դիտաւորութիւնն կը յայտնէ Կիննայի եւ Մաքսիմուսի:

Փառաց տենչածէ զտաղտուկ՝ երբ յափրանայ որ նովաւ,
Եւ զի միտքն որ ՚ի մեզ՝ մինչեւ ցըշունչ մեր վերջին
Զիրաց ինչ հանապազ տածէ զկարօտ բողձանաց,
Զունելով յոր բերիցի՝ անդէն առ ինքն դառնայ,
Եւ ի գահերն վերամբարձ, ցանկայ ՚ի վայր իջանել:

Այս գեղեցիկ տողն, ազգու կերպիւ կ'արտայայտէ իշխանութեան եւ փառաց կատարն համեղ մարդու մը յագուրդն, յափրութիւնն, եւ միշտ այս իմաստով կը գործածուի: — Dieu est le plus humble des êtres: lui, qui est sans égal, a des égaux dans la triplicité de la personnalité divine; lui, qui est la hauteur sans mesure, s'est abaissé vers le néant pour créer l'être, vers l'homme pour prendre sa nature. C'est de lui, bien plus que de cet empereur romain, que le poète aurait dû dire:

Et monté sur le faite, il aspire à descendre.

Et pourtant elle tourne!

Եւ սակայն քաւալի.

Ոյր իտալերէնն է *E pur si muove!* Խօսք կալիլէի, երկրիս առօրեայ շարժման նկատմամբ: Որովհետեւ

մեծ աստեղագիտին այս գիւտն Ս. Գրոյ մէկ յոյժ ծանօթ յայտնութեան հակառակ լինել կը թուէր, ուստի հարկադրուեցաւ իւր կարծիքէն ետ կենալու: Կալիլէոս հնազանդեցաւ վճռոյն, այլ սակայն մտաց անթերի համոզմամբ գոչելով. Եւ սակայն քաւալի:

Այս խօսքն կը գործածուի ազգու կերպով հաստատելու համար ճշմարտութիւն մը, զոր մարդ կը զգայ, որում համոզուած է, այլ զոր ապացուցանելու անկարող կը գտնուի, կամ թէ այնպիսի առարկութիւններ կ'ըլլան, զորս անկարելի է հերքել: — Que de penseurs, que d'inventeurs méconus meurent avant d'avoir pu assister au triomphe de leur idée, et qui, pleins de confiance en eux, n'ont pu que s'écrier: *Et pourtant elle tourne!*

Et rose elle a vécu ce que vivent les roses:

L'espace d'un matin.

Բզկեցադ վարդի եկաց եւ վարդն այն,

Ոչ ինչ աւելի քան ըզվաղորդայն.

Այս տողերն մասն են Մալէրպի մէկ տաղին, զոր հեղինակն ուղղած է առ Տիւրէրիէ, սորա աղջըկան մահուան առթիւ: Բանաստեղծն կը ջանայ մխիթարել իւր բարեկամն, յիշեցնելով նմա թէ երկրի վրայ, ամենայն ոք՝ նորատի կամ ծերունի, հաւասարապէս ենթակայ է մահուան.

Աղէտք դըստեր քո, որ ՚ի հող մահուն
Էջ հասարակաց օրհասիւ նըկուն,

Ձի՞ է զի զոգիդ ածեալ ընդ մոլար
 իբր ՚ի բաւիղ նոր յածեն անդադար :
 էր նա յաշխարհէս, ուր չըքնաղք յէկց
 Չարագոյն բազդի վիճակեալ կան կից .
 Ըզկեցաղ վարդի եկաց եւ վարդն այն ,
 Ոչ ինչ աւելի քան ըզվադորդայն :

Այս վերջի երկու տողերու մասին փոքրիկ պատմութիւն մը կայ, որ անհաւանական չըթուիր մեզ, եւ զոր ամեն ոք պիտի կարգայ անշուշտ հետաքրքրութեամբ : Մալբրալ ՚ի սկզբան անդ այսպէս գրած էր .

Et Rosette a vécu ce que vivent les roses . . .

Գրաչարն սխալ մը գործեց, համահասար գրեթէ հանճարեղ ասացուածի մը .

Et rose elle a vécu ce que vivent les roses . . .

Անուրբ բացատրութեան մը տեղ չնորհալի այլասացութիւն մը դնել էր այս, եւ Մալբրալ այս փոփոխութիւնն գեղեցիկ գտնելով՝ յարմար չը գտտեց գանգատիլ գրաչարէն, որ սխալ կարդացած էր իւր ձեռագիրն :

Արդ, վերոյիշեալ տողերն կը գործածուին ճշգրտաբար նկարագրելոյ համար այն ամեն բաներն՝ որք կը կորնչին, կը մեռանին կանխաճառ : — Hier encore, mon parterre était si frais, si brillant et si émaillé ! une gelée blanche, ce fléau des jardins, a passé par là, et mes roses ont vécu ce que vivent les roses, l'espace d'un matin .

Exécérable soif de l'or .

Ո՛վ ամպարիկս ոսկոյ քաղց .

Ոյր Լատիներէնն է *Auri sacra fames* . Ենէական, Գիրք երրորդ, տող 92 : Ազդու բացատրութիւն, որով Վիրգիլիոս կը կշտամբէ ճոխութեանց անյաղքաղցն :

Այս բառից գործածութիւնն դիւրին է : — Une égalité qui est restée acquise en France, c'est l'égalité des dépenses ; aussi le pays tout entier tend-il à n'avoir plus qu'une passion, la passion du gain, l'exécérable soif de l'or .

Faire de la prose sans le savoir .

Ահալ յորինել առանց գիտելոյ զայն .

Մովիէրի « Ազնուախոս քաղաքացի » անուն կատակերգութեան ամենածիծաղելի հատուածներէն միոյն ակնարկութիւն մ'է այս :

Պ . Ժուրոն, ազնուատոհմ արիւնջ մը սիրահարեալ լինելով, կը խնդրէ փիլիսոփայութեան իւր դասատուէն, որ իրեն համար գրէ փոքրիկ տոմսակ մը՝ զոր ինքն պիտի ձգէ առ ոոս գեղեցիկ մարդիկին .

Փ . ԼԵՍՈՒՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՌԵՍՈՒՅԻՅՆ

Ոտանաւոր գրել կ'ուզէք :

Պ . ԺՈՒՐՅԵՆ

Ոչ, ոչ, բնաւ ամենեւին :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Արձանի կ'ուզէք ուրեմն :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Ո՛չ, չ'եմ ուզեր ոչ ոտանաւոր, ո՛չ ալ արձակ :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Հարկ է սակայն որ ձեր ուղածն այս երկուքէն մին ըլլայ :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Ինչո՞ւ համար :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Այն պատճառաւ, պարոն, որ մարդ իւր միտքը հասկցընելու համար պարտաւոր է գործածել կամ արձակ բան, եւ կամ ոտանաւոր :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Արձակ կամ ոտանաւոր ձեկն ուրիշ ձեւ չկայ միթէ :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Ո՛չ, պարոն. ինչ որ արձակ չ'է, ոտանաւոր է, եւ ինչ որ ոտանաւոր չ'է, արձակ է :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Մարդոց խօսածն արդեօք ո՞ր ձեւէն է :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Արձակ է, պարոն :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Ի՞նչ. երբ կ'ըսեմ. « Նիքով, հողաթափներս ինծի բեր, եւ զիւերային գդակս տուր ինձ, արձակ է այս » :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ

Այո՛, պարոն :

Պ. ԺՈՒՐՏԷՆ

Արդարեւ քառասուն տարիէ աւելի է որ արձակ կը խօսիս եղեր առանց գիտնալու, եւ արդ մեծապէս երախտապարտ եմ ձեզ, որ ուսուցիք ինձ զայս :

Այս խօսքն՝ Արձակ շարադրել առանց գիտնալու զայն, գաղղիական լեզուին ամենապերճախօս ասացուածներէն մին եղած է, որում՝ թերեւս, ամենէն աւելի ակնարկութիւններ կը լինին : — Une bonne digestion est le complément indispensable d'un bon dîner, et il faut digérer pour vivre. Mais combien peu savent ce qu'ils font en digérant ! La plupart ressemblent à M. Jourdain, qui faisait de la prose sans le savoir.

Faites des perruques, maître André,

faites des perruques.

Կեղծամա յօրինեա, տէր Անտրէան, կեղծամա յօրինեա.

Հեգնական խորհուրդ՝ զոր Վոլթէր Անտրէանուն վարսայարդարի մը ուղղեց, որ մտաբերած էր հինգ արարուածով ոտանաւոր ծաղրելի ողբերգութիւն մը յօրինել « Լիզպոնի երկրաշարժն » անուամբ, եւ զոր Վոլթէրի ձօնած էր, կոչելով զնա « Սիւրելի եղբայրակից » :

Յիշեալ պարբերութիւնն՝ որ կ'ուղղուի յաճախ իրենց չափին ու կարողութենէն դուրս ելլել ուղղանալու, գաղղիական լեզուին ամենէն կծանոց ասացուածներէն մին եղած է :

Festin des Lapithes .

Խնճոյք Լապիթայց .

Լապիթայք՝ ժողովուրդ Թեսալիոյ , կը բնակէին Պենէոս գետին եզերքը : Զիաւարութեան եւ հեծելութեան մասին իրենց ունեցած ճարպիկութիւնը նշանաւոր եղած է , եւ սանձի դիւտն ալ անոնց կը վերադրուի : Պերիթոս՝ սոցա արքայն , հրաւիրած լինելով զԿենտաւրոսս , Իպպոդամեայ հետ իւր հարսանեաց հանդիսին , Կենտաւրոսք հարսանեաց միջոցին գինեհարած , թշնամանեցին զկանայս : Աստի ծագումն առաւ արիւննուշտ կռիւ մը , յորում Կենտաւրոսք յաղթահարեցան :

Լապիթայց խնճոյքն կը յիշատակուի հացկերոյթի մը , հանդիսի մը , տօնախմբութեան մը եւ կամ չարեկամական ժողովի մը առթիւ , որ կը վերջանայ աղմկալից անկարգութեամբ մը , կազով մը , այլովքն հանդերձ : — Quelque envie , toutefois , qu'eût le maître d'école de renvoyer les spectateurs contents , il ne put en venir à bout , parce que , ayant distribué presque tous les prix aux pensionnaires , les mères de quelques externes prirent feu là-dessus et accusèrent le pédagogue de partialité ; de sorte que cette fête qui , jusqu'à ce moment , avait été si glorieuse pour lui , pensa finir aussi mal que le festin des Lapithes .

Fil d'Ariane .

Կծիկ ասղանոյ Արիադնայ .

Արիադնէ՝ որ Կրետէի արքային՝ Մինովայ եւ Պասիփայեայ դուստրն է , սիրահարեալ լինելով Թեսէոսի , որ լարիւրինթոսին մէջ մտած էր կռուելու համար Մարդացուլին հետ , յանձնեց նմա ասղանոյ կծիկն , որոյ միջոցաւ լարիւրինթոսէն պիտի ելլէր : Թեսէոս առեւանգեց զնա , յետոյ թողուց Նաքսոս կղզւոյն մէջ :

Թեսէոսի եւ Արիադնայ պատմութիւնն տեղի տուած է կրկնակի ակնարկութեանց . Արիադնէ մի՛ կը նշանակէ Լքեալ կին մը ՚ի նմանէ , որ խոստացած էր նմա մշտնջենական սէր , եւ կծիկ ասղանոյ Արիադնայ կը ցուցանէ այն միջոցն՝ որ սուսջնորդ կը լինի մեզ , այն լոյսն՝ որ կը լուսաւորէ մեր միտքն՝ ձեռնարկութեան մը դժուարութեանց , եւ դրութեան մը , վարդապետութեան մը , դատողութեան մը մթութեանց մէջ : — La philosophie de Montaigne est un labyrinthe charmant où le monde aime à s'égarer , mais dont un penseur peut seul tenir le fil et pénétrer le véritable plan .

Finir en queue de poisson .

Աւարտիլ ՚ի ձուկն .

Ոյր Լատիներէնն է Desinit in piscem . Որաւիտ՝ իւր Քերքողակսն արուեսիսն չորրորդ տողին մէջ առանց միութեան յօրինուած հանճարոյ երկ մը կը

բաղդատէ կնոջ գեղեցիկ կիսարձանի մը, որոյ մարմինն ունէր աւառսիկ 'ի ձուկն :

Վերոյիշեալ ասացուածն կ'ըսուի ամեն գործի համար, որոյ վախճանն չը պատասխանէր իւր ըսկըզրնաւորութեան : — Il y a loin du Cid à Attila; le grand Corneille n'est plus que l'ombre de lui-même, et un coup d'œil jeté sur l'ensemble de ses œuvres fait dire : L'illastre auteur de *Polyeucte* finit en queue de poisson.

Fleche du Parthe.

Պարթեական նետ.

Պարթեաւք՝ իւր հեծելազունք, համբաւաւոր էին եւ միշտ հեծեալ կեանք կը վարէին : Սոքա ամենէն աւելի ահարկու էին ա'յն ատեն, երբ փախուստ կեղծելով, իրենց ուսին վրայէն կ'արձակէին իրենց նետերն զիրենք հալածող թշնամոյն դէմ. ըստ այսմ իրենց փախուստն աւելի մահաբեր էր քան յարձակումն : Այս փախուստն՝ զոր կը կեղծէին միշտ իրենց առաջին յարձակումէն յետոյ, պատեւրազմական խորամանկութիւն մ'էր, որ տեղի տուած է սա առածին՝ *Fuir en Parthe*, ինչո՞ւ սա պարթեաւքն՝ որ կը նշանակէ՝ փախչիլ սոսկալի հարուածներ տալով իւր թշնամոյն : *Décocher une fleche de Parthe*, Պարթեական նետ մի արձակել կը նշանակէ՝ ետ քաշուելով նետ մը կամ խօսք մը նետել, որ ուղղակի սրտին զարնէ :

Գունէյլ իւր « Ռոպոգունի » ողբերգութեան մէջ գործածած է այս սյուսիոխութիւնն .

ՍԵՆԵԿԱՍ

Խոյս, եղբայր իմ, տայ նա 'ի մէնջ, յետ այսանակ խըստութեան :

ԱՆՏԻՌՈՒՄ

Խոյս տայ, սակայն որպէս Պարթեա, հարեալ զսիրտ մեր կարեկէր :

Հանձարեղ մատենագիր մը ըսած է . « Ժամանակն արկանէ խորումս, որպէս Պարթեան փախսական արձակեալ *նեսու* » : — Le poète persan Ferdousi, offensé par son souverain, quitta la cour et partit secrètement, laissant un papier scellé aux mains d'un ami qui ne devait le remettre au sultan que vingt jours plus tard. Quand le sultan ouvrit le papier, il y trouva une satire sanglante. C'était la vengeance du poète, la fleche du Parthe qu'il lui décochait en fuyant.

Les Fossoyeurs d'Hamlet.

Գիսպաղք Համլէթի.

Շէյքսպիրի « Համլէթ » անուն ողբերգութեան մէջ գերեզմանատան նշանաւոր տեսարանին ակնարկութիւն մ'է այս : Գերեզմանատան մը մէջ դիւթաղք կը բրեն Օֆելիայ փոսն, որ իւր հիւանդութեան ժամանակ խեղդուած է ծաղիկ ժողված միջոցին (Տես *Ophélie*) : Դիւթաղք կը խօսակցին միմեանց հետ իրենց տխուր աշխատութեան բողբոլին օտար իրաց վրայ : Համլէթ վրայ կը հասնի, երբ դիւթաղներէն մին կ'երգէ : « Այս տխմարն, կ'ըսէ Համլէթ, ըրածն արդեօք կը զգայ՝ կ'երգէ նա, գերեզման մը փորելով » : Դիւթաղն շարունակելով իւր երգն, դանկ մը կ'առնու ձեռքը, եւ ապա

զայն գետին կը ձգէ : Համէթ կ'ըսէ յայնժամ.
« Այս գանկն երբեմն լեզու մը ունէր , որ նոյնպէս
կրնար երգել . . . Տէս , ինչպէս սա անառակն
գետնէ գետին կը նետէ՝ զայն . . . : Աւելի ա-
նարգանօք չպիտի վարուէր , եթէ այդ ոսկրն տա-
ջին մարդասպան՝ Կայենի կղակն եղած լինէր :
Թերեւս այս գանկն քաղաքագիտի մը գլուխն լինի ,
զոր այս ապուշն այսպէս գետինները կը նետէ . այն-
պիսի մարդու մը , որ ուզած է թերեւս հրամայել
Աստուծոյ . . . եւ կամ թերեւս պաշտականի մը
գանկն է այս , որ գիտէր ըսել . « Բարի լոյս , իմ
շնորհալի տէրս , ի՞նչպէս էք , պատուական տէր » :
Կարելի չ'է՞ այս արդեօք : Անտարակոյս , կրնայ ըլ-
լալ . սակայն այսօր ահաւասիկ կեր եղած է որ-
դանց , դօսացած եւ ջախջախեալ դիաթաղին բա-
հով : Գեղեցիկ յեղափոխութիւն մ'է այս , եւ կարի
օգտակար դիտողաց : Ոսկերք այսչափ դիւրամ
կազմուած են որ կոնախաղի գործածուին : Իմ ոս-
կրտիքս կը սարսուին , երբ յայն կը խորհիմ » :
Դիաթաղն միշտ երգելով ուրիշ գանկ մ'ալ կը նետէ ,
որ Համէթի նոր խորհրդածութիւններ կը ներնչէ :

Մատենագիրք յաճախ ակնարկութիւններ կ'ընեն
Համէթի դիաթաղից այս ահարկու տեսարանին ,
յորում տիեզերաց արքային ոչինչն ա՛յնքան ազդու
կերպիւ յ'երեւան կուգայ :

Fumier d'Ennius .

Աղբեւ ԵՆՆԻՍԻ .

Հատինական առած մ'է այս , զոր Հռովմայեցիք
այս բառերով կը բացատրէին . De stercore Ennii ,

այսինքն՝ հաճեալ յ'աղբեւաց ԵՆՆԻՍԻ : Հռովմայեց-
ւոց այս ասացուածն կը պատշաճէր Վիրգիլեայ ,
որ ամօթ չ'էր համարեր բնաւ փոխառութիւններ
ընել հինաւուրց բանաստեղծէն , եւ գիտէր մար-
գարիտներ գտնել յաղբեւ ԵՆՆԻՍԻ : Արդարեւ
ԵՆՆԻՍԻ իւր ժամանակին ամենայն անարդութեամբն
գրած էր , սակայն առ նմա վայելչախօսութեան
պակասութիւնն կը ծածկուէր . բացատրութեանց
ուժգնութեամբ :

ԵՆՆԻՍԻ աղբեւին գաղղիական լեզուին մէջ ա-
ռածանման բացատրութիւն մը եղած է , որ գրեթէ
միշտ իւր գաղղիական ձեւովն կը գործածուի ,
մանաւանդ ցոյց տալու համար թէ մարդ երբեմն
պատուական բաներ կը գտնէ հին հեղինակաց գըր-
ուածոց մէջ , որք այսօր հաղիւ հաղ ծանօթ են :
— Molière et La Fontaine ont su tirer de nos vieux
auteurs des traits excellents , qu'ils trouvaient con-
fondus parmi une foule de choses inutiles ou ridi-
cules. Le moyen âge a été pour eux le fumier d'Ennius.

Le Geai paré des plumes du paon .

Ճայն պննեալ փեհովք սիրամարգի .

Ակնարկութիւն Լաֆօնթէնի առակներէն միոյն ,
յորում Ճայն կը զարգարուի սիրամարգի փետուր-
ներով , եւ զինքն իսկոյն թշնամանուած , նախա-
տուած ու ծաղրուած կը տեսնէ :

Վերոյիշեալ ասացուածն կը պատշաճի բանագողից ,
եւ ընդհանրապէս այն ամեն անձանց , որք օտարին
կողովուտովք ձօխանալ , պճնիլ կ'ուզեն :

Glissez, mortels, n'appuyez pas.

Սահեալ անցքի՛, մահկանացու՛, մի՛ յեկու՛ք .

Գեղեցկահիւս տող մ'է այս, զոր Ռուս բանաստեղծն արձանագրած է Լարմսսէնի մէկ քանդակին ներքեւ, որ կը ներկայացունէ հողաթափու սառին վրայ սահող անձեր .

Ի ձմերայնի ընդ սառնն նուրբ գնան նոքա .

Ընդ սառուցիւ է անդունդն .

Հանգոյն սրմին են հաճոյք ձեր վաղանցիկը ,

Սահեալ անցքի՛, մահկանացու՛, մի՛ յեկու՛ք :

Այս տողերն՝ յորս կը փայլի չնորհն՝ միաւորեալ փիլիսոփայական մտածման մը հետ, կատարելապէս վնասէրի գրութեան նկարագիրն ունին, եւ ըստ այսմ յաճախ նմա վերագրուած են :

Այս վերջին տողը՝ Սահեալ անցքի՛, մահկանացու՛, մի՛ յեկու՛ք, այլարանորէն միայն կը գործածուի : Երբայ մ'է սա՛ ուղղեալ այն անխոհեմ անձանց, որք չարաչար կը գործածեն իրենց բարեմասնութիւններն, երիտասարդութիւնն, հաճոյքը, եւն :

Crues d'Ibycus.

Կռունկի Իպիկեայ .

Ակնարկութիւն՝ խու՛մը մը կռունկներու, զորս Իպիկոս բանաստեղծն, անտառի մը մէջ աւազակներէ սպաննուած պահուն՝ վկայ կոչած էր ոճրագործութեան : Ժամանակ մը վերջը, մարդասպան-

ներէն մին՝ Ողիմպեան խաղուց ներկայ գտնուելով ու տեսնելով օգին մէջ կռնկաց տարմ մը, անխոհեմաբար գոչեց . «Ահաւասիկ Իպիկեայ վկայքն» . խօսք մը՝ որ նպաստեց ոճրագործներն երեւան հանելու :

Իպիկեայ կռունկին առածի կարգ անցած են, եւ կը գործածուին տալոյ ճշգրիտ նկարագիրն այն անակնկալ վկայից՝ որք երբեմն հրաշալի կերպով մը օգնութեան կը հասնին արդարութեան : — Le criminel n'est jamais sûr de l'impunité, et ne peut jouir en paix des fruits d'une mauvaise action : alors même qu'il arriverait à étouffer au fond de sa conscience le cri du remords, il lui resterait toujours la crainte des révélations imprévues et fortuites, les grues d'Ibycus. C'est ainsi que les anciens ont dit : « Les crimes secrets ont les dieux pour témoins. »

Hé! mon ami, tire-moi du danger,

Tu feras après ta harangue.

Նե՛հ, ընկե՛ր, գեղծն նախ զիս ՚ի վաճակս,

Ապա ըզհառ հառասանաց հառեցես .

Լաֆոնթէնի « Մանուկ եւ Դաստիարակ » վերնադրով առակին մէկ տողն է այս :

Փոքրիկ տղայ մը ջուրը կ'իյնայ . նոյն տեղէն կ'անցնի դաստիարակ մը, որ կը սկսի յանդիմանել զնա ընդերկար . ապա, երբ իւր ամեն ջանքիս կը ըմբռնէ, տղայն ջրէն դուրս՝ եղբրքը կը հանէ, որն որ թելադրած է չարաձճի առակախօսին հետեւեալ խորհրդածութիւնը .

Յոգունց քան զոր թըլին կարդամաստ սլարսաւ :
Ամենայն ոք՝ որ շատախօս , քըննարան
Եւ որ ուսմանց սլարծէ ունել գանձ ամբաւ ,
Նա ըզպատկեր տեսցէ զբարուցն իւր յայս բան :
Անձնիւր յերկցըն կազմէ դաս հոծ եւ խիտ .
Ձի արարչին զնոցա օրհնեալ է զսերունդ .
Յամենայնի ոչ այլ խմբ գընեն միտ ,
Բայց խօսասէր բարուց իւրեանց տալ յաղուրդ .
Եհե՛հ , ընկեր , գերծո՛ն նախ զիս 'ի ղճանգես ,
Ապա ըզճառ նառասանացոյ նառեսցես :

Մատենագիրք յաճախ կ'ակնարկեն այս բարոյա-
կանին , որ բացատրուած է այնքան շնորհալի եղա-
նակաւ : — Lorsque vous avez échoué dans une en-
treprise et que vous vous trouvez dans une situation
critique, c'est alors que vous apprenez combien
certaines gens sont prodigues de conseils et de re-
montrances stériles. « Je l'avais bien prévu . . .
je vous l'avais bien dit . . . que ne vous y preniez-
vous de telle et telle manière ? . . . »

*Hé ! mon ami, tire-moi du danger ,
Tu feras après ta harangue .*

Hercule filant aux pieds d'Omphale .

Հերակլէս պարսպեալ յաղեկաս առ ոսո Ոմփաղեայ :

Ակնարկութիւն Հերակլէայ կենաց պատահարնե-
րէն միոյն : Սա՛ մոռնալով իւր պանծալի նահատա-
կութիւններն , բաւական ժամանակ անցուց իւր-
դացւոց դշխոյին՝ Ոմփաղեայ պալատն , ուր կը պա-

րապէր իւր սեռին եւ մանաւանդ իւր համբաւոյն
անարժան զբաղմանց : Ի մէջ կը բերեմք աստ այս
պատահարին նկատմամբ լուկիանոսի մէկ հատուածն .
« Մինչդեռ Ոմփաղէ , Նեմեան առիւծուն մորթով
ծածկուած լախաւ կը բռնէր , Հերակլէս՝ կանացի
ձեւով զգեստաւորեալ , ծիրանեգոյն պարեգօտ մը
հագած , բրդեղէն ձեռագործներ շինելու կը պա-
րապէր , եւ թոյլ կուտար որ Ոմփաղէ երբեմն եր-
բեմն իւր հողաթափով թեթեւ հարուածներ տայ իւր
երեսին » :

Այս վիճակին նկատմամբ եղած ակնարկութիւն-
ներն՝ յորմէ ներշնչուած է նկարչութիւնն ալ , յա-
ճախակի եւ դիւրին գործածութիւն մ'ունին . ար-
դարեւ կարի ծիծաղալարժ է տեսնել որ արութեան
եւ ուժոյ տիպարն՝ Հերակլէս , բուրդ մանէ կնոջ
մը պէս : — Quand on voit M. Cousin, l'auteur de
la *Métaphysique d'Aristote*, du *Cours de l'histoire de
la philosophie*, de ce beau livre intitulé: *Du vrai,
du beau et du bien*, en un mot, l'Hercule de la
philosophie du dix-neuvième siècle, consacrer ex-
clusivement ses dernières années à écrire la *Jeunesse
de madame de Longueville* et nous initier à tous les
petits secrets de l'hôtel de Rambouillet, n'a-t-on pas
sous les yeux une image d'Hercule filant aux pieds
d'Omphale ?

L'Huître et les Plaideurs .

Ոսրէ եւ Դասասանաւորք .

Ակնարկութիւն Լաֆոնթէնի առականերէն միոյն՝
յորում երկու ճանապարհորդք կը վիճին ոսորէի

մը վրայ, զոր երկուքն 'ի միասին գտած են.
Տանտէն հասեալ, ընտրեն ըզնա դատաւոր:
Նա լուրջ դիմօք բացեալ զոտորէն եւ ուտէ,
Մինչ պարոնայքն հային 'ի նա ակընպիչ.
Եւ յետ ընթրեացն, ասէ 'ի ձայն մեծասաստ.
Առէք, զայս ձեզ անձնիւր ումեք տայ խեցի
Ատեանն, առանց ծախս ինչ 'ի ձէնջ խընդրելոյ.
Խաղաղութեամբ արդ 'ի տունս ձեր երթիջիք:

Գործածութեան մէջ յաճախ Բէրէն Տանտէնի
կը բաղդատուի Արդարութիւնն, եւ ընդհանրա-
պէս այն ամեն ոք՝ որ չարաչար կը գործածէ իւր
դիրքն՝ օգուտ քաղելու համար վէճէ մը:

**Il fallait un calculateur, ce fut un danseur
qui l'obtint.**

Հաշուագիտի ուրուք պէտք էին 'ի պաշտօնն յայն,
եւ ահա պարիչ ոք ընկալաւ զայն.

Ակնարկութիւն մ'է այս Մոլիէրի «Ամուսնու-
թիւն» մականգրեալ կատակերգութեան հինգերորդ
տարրուածին երրորդ տեսարանին յոյժ երգիծա-
բանական հատուածներէն միոյն, ուր Ֆիկարօ նշա-
նաւոր մենախօսութիւն մը կ'ընէ թատերաբեմին
վրայ: Ֆիկարօ կը պատմէ իւր կենաց արկածներն,
կը յիշէ այն ազգի ազգի արդեւքներն, որք 'ի
դերեւ հանած են իւր բոլոր ձեռնարկութիւններն:
«Յուսահատութիւնն զիս կը պաշարէր. պաշտօնի
մը համար իմ վրայով խօսք կ'ըլլար, բայց դժբաղ-

դարար ձեռնհաս էի անոր. հաշուագիտի ուրուք պէտք
էին 'ի պաշտօնն եւ ահա պարիչ ոք ընկալաւ զայն:

Այս կծանող հակադրութիւնն կը գործածուի
հասկըններու համար այն անիրաւութիւնն եւ այն
անգեղջ ընտրութիւնն՝ որք երբեմն մեծ դեր կը
կատարեն պաշտօններու բաշխման մէջ:

Il y a des juges à Berlin.

Պատաւոք գոն 'ի Պերլին.

Սան-Սուսի Զաղացականին պատասխանն է այս
առ վերատեսուչն Բրուսիոյ արքային, երբ սա
գրաւել կ'ուզէր ազօրիք մը, որ արդեւք կ'ըլլար
արքունեաց որսական անտառ մը շինելու եւ դե-
ղազարդելու համար պատրաստուած յատակագծից
գործադրութեան:

Այս ասացուածն առածի ձեւ եւ գօրութիւն
ստացած է, եւ նմանօրինակ պարագայից մէջ կը
գործածուի միշտ. այսինքն՝ երբ գօրութիւնը կը
բռնանայ իրաւանց վրայ: Անտեղի չէմք համարիր
ի մէջ բերել աստ գեղեցիկ մանրավէպ մը, որ յի-
շատակուած է այս վերջի ատեններն բոլոր գերմա-
նական թերթից մէջ:

Հռչակաւոր ազօրիքն մինչեւ այսօր յամառ Զա-
ղացականին թողնորդւոյն սեպհականութիւնն է.
Բայց մի եւ նոյն ընտանեաց մէջ մարդիկ կը յաջոր-
դեն միմեանց եւ չեն նմանիր իրերաց:

Որ զամենայն փոխէն՝ եւ զբարս յեղափոխէ ժամանակ:

Արդ, անհոգ ջաղացականին թուռնորդին, ստակի կարօտութիւն ունենալով, Ֆրետերիգ երկրորդին թուռն կ'իմացնէ թէ պատրաստ է իւր աղօրիքն իրեն թողուլ: Իշխանն հետեւեալ հանճարեղ նամակաւ կը պատասխանէ նմա.

« Սիրելի դրացիս

« Ձեր աղօրիքն ոչ ձերն է և ոչ ալ իմս. պատմութեան կը վերաբերի այն. Ձեզ անկարելի է ուրեմն զայն ծախել, և ինձ անկարելի՝ գնել զայն: Սակայն, ըստ որում պարտաւոր են դրացիք միմեանց օգնել, ներկակեալ կը յղեմ Ձեզ 10000 Ֆլորինի փոխանակագիր մը, զորս կրնաք ընդունիլ թրէզորի դրամատունէն: » — Quand le roi de Congo va se promener, il ne met son bonnet que sur une oreille; si le vent le fait tomber, il impose une taxe sur tous les habitants du pays d'où le vent a soufflé. Voilà une contrée où le meunier le plus entiché de l'héritage paternel ne pourrait pas dire dans une circonstance donnée: *Il y a des juges à Berlin.*

Il y a fagots et fagots.

Են խրճուճի և են խրճուճի.

Մոլիէրի « Բռնի բժիշկ » անուանեալ կատակերգութեան հատուածներէն միոյն ակնարկութիւն մ'է այս:

Այս բառերն առածի կարգ անցած են, և կը նշանակեն թէ համասեւ իրաց մէջ իսկ կարելի է ընտրութիւն մ'ընել: — *Brave homme, lui dis-je,*

pourquoi faites-vous payer vos poulets trois francs, lorsque votre voisin n'en demande que deux pièces de vingt sous? — Monsieur, me répondit-il avec dignité, il y a fagots et fagots, apprenez donc qu'il y a aussi poulets et poulets.

J'ai élevé un monument.

Կանգնեցի յիշատակարան.

Ոյր Լատիներէնն է *Exegi monumentum*. Որատիս, Գիրք Գ, տալ իԴ, տող 1: Որատիսս իւր տանաւոր գրուածոց վրայ խօսելով, հանճարոյ ներշնչած վստահութեամբ կ'ըսէ. « Կանգնեցի յիշատակարան երկրաւեստ քան զարոյր »:

Նախնի ժամանակաց մէջ, նշանաւոր անձինք իրենց կը սահմանէին զանմահութիւն, առանց ընդդէմ գործելոյ պատշաճից և ընդունուած սովորութեանց, և զարդիս իսկ Գոռնէյլ՝ աշխարհածանօթ գաղղիացի քերթողն, կրցած է արդար հպարտութեամբ մը ըսել.

Վասն ամենայն փառացս անձին եւեթ գտանիմ շնորհապարտ:

Ըստ որում լատին բանաստեղծին սոյն ասացուածքն մարդ երբեմն իւր անձին վրայ խօսած ատեն կրնայ յիշատակել, գիւրին է անշուշտ հասկնալ թէ որչափ զգուշութեամբ հարկ է 'ի կիր առնուլ զայն: Յաճախ, սոյն ասացուածն կը գործածուի տալոյ համար ձգքրիտ նկարագիրն հանճարաւոր և կամ գէթ յոյժ նշանաւոր գործոյ մը, երկասիրութեան

մը. — L'obscur inventeur de la charrue aurait pu se dire à plus juste titre que les Alexandre et les César, qu'Homère et Virgile eux-mêmes : *J'ai élevé un monument.*

J'aime Platon, mais j'aime encore plus la vérité.

Սրբիլի է ինձ Պղատն, այլ սիրելագոյն եւս
նսմարտութիւն.

Ոյր Լատիններէնն է *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. Յայտնի է թէ ինչ համբաւ կը վայելէին ամբողջ Յունաստանի մէջ Պղատնի սկզբունքն ու գրուածներն : Արիստոտէլ հետեւած էր անոր դասերուն, եւ աշակերտն քիչ ժամանակ վերջը իւր վարժապետին չափ համբաւ ունեցաւ :

Երկու այսպիսի տաղանդաւոր մտքեր, երկուքն ալ մտածմանց աշխարհին մէջ իշխելու համար ստեղծուած, չէին կրնար ընդերկար միաբան մնալ : Ըստ այսմ Արիստոտէլ, ինչպէս արդէն ըսուած է, առանց իւր վարժապետին թշնամին լինելու, անոր վարդապետութեան բոլոր վճիռներն անխտիր չէր ընդուներ. սակայն երբ իւր վարդապետին կարծեաց համամիտ չը գտնուէր, Արիստոտէլ զիտէր իւր կարծիքն բացատրել փիլիսոփայի մը խմբատուն չափաւորութեամբ, եւ ոչ թէ ոտիսի մը գառն լեզուաւ. « Սիրելի է ինձ Պղատն, այլ սիրելագոյն եւս նսմարտութիւն » :

Այս յարգանքն՝ որ կը մատուցուի ճշմարտու-

թեան, երբ սա անհամաձայն եւս նկատուի նոյն իսկ գերագանց հանճարի մը վարդապետութեանց, առածի կարգ անցած է, եւ յաճախակի կ'ակնարկուի երբեմն լատին լեզուաւ եւ երբեմն ալ գաղղիարէն : Այս առածն Պիւթագորայ աշակերտաց հընչակաւոր նշանաբանին հակոտնեայն է. « *Le maître l'a dit. Vauray-je pas* » : — Nous n'aimons pas ces admirations outrées, fanatiques, qui ne veulent admettre aucune imperfection dans l'auteur ou l'artiste de leur choix. Tout critique consciencieux doit pouvoir exprimer nettement sa pensée, sans avoir à se préoccuper des personnes : *J'aime Platon, mais j'aime encore plus la vérité*, telle devrait être la devise de tout homme qui tient une plume.

J'aimerais mieux être le premier dans un village que le second à Rome.

Լաւագոյն է ինձ լինել նախախառն ի գեղջ ուրեմ
հան երկրորդ ի Հռովմ.

Այսպէս պատասխանեց Կեսար իւր պաշտօնեայներէն մէկուն, որ Ալպեան լեռանց մէջ անձանթ մնացած փոքր գիւղէ մը անցած պահուն՝ կատակաբանելով կը հարցնէր նմա, թէ աւագութեանց սէրն կրնա՞ր ոտխութեանց պատճառ տալ այս գրճուճ աւանին մէջ ալ :

Վերոյիշեալ ասացուածն փառամուլ անձանց նշանաբանն եղած է : — L'esprit de domination est le péché mignon de certaines gens, qui tiennent moins

à l'étendue de leur domaine qu'à la certitude d'une autorité bien établie; ils disent comme César: *J'aime mieux être le premier dans un village que le second dans Rome.*

J'ai perdu ma journée.

Կորուսի զօր իմ.

Ոյր Լատիններէնն է *Diem perdididi*. Տխտոս կայսեր Նշանաւոր մէկ խօսքն է այս, զոր կ'արտասանէր երբ օր մ'անցուցած ըլլար առանց բարեգործութիւն մը, շնորհ մը ըրած ըլլալու:

Վոլթէր այսպէս կը գրէր Նշանաւոր մաթեմատիքոս Մորերթիւիսի. « Բեզ անկ է ասել « Կորուսի զօր իմ », երբ օր մ'անցընես առանց ումեք բան մի սովրեցուցած ըլլալու »:

Jean s'en alla comme il était venu.

Ել Յովհաննէս 'ի բաց որպէս եկեալն էր.

Լաֆօնթէնի տապանադրոյն առաջին տողն է այս, զոր ինքն ինքեան շարադրած է, եւ յորում պարզամտին առածական անհոգութիւնն կերպիւ իւր անձնաւորեալ կերեւի:

Ել Յովհաննէս 'ի բաց որպէս եկեալն էր,
Ըզգլուխ գրամոյն վատնեալ եւ զհասն անլէհեր,
Յաւերորդաց ըզճոխութիւն համարեալ.
Նսեւս բարւոք ըզգամանակ իւր վարեալ,

Բաժանելով զայն 'ի յերկուս, սովոր էր
Ըզմին 'ի քուն եւ զմիւսն յոչինչ վըճարել:

Լաֆօնթէնի այս պարզամտ խոստովանութիւնն յաճախակի կը գործածուի գրականութեան մէջ: Այս տողիւ ահա Լուի Ֆիլիպ՝ անխուով դիմօք իւր հրաժեշտի ողջոյնն տուաւ Գաղղիոյ. աքսորանաց որոշեալ տեղին երթալու համար կառք նըստած պահուն, Լուի Ֆիլիպ զինքը շրջապատող անձանց միոյն ձեռքը սեղմելով, մեղամաղձոտ ժպտով մի ըսաւ նմա.

Ել Յովհաննէս 'ի բաց որպէս եկեալն էր:

J'embrasse mon rival, mais c'est pour

l'étouffer.

Գիրկս ածեմ ախոյանիս, այլ 'ի խեղդել զինքն անդէն.

Ռասինի « Բրիտանիկ » ողբերգութեան չորրորդ արարուածին երրորդ տեսարանին մէկ տողն է այս: Ներոն հաշտուիլ կը կեղծէ իւր Բրիտանիկ եղբոր հետ՝ սիրելոյն Յունիայ, որոյ համար ինքն կը տոչորի բուռն կրքով. և ըստ որում Բոուոս կը խընդակցի նմա իւր այս նոր հաշտութեանն համար, բռնաւորն կը յայտնէ յանկարծ իւր անգթութիւնն և իւր խորին կեղծաւորութիւնն այս ազգու տողովըն, որ առած մը դարձած է.

Գիրկս ածեմ ախոյանիս, այլ 'ի խեղդել զինքն անդէն:

Այս գեղեցիկ տողն կը գործածուի հասկցնելու համար որ, եթէ մարդ իւր թշնամոյն հետ հաշ-

տուիլ կը ձեւացնէ, իւր վրէժխնդրութեան յաջողութիւնն աւելի եւս ապահովելու համար է այն :
— Dans l'opéra, la poésie et la musique ne sont plus que des frères ennemis ; le poète est complètement éclipsé par le musicien, et celui-ci, en donnant l'accolade au premier, peut dire comme Néron :
J'embrasse mon rival, mais c'est pour l'étouffer.

. Je n'ai mérité
Ni cet excès d'honneur ni cette indignité.

. Արժանի չեմ ինչ բնաւ
Ոչ անչափ այդքա՛յաւանդ, ոչ անպատեհ զրգուանացն.

Ռասինի « Բրիտանիկ » ողբերգութեան երկրորդ արարուածին երրորդ տեսարանին մէկ տողն է եւ այս : Ներոն, Բրիտանիկի սիրուհւոյն՝ Յունիայ սիրահարած լինելով, կը յայտնէ նմա զՈկտաւիա արձակելով իրեն հետ ամուսնանալու իւր որոշումն : Յունիա՛ զարմացած ու վշտացած այսպիսի որոշման մը վրայ, որ ի դերեւ կը հանէ իւր յոյսերն եւ կը խռովէ իւր փափուկ զգացմունքն բռնադատելով զինքն՝ իրեն յարգած ու մեծարած տիկնոջ մը աթոռն յափշտակելու, կը պատասխանէ նմա.

Իրաւամբ, տէր, յապուշ միտս անուասիկ հարեալ կամ.
Տեսանեմ զանձն ՚ի միոյ եւեթ աւուր բոլորել՝
Քրէիքուր իբր ոճրագործ վարեալ ամեալ յայս տեղի.
Եւ յորժամ գամ երեւիմ աչացըդ քոց սըրտաճափ՝
Մինչ հազիւ թէ հազ յանձինս անմեղունքին կալ վըստահ.
Դու յանկարծ ըզՀոկտաւեայն մատուցանես ինձ տեղի :

Բայց ատել համարձակիմ, թէ արժանի չ'եմ ինչ բնաւ
Ոչ անչափ այդքա՛յաւանդ, ոչ անպատեհ զրգուանացն.
Եւ իցէ բեզ, տէր, հընար՝ ցանկալ զի կոյս օրիորդ,
Որ գոզես ՚ի խանձարոց ետես ըզտուն իւր շիշեալ,
Որ ըզցաւ իւր սընուցեալ յողջամղջին խաւարի՝
Ըստացեալ է իւր վարս առաքինիս ըստ վըշտին,
Յանկարծոյն անցանիցէ ՚ի մըժագին գիշերոյն
Յաշտինձան՝ որ զնա տեսիլ առնէ աչաց աշխարհիս,
Որոյ ես և ոչ հեռուստ ժուժկալեցի ճանձանչիցն,
Եւ այլ որ, հակիրճ, ըզնորա փառսըն լընու :

Ռասինի այս երկու տողերն սքանչելապէս կը նկարագրեն այն անձանց կամ իրաց վիճակն, որք չափազանց կ'անարգուին՝ տարապայման կարեւորութիւն ստանալէ յետոյ, եւ կամ ասոր հակառակն : Ասոնք աւելի յաճախ զուարճարանութեամբ կը դործածուին : — Rien n'est plus mobile, plus changeant, plus capricieux que les préférences de la foule ; demain elle trainera aux gémonies celui qu'elle avait mis hier sur un piédestal, malheureuse victime de son inconstance, qui pourrait lui répondre bien souvent :

*Je n'ai mérité
Ni cet excès d'honneur ni cette indignité.*

Je ne me sens point blessé.

Ոչ ամենեւին վէրս ինչ զգամ յանձինն .

Գեղեցիկ բացատրութիւն այն անձին, որ զառաջինն պիտի բարձրացնէր քրիստոնէական կրօնն Կեսարաց դահուռն վրայ : Կոստանդին իւր թագաւորութեան առաջին տարիներուն մէջ կը դեդեւէր

ընդ մէջ կաթուղիկութեան եւ Արիօսի աղանդաւորաց :

Օր մը՝ այս ինքնակալն խմանալով որ Արիօսականք իւր վարանմանց վրայ տփգոհ, խորտակեր էին իւր արձաններն, պատասխանեց ձեռներն իւր երեսաց տանելով. « Ոչ ամենեւին վերս ինչ զգալ յանձին », թէ եւ իւր պալատականներն խորհուրդ կուտային իրեն վրէժ լուծելու :

Վերոյիշեալ խօսքն կը նշանակէ թէ մարդ առ ոչ ինչ կը համարի նախատինք մը, եւ կ'արհամարհէ զվրէժխնդրութիւն : — Rien de plus indulgent, de plus inépuisable que le cœur d'une mère; elle a toujours une excuse, un pardon pour chaque pierre que l'ingratitude d'un fils jette à sa statue. Elle aime à dire, en se passant la main sur la figure, comme l'empereur romain : *Je ne me sens point blessée.*

Je prends mon bien partout où je le trouve.

Ամենուսեմ ուր եւ զսանել հասանէ ինձ՝ ժողովեմ բարիս :

վեմ բարիս :

Մեծ կատակարան Մովսէսի պատասխանն է այս՝ ուղղեալ այն նախանձոտ անձանց, որք կը մեղադրէին զնա թէ աներկիւղ իրեն կը սեփականէր նախնեաց վերաբերող ասացուած մը, գաղափար մը եւ կամ երբեմն ալ ամբողջ տեսարան մը : Արդարեւ Մովսէս ամենախորին ուշադրութեամբ կը թղթատէր իտալացի ու սպանիացի մատեաններն,

վիպասանութիւններն, հանճարեղ կատակարանութեանց հաւաքածոյներն եւ ուրիշ հին գրուածներ : ասպ երբ անոնց մէջ գտնէր գեղեցիկ դիպուած մը, նորագոյն գաղափար մը, ծիծաղալար տեսարան մը, այս ճոխութեանց կը տիրանար իսկոյն, կը զարդարէր, 'ի մի կը ձուլէր զանոնք, եւ իւր իսկապէս հանճարոյն ու իւր տաղանդին անջինջ դրօշմն կը տալաւորէր 'ի նոսա, եւ իրեն մեղադիր եղողներուն կը պատասխանէր՝ այս ասացուածովն. « Ամենուսեմ ուր եւ զսանել հասանէ ինձ՝ ժողովեմ բարիս » :

Այս առաձանման պարբերութեան գործածութիւնն դիւրին է : — C'est folie que de vouloir restreindre l'art et la poésie à des règles fixes, à des préceptes immuables. Le poète et l'artiste demandent leurs inspirations à la nature, à l'imagination, au caprice, à la fantaisie. Tout ce qui peut les charmer ou les émouvoir est de leur domaine; ils ne craignent pas d'être appelés plagiaires; en un mot, ils prennent leur bien partout où ils le trouvent.

Je suis venu, j'ai vu, j'ai vaincu.

Եկի, տեսի, յաղթեցի :

Որոյ կատիններէնն է *Veni, vidi, vici*. Այս բառերով ծանոց կեսար Հռովմայ ծերակուտին, Միհրդատայ որդւոյն փառնակի վրայ տարած իւր յաղթութիւնն :

Այս ասացուածն ցոյց կուտայ այն արագութիւնը, որով յաջողութիւն մը ձեռք կը բերուի: — Le christianisme s'établit sur les ruines de l'idolâtrie, et sa victoire fut tellement rapide, que lui aussi aurait pu dire: *Je suis venu, j'ai vu, j'ai vaincu.*

Je vois, je sais, je crois, je suis désabusée.

Եւ ճշտանեմ արդ եւ գիտեմ, եւ չհաւատամ 'ի նաւիր.

Գուռէյլի « Պողիկոս » ողբերգութեան հինգերորդ արարուածին Ե. տեսարանին մէկ տողն է այս:

Փեւիքս քրիստոնեայներն հալածելու հրաման ընդունած է: Իւր Պաւլինէ դուստրն՝ դեռ եւս հեթանոս՝ ամուսնացած է Պողիկոսի հետ, որ քրիստոնեայ է: Պողիկոսս հրապարակաւ կը խոստովանի իւր հաւատքն, եւ իւր աներն՝ Փեւիքս հեղձուցանելով արեան ձայնն, մահուան կը դատապարտէ զնա: Յայնժամ Պաւլինէ իւր մարտիրոս ամուսնոյն վեհ քաջութեամբն իսկոյն լուսաւորեալ, եւ ինքն իսկ քրիստոնեայ եղած, եռանդագին յուզմամբ կը գոչէ.

Ինձ ամուսինն իմ 'ի մահուն ծագեաց ըզլոյս իւր պայծառ. Արիւն նորա ցայտեալ զինեւ 'ի սուտեաց բոց դահճաց, Ըզմութ յինէն մերժեալ՝ 'ի լոյսն անըստուեր զաչս իմ երաց. Եւ ճշտանեմ արդ եւ գիտեմ, եւ չհաւատամ 'ի նաւիր. Երանելեան արեամբ արդէն իսկ մըկըրտեալ զիս ծանիր. Գիտա, հակիրճ, զի քրիստոնեայ եմ, և չ'իցէ բաւական:

Այս տողն կը նշանակէ նորաստեղծ լուսոյ մը պայծառութեամբ մտաց յանկարծական յափշտակութիւնն:

Laissez toute espérance, vous qui entrez!

Որ 'ի ներքս մըսանէ՛ք՝ զամենայն յոյս ընկեցէ՛ք.

Ոյր Իտալերէնն է *Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate.* Նշանաւոր տող մը զոր Տանթէ իւր Աստուծային կոսակերպութեան մէջ արձանագրած է դժոխոց դրանց վրայ.

Ընդ քս 'ի քաղաքն աղիտաւոր լինին մուտք,
Ընդ քս 'ի տանջանան յաւիտենից երթայ մարդ.
Ընդ քս 'ի ժողովան կորըստեան հասանէ:
Ըզբարձրեալն իմ զարարող՝ արդարութիւնն զըրդեաց,
Եւ զիս աստուածեղէն կարողութիւնն անձ 'ի գոյ,
Գերագոյն իմաստութիւն՝ հանդերձ սիրովն առաջնով:
Քան զիս յառաջագոյն չ'էացան այլ արարածք,
Բայց միայն յաւերժականք, և ես մընամ յաւիտեան.
Որ 'ի ներքս մըսանէ՛ք՝ զամենայն յոյս ընկեցէ՛ք:

Մատենագիրք յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն այս պարբերութեան, որ եկեղեցւոյ վարդապետութեան հաւատարիմ մէկ բացատրութիւնն է դժոխային տանջանաց յաւիտենականութեան նկատմամբ: Երբեմն իտալական ձեւն, եւ երբեմն ալ գաղղիականն կը գործածուի 'ի մատենագրաց: — Si nous avons, par malheur, laissé prendre l'empire à des penchants funestes, à des passions funestes, est-ce à dire qu'il n'existe plus de ressources

pour nous, et l'habitude, fermant la porte à tout retour, fait-elle entendre à nos oreilles cette parole formidable : laissez toute espérance? Non ; il y a un remède assuré : c'est le repentir.

Lampe d'Aladin.

Կանքեղ Ալաւենայ .

Հրաշագործ կանթեղ, որոյ շնորհիւ Ալատեն՝ Հա-
գար եւ մի գիշերաց ամենասիրուն պատմութիւննե-
րէն միոյն դիւցազնն, յաջողեցաւ հասնիլ փառաւոր
բաղդէի մը, խել մը արդեւքներու յաղթելէ յետոյ :

Գրականութեան մէջ յաճախ կը յիշատակուի Ա-
լաւենայ կանքեղն նշանակելու համար այն հնարքն՝
այն գաղտնի զօրութիւնն, զոր մարդ կունենայ իւր
բոլոր փափաքներն ու հաճոյքը ընդ փոյթ գոհա-
ցնելու մասին : — On dirait, à voir certaines per-
sonnes vaincre tous les obstacles et réaliser promp-
tement une brillante fortune, qu'elles possèdent un
talisman aussi merveilleux que la lampe d'Aladin.

Lance d'Argail.

Դեղարդն Արկայլի .

Դեղարդն, որ հրաշալի զօրութիւն մ'ունէր զար-
կածը խորտակելու, եւ որ մեծ դեր մը կը կատա-
րէ Արիստոյի քերթուածին մէջ : Իւր առաջին տի-

րոջ մահուանէն յետոյ, Ասթուլի ձեռքն անցաւ
այս դեղարդն, որում ապա քաջարին Պրատաման-
տա տէր եղաւ, եւ որոյ շնորհիւ կերպիւ իւր քան-
յաղթելի մնաց :

Բանաստեղծք եւ մատենագիրք յաճախ ակնար-
կութիւններ կ'ընեն Արկայլի զեղարդան : — Le ridi-
cule, voilà l'arme la plus terrible, la plus meur-
trière qu'une main habile puisse manier en France.
Ses atteintes sont presque toujours mortelles ; bien
mieux que la lance d'Argail, il renverse tout ce
qu'il touche.

Lanterne de Diogène.

Լապտեր Դիոգենայ .

Ակնարկութիւն մ'է սա՝ հռչակաւոր յոյն Շնակա-
նին կենաց երգիծաբանական մէկ անցքին : Դիոգի-
նէս այնքան խորին արհամարհանք մը կը տածէր
առ ամբողջ մարդկութիւնն, որ օրին մէկը՝ ցերեկ
ատեն՝ լապտեր 'ի ձեռին տեսան զնա Աթէնքի հրա-
պարակին վրայ, որ « Զմարդ խնդրեմ » պատաս-
խանն կուտար բոլոր այն անձանց, որք կ'ուզէին
այս այլանդակութեան նշանակութիւնն հասկնալ :

Դիոգինեայ այս պատասխանն առածի կարգ ան-
ցած է, եւ գործածութիւնն դիւրին է :

Lauriers de Miltiade qui empêchaient

Thémistocle de dormir.

Պաիկի՛ Միլիադեայ՝ որ մերժէին զգուն

յ'աչաց Թեմիստոկլեայ.

Երկտասարդն թեմիստոկլէս՝ որ այնքան մեծամեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէր Յունաստանի, յուզեալ եւ բոլորովին մտախոհ էր Մարաթոնի հըռ-չակաւոր ճակատամարտէն ի վեր, եւ իւր բարեկամաց՝ որք կը հարցնէին իրեն այս տրտմութեան եւ մելամաղձոտութեան պատճառներն, թեմիստոկլէս այսպէս կը պատասխանէր. « Զի դաիկի՛ Միլիսիադեայ մերժեն զգուն յ'աչաց իմոց »:

Այս բառերն՝ որ ազնուական նախանձաւորութեան մը յայտարարն եղած են, յաճախագոյն եւս նախանձու հոմանիշն են: Երբեմն ալ հեզնական կամ զուարճաբանական եղանակաւ կը յիշատակուին այս բառերն. — L'émulation bien entendue doit faire naître dans le cœur des élèves le désir de marcher de front avec les plus forts et même de les surpasser; mais cette rivalité ne doit pas dégénérer en jalousie et le maître ne saurait trop réprimander les Thémistocles au petit pied que les lauriers de Miltiade empêchent de dormir.

Le crime fait la honte et non pas l'échafaud.

Այ կախաղանք ածեն կորսնս, այլ ոճիրք.

Թոմաս Գոռնէյլի « Կոմսն Էսսեֆսի » անուանեալ ողբերգութեան չորրորդ արարուածին երրորդ տեսարանին մէկ տողն է այս: Կոմսն՝ Եղիսարեթ թագուհւոյն սիրելին՝ մահուան դատապարտուած է իբր ապստամբ: Իւր անսահման հպարտութիւնն թոյլ չտար իրեն զիջանիլ հպատակութիւն յայտնելու, որով միայն կարելի պիտի լինէր շնորհաց արժանանալ: Իւր բարեկամ Սալիզպորի կոմսն, այցելութեան գալով իրեն ի բանտին, կը ստիպէ զինքն որ հաւանի այնմ, յիշեցնելով նմա այն արատն որով պիտի աղարտէր իւր յիշատակն իւր մահուանէն յետոյ: Առ այս կը պատասխանէ Էսսեֆսի կոմսն.

Փառօք կեցի, ցանկամ փառօք մեռանել:

.

ՍԱԼԻԶՊՐԻ

Այս մեռանել փառօք. երկինք, եւ զիարդ Փըրկել ըզփառս ի կախանէ իցէ մարթ. Ո՛չ կորանաց՝ այնքանուոյ առնդ իցեն իրք...

ԿՈՄՍՆ ԷՍՍԷՔՍԻ

Ոչ կախաղանք ածեն կորսնս, այլ ոճիրք:

Այս գեղեցիկ տողն՝ որ այնքան ազդուութեամբ կը բացատրէ սա ճշմարտութիւնն թէ տանջանք եւ կախաղանն իսկ չ'են կարող աղարտել զանմեղութիւն, միշտ վսեմական գործածութիւն մ'ունեցած է: —

Quand un innocent est condamné au dernier supplice, il peut regretter la vie, mais il n'a pas à redouter le jugement de la postérité pour ses descendants; car la vérité finit tôt ou tard par être connue, et

Le crime fait la honte, et non pas l'échafaud.

**Le dieu, poursuivant sa carrière,
Versait des torrents de lumière
Sur ses obscurs blasphémateurs.**

Յառաջ զընթացսրն աստուծոյն
Վարեալ, հեղոյր ուղիսն լուսոյ
Ի հայնոյիչսրն լըրբագոյն:

Գեղեցիկ դրուագ՝ Լըֆրան տը Բոմբենեանի գեղեցկագոյն մէկ տաղին, ի վերայ Յովհաննու Ռուստոյի, որ մեռաւ ի Պրապանթ՝ երեսուն տարիներէ աւելի աքսորանաց մէջ անցնելով իւր կեանքն.

Ետես զափամբ իւրովք նեղոս
Զանապատից զորդիս նըսեմ,
Ի ճիչ վայրագ նախատակոծ
Զաստըզ տուընջեան առնել զվըսեմ:
Ճի՛չ ասիկար. ցասումն անճահ:
Եւ մինչ հըրէջքն վայրասուն
Աղաղակեն ի ճիչ դըժնեայ,
Յառաջ զընթացսրն աստուծոյն
Վարեալ, հեղոյր ուղիսն լուսոյ
Ի հայնոյիչսրն լըրբագոյն:

Փոքրիկ հետաքրքրաշարժ վէպ մը կցորդ է այս գեղեցիկ դրուագին: Լա Հարը հետեւեալ կերպիւ կը պատմէ զայն. «Այն դրուագն՝ զորմէ կը խօսիմք, քանդակուեցաւ մանաւանդ իմ մտացս մէջ, եւ սքանչացմամբ կը յեղյեղէի զայն անդադար, երբ 1763 թուին առաջին ճամբորդութիւնս ըրի ի Ֆէրնի: Իսկոյն առիթ ունեցայ այս տաղին վրայօք Լըջութեամբ խօսիլ Վոլթէրի, սեղանի մը վրայ, ի ներկայութեան քսան անձանց: Զանացի միայն հեղինակին անունը չ'տալ. քանզի չ'էի վստահեր Վոլթէրի իբրեւ մարդ, եւ այս մասին անոր կարծիքն առնուլ կ'ուզէի իբրեւ քերթող: Գիտեն չափերը թէ Վոլթէր եւ Լըֆրան դրական թշնամիներ էին: Վոլթէր հիացման աղաղակներ արձակեց. այս կերպարանքը կ'առնուր նա, երբ գեղեցիկ ու տանաւոր մը լսէր. երբէք չ'էր կրնար անտարբերութեամբ մոռնիլ զայնս: «Ո՛հ, Աստուած իմ, որչափ գեղեցիկ է այս, օվ արդեօք յօրինած է զայդ»: Քիչ մը զուարճացայ, թողլով որ ինքն գուշակէ տաղին հեղինակն. ուր ուրեմն անուանեցի Բոմբենեանը, թատերական տեսիլ մըն էր կարծես. բազուկներն ինկան, ամեն ոք լռեց եւ աչերն յառեց ի նա: «Անգամ մ'ալ կրկնեցէք այդ տաղը»: Կրկնեցի զայն անդորէն, եւ դիւրին է երեւակայել թէ որքան ուշադրութեամբ ունկնդրութիւն տըրուեցաւ այնմ: «Ըսելիք չ'կայ. գեղեցիկ է տաղն»: Այս տողերն ամենագեղեցիկ յայտարարն են հանձարոյ, որ մարդոց ապերախտութենէն չը վրդովիբ երբէք, եւ իրեն եղած նախատանաց ու անիրաւութեանց վրէժն ուրիշ կերպիւ չը լուծէր, եթէ

ոչ վառաւոր բարիքներով որոյ իւր հալածիչներն
կը մասնակցին ամենէն առաջ: — La véritable et
seule vengeance qui soit permise au génie, c'est
de confondre l'envie, de la réduire au silence par
l'éclat de ses œuvres immortelles, et, comme dit le
poète, de

*Verser des torrents de lumière
Sur ses obscurs blasphémateurs.*

Le maître l'a dit.

Վարդապետն ասաց.

Որոյ Լասիներէնն է Magister dixit. Միջին դա-
րու դպրոցականաց նուիրական խօսքն է այս, որք
ըստ օրինակի Պիւթագորոյ աշակերտաց, իրենց
կարծիքն կը հաստատէին իւրեանց վարդապետին՝
Արիստոտելի հեղինակութեամբ:

Յիշեալ բառերն կը նշանակեն թէ մարդ կ'ասա-
ւինի անվիճելի հեղինակութեան մը:

Le moindre grain de mil

Serait bien mieux mon affaire.

Փոքրիկ ինչ հաս կոնկան

Էր ինձ քան զինք պատուական.

Լաֆոնթէնի «Ախալա եւ Մարգարիս» վերնագ-
րով առակին մէկ մասն է այս: Աքաղաղն այսպէս
կը խորհրդածէ, երբ իւր աղբեւաց մէջէն մարդա-
րիւ մը կը գտնէ:

Այս տողերն կը յիշատակուին յաճախ ի նոցանէ՝
որոյ ձեռքը կ'անցնի թէեւ թանկագին իր մը,
սակայն չեն կրնար օգուտ մը քաղել անկէ առ-
ժամն: Հաս կորեկան բառին տեղ յաճախ ուրիշ
բառ մը կը դրուի: — J'arrivai au château exténué
de fatigue et mourant de faim; on me proposa une
promenade en bateau ou dans le parc, à mon choix.
Sans doute j'adore la promenade, mais je ne pus
m'empêcher de dire à mon hôte que, pour le moment,

*Le moindre grain de mil
Serait bien mieux mon affaire.*

. . . Les chants avaient cessé.

. . . Մզոցն առեալ էր վախճան.

Ռէյնուարի «Տաճարականի» երկասիրութեան
հինգերորդ արարուածին վերջին տեսարանէն առ-
նուած կիսատող մ'է այս: Տաճարականք՝ ամենա-
վատ յանցանօք ամբաստանեալ, փայտակուտի մը
վրայ կենդանւոյն այրելու դատապարտուած են:
Թագուհին՝ որ նոցա անմեղութեան վրայ կասկած
չունենալով, կը կարեկցի անոնց վրայ, իւր ամուս-
նէն՝ Գեղանին փիլիսոսութէ հրաման կը ստանայ,
որ անոնց սլափիժն յետաձգուի. եւ թէեւ պաշ-
տօնակալ մը խսկոյն կը մեկնի արքայական այս հը-
րամանն տանելու, սակայն չառ ուշ կը հասնի: Կօչէ
տը Շաթիրիեօն ուղարկուեալ, արքային եւ թագուհի-
ւոյն ներկայութեան այս նշանաւոր զոհից մահուան

պատմութիւնն կ'ընէ . կը նկարագրէ այն քաջութիւնն՝ զոր ցոյց տուած են նոքա այն յետին վայրկենին փայտակուտին վրայ երգեր երգելով, եւ կը պատմէ նոցա պետին ըրած մարգարէութիւններն Պապին եւ Փիլիպպոսի նկատմամբ, եւ այսպէս կը վերջացնէ .

Պատգամաւոր քո երեւի, զոչէ . . . Որեւոր բազմամբոխ
Ըզգժուծիւն քո վեհապանծ զոյգ ընդ նըմին հըռչակեալ,
Ի կախաղան անոր յեղակարծ հորդան տուեալ յարձակին . . .
Սակայն ոչ ես էր ժամանակ . . . ևրդոցն առեալ էր վախճան :

Այս բառերն ամենէն աւելի զուարճաբանական եղանակաւ մը կը գործածուին, հասկցնելու համար թէ ժողով մը, արարողութիւն մը վերջացած է, եւ այնմ մասնակցելու համար եկողն ուշ մնացած է, ևս՝ պարզ խօսելով՝ ըսելու թէ բան մը դադարած է իւր գոյութենէն :

L'esprit meut la matière.

Միտք շարժեցն գիւղեայն.

Որոյ Լատիններէնն է *Mens agit at molem*. (Ենէպան, Գիրք Զ. տող 727) : Այս բառերն՝ որով վիրաւիւրս կ'որոշէ նիւթական գոյացութենէն հողեկան էութիւնն, կը գործածուին նշանակելու համար հազւոյն պետութիւնն նիւթին վրայ՝ մտաց, բանին եւ հանճարին գերիշխանութիւնն կոյր եւ բիրտ ուժոյ վրայ : — L'existence et la marche des gouvernements ne peuvent s'expliquer par des moyens humains, pas plus que le mouvement des corps par des moyens mécaniques: *l'esprit meut la matière*.

Les restes d'une voix qui tombe et d'une ardeur qui s'éteint.

Զնեխարեալ մնացորդ ձայնիս որ նուաղի եւ
գեռանդանս՝ որ շիջանի :

Վսեմ մեղամաղձութեամբ լի բառեր, որովք կը վերջացնէ Պոսիւէ՝ Գոնտէ իշխանին մահուան առթիւ իւր խօսած դամբանականին հիանալի վերջաբանն :

« Յայսմ հետէ՝ փոխանակ զայլոց մահ ողբալոյ, մեծդ իշխան, կամիմ ուսանել ի քէն՝ սուրբ առնել զիմս . երանի՛ թէ ի սպիտակ պեաց աստի խրատեալ զհամարոյն՝ զոր կայ ինձ տալ ընդ պաշտաման սպասաւորութեանս, պահեցից հօտիս՝ զոր պարտիմ սնուցանել բանիւ կենաց՝ զնշխարեալ մնացորդս ձայնիս որ նուաղի եւ գեռանդանս՝ որ շիջանի : »

Մատենագիրք յաճախ ակնարկութիւններ կ'ընեն այս վսեմ խօսքերուն՝ որք զհոգին մոռածման կ'առաջնորդեն եւ կը ներշնչեն խորին ու սրտայոյզ տրամութիւն մը, սուրբ սոսկումն այն հովուապետին ու քրիստոնէին, որ ինքզինքն կոչուած կրգզայ ընդհուպ հաշիւ տալու աստուածային արդարութեան ատենին առաջ :

. . . Le temps ne fait rien à l'affaire.

. . . Ոչ ինչ ի գործ անդր յաւելու ժամանակ.

Մովիէրի « Մարդասեպն » անուն կատակերգութեան առաջին արարուածին երկրորդ տեսարանին մէկ կիսատողն է այս :

Օրոնթ՝ այր պալատական, իւր շարադրած մէկ նուագին վրայ մարդատեացն Աղկեստի կարծիքն հասկնալ կ'ուզէ, եւ զայն կարգալէ յառաջ, ճարտարխօսական զգուշութեամբ մը կ'ըսէ նմա.

Այլ գիտաստիւր զի չիք իմ յայն լեալ աշխատ
Քան թէ զչորիւր մասըն ժամու:

ԱՂԿԵՍՏ

Տեսցուք արդ,

Ոչ ինչ ի գործ անոր յարեղա ժամանակ:

Այս ասացուածն, որ անշուշտ Մովսէսի ժամանակ խօսուած լեզուին մէջ կար արդէն, եւ անուանի հեղինակն զայն նուիրագործած է միայն, կը նշանակէ թէ գործոյ մը արժանիքն չկրնար բարձրանալ նմա տրուած յոգնութեանց, խնամոց եւ ժամանակին չափով: Ռոսինին՝ իւր անմահ Կիկելով թէ՛ղ ողբերգութեան շարադրութիւնը քանի մը շարաթէն աւարտած է, մինչդեռ մի քանի երկասիրութիւնք՝ որք իրենց հեղինակաց տարիներով աշխատութեան կարօտ եղած են, արժանաւոր մոռացութեան մը մէջ ինկած են: — En peinture comme en poésie, nous serons toujours très-volontiers de l'avis d'Alceste; nous dirons et nous penserons hautement que le temps ne fait rien à l'affaire. Cela se peut dire d'un sonnet et d'un tableau avec une égale justice. Mais cependant cet axiome, tout axiome qu'il est, se restreint dans de certaines limites.

Levier d'Archimède.

Լծակ Արխիմեդէայ.

Ակնարկութիւն նշանաւոր խօսքին այն սիրակուսացի մեծ երկրաչափին, որ լծակին անհուն զօրութեանը վրայ հիացած, խանդավառ համոզմամբ կ'ըսէր. « Տագն ինձ յեցուի ինչ, եւ անբարձից գաշխարհ 'ի վեր »:

Արխիմեդէայ յծակն ճշգրտապէս կը բացատրէ այն միջոցն՝ որ մեծամեծ բաներ գործելու, եւ ամեն տեսակ խոչընդոտներ բառնալու զօրութիւնն ունի: Ըստ այսմ կարելի է ըսել թէ ամեն ժամանակաց եւ ամեն ժողովրդոց մէջ գրեթէ շատ քիչ բացառութեամբ, ոսկին եղած է Արխիմեդէայ յծակն: — La plume, voilà quel est aujourd'hui le véritable levier d'Archimède: c'est avec la plume qu'on soulève le monde.

Le vivre et le couvert, que faut-il davantage?

Սնունդ եւ ապաստան, իմ այլ խի՛ք իցնե պէտք.

Լաֆոնթէնի « Մուկն հրաժարեալ յ'աշխարհի » վերնագրով առակին մէկ տողն է այս, որ կը բացատրէ այն գոհունակութիւնն՝ զոր մարդ կը զգայ իրեն համար ապահովուած տեսնելով զկարեւորն:

L'indignation fait jaillir le vers.

Մեհագուրիսն սաղրէ տալս.

Որոյ լատիներէնն է Facit indignatio versum. Յորնաղի Ա. Երգիծարանութեան 79րդ տողն է այս:

Բանաստեղծն՝ իւր ժամանակին բարուց ապահանութեան դէմ գրելու եռանդով վառեալ, այսպէս կը սկսի. « Եթէ բնութիւնն զիս բանաստեղծ ծնած չ'է, բարկութիւնն պիտի թեւադրէ ինձ տաղեր»:

Յոքնաղի սոյն տողն կը նշանակէ թէ խորին եւ բուռն զգացում մը կրնայ ներշնչմանց աղբիւր մը լինել: — Beaumarchais n'était pas habitué aux luttes judiciaires, mais la nécessité de se défendre lui inspira un chef-d'œuvre d'éloquence et d'esprit. On peut dire que chez lui l'indignation a fait jaillir le vers.

Le Lion et le moucheron.

Առիւծ եւ հանճ.

Հափոնթէնի առականերէն միոյն վերնադիրն է այս, յորում առականսն յաղթող կը հանդիսացնէ խորամանկ եւ ճարպիկ տկարութիւնն՝ զոր անձնաւորած է 'ի ճանճն, 'ի վերայ կատաղի եւ մանչող զօրութեան, որոյ անձնաւորութիւնն է Առիւծն:

Այս համառօտ բացատրութիւնն բաւական է հասկցնելոյ համար թէ ի՞նչ խմաստով պէտք է գործածուին ականարկութիւններն:

Lit de Procuste.

Մահիկն Պրոկոսայ.

Պրոկոստ՝ Ատտիկեցի հռչակաւոր աւաղակ մ'էր, որ իւր հիւրերը կը տանջէր քստմնելի անդամատուրութեամբ: Նախ կը պառկեցնէր զանոնք երկաթեայ անկողնոյ մը վրայ եւ անոնց ոտից ծայրերը

կը կտրէր եթէ որոշեալ չափէն երկայն ըլլային, եւ կամ՝ եթէ որոշեալ չափէն կարճ գային, պարանօք ձգձգելով զայնս, իրենց տեղէն կը խախտէր ու կը քաշէր մինչեւ որ անկողնոյն ծայրն հասնէին: Թեսէոս ազատեց երկիրն այս ճիւղէն, միեւնոյն տանջանօք պատժելով զնա:

Պրոկոսայ մահիկն առածանման ասացուած մը եղած է, որ ազդու կերպիւ կը նկարագրէ այն կրճատումներն ու փոփոխութիւններն՝ զոր կ'ընեմք հաստատութեան մը, խորհրդոյ կամ գաղափարաց ամրոջութեան մը մէջ, որպէս զի յարմարցնեմք զայն առաւել կամ նուազ բռնաւորական պահանջմանց: — On trouve toujours dans les sociétés que l'on fréquente des originaux égoïstes qui veulent que vous pensiez et que vous jugiez comme eux; ils ne comprennent pas qu'on soit d'un avis contraire, et leur opinion est un lit de Procuste sur lequel ils prétendent placer la vôtre.

L'œil morne, maintenant, et la tête baissée, semblaient se conformer à sa triste pensée.

Արդ կորագլուխ տխրահայեաց՝

Թուէին նրմա գոլ վրճակից.

Ռասինի տողն՝ այն նշանաւոր պատմութեան մէջ, որով Թերամէն կը պատմէ Թեսէոսի իւր իպսովիտ որդւոյն մահը: (Փեղրա, արարուած հինգերորդ, տեսիլ չորրորդ):

Այն ինչ ի դրանց աստի Տրեզեն քաղաքի եւ նա ընդ մեզ
Քաղմեալ ի կառս անդ իւր, կային ըզնովաւ լուռ իբրեւ ըզնա
Թիկնապահք թաղծեալ, եւ զնայր դէպ ի Միկէնըս մըտայոյզ,
Թողեալ ի ճօճ ըզձիովք զերասանակալն տատանեալ.
Սօս երկվարք, որք լի երբեմն ի վեճ աշխոյժ կառավարեալ,
Արդ կորագլուխ քրխրահայեացք քուէին նըմա գոյ վըշտակիցք.

Մատենագիրքը յաճախակի ակնարկութիւններ
կ'ընեն վերոյիշեալ երկու տողից, եւ գրեթէ միշտ
զուարճաբանական եղանակաւ մը: — Ce jour-là,
Arthur était porté à une noire mélancolie. Au milieu
de la chambre, Pyrame, son chien, accroupi, la queue
allongée sur le plancher et le museau posé entre ses
pattes de devant, couvait son maître d'un regard
aussi intelligent qu'affectueux, et semblait se con-
former à sa triste pensée, comme autrefois les cour-
siers d'Hippolyte.

Louis

Se plaint de sa grandeur qui l'attache au
[rivage.

Լուսովիկ

Քերթմընչէ գիտաւցն իւրոց, որզգեսեզերքն ըզնա ունին

Պուալոյի առ Արքայն ուղղեալ «Անցք Հոննոսի»
թղթոյն մէկ մասն է այս:

Լա Սալ եւ Գալուա, Նօժան եւ տ'Ամպր եւ Պերինկէն
Հերձոն զալիս, որ ընդ բեռամբն արիական դողդոջեն,
Մինչ արուծեան իւր ի բոց վառեալ Լուդովիկ զոգիս նոցին,
Քերթմընչէ գիտաւցն իւրոց, որ զգեսեզերքն ըզնա ունին.

Այս հռչակաւոր տողն միշտ հեզնական եղանա-
կաւ մը կը յիշատակուի, խօսելով մանաւանդ այն-

պիսի մէկու մը նկատմամբ, որ անտեղի խղճմտու-
թեամբք իւր փառքն ու պատիւը վտանգելու կը
վախնայ, կամ վախնալ կը ձեւացնէ:

Lyre d'Amphion.

Քնար Ամփիոնի.

Քնար մը՝ որոյ միջոցաւ Ամփիոն շինեց Թերէ-
քաղաքին պատնէշներն, ըստ յոյն դիցաբանից: Այս
հրաշալի քնարին ձայնէն, քարերն ինքնին կ'եր-
թային զետեղուիլ իրենց որոշեալ տեղերը:

Գրականութեան մէջ Ամփիոնի փնարն կը յիշա-
տակուի յաճախ, բանաստեղծական կերպիւ նկա-
րագրելոյ համար այն գիւրութիւնն՝ որով կը կա-
տարուի տաժանելի աշխատութիւն մը: — C'est
merveille que de voir avec quelle rapidité le vieux
Paris disparaît pour faire place au nouveau. De
toutes parts les murs surgissent, les maisons
s'élèvent. Où se trouvaient des ruines, il y a quel-
ques semaines, se dressent aujourd'hui de véritables
palais. Il semble que tout s'exécute par la vertu
mystérieuse de la lyre d'Amphion.

Madame se meurt! Madame est morte!

Տիկինն տա մեռանի, Տիկինն մեռաւ.

Ճարտարխօսական վտեմ աշխոյժք Պոսիւէի, որ
կ'երեւին Օրլէանի դքսուհւոյն՝ Անգլիոյ Հենրիէի
վրայ խօսած դամբանականին մէջ, որ յանկար-
ծամահ եղաւ 'ի ծաղիկ հասակի.

«Միտ գիք, տեարք, ահաւոր պետութեանցն՝
յորս մեք 'ի ներքուստ աստի ակնարկեմք, մինչդեռ
դողամք մեք ընդ ձեռամբ նոցա, Աստուած հար-
կանէ զնոսա մեզ 'ի խրատ. պատճառք՝ բարձրու-
թիւն նոցա է, եւ այնչափ չզնդայ ընդ նոսա, զի չզե-
մեղէ պարտ բաշխի տալ զնոսա 'ի խրատ այլոց: Մի՛
քրթմնջէք, քրիստոննայք, թէ զի տիկինս ընտրե-
ցաւ առնել մեզ զայս ազգեցութիւն. չիք ինչ դժնէ
աստանօր վասն նորա. զի որպէս յառաջիկայսդ
տեսնիք, նովին հարուածով որ զմեզն խրատէ՝ կե-
ցուցանէ զնա Աստուած: Պարտ էր հաստատ գի-
տել զորչնութիւն մեր. բայց եթէ անակնկալ հար-
ուածք պակուցիչք պիտոյ իցեն սրտիցս կախարդե-
լոց 'ի սէր աշխարհի, չատ իսկ մեծ է այս եւ կարի
ահագին:

Ո՛վ գիշեր աղիտաբեր, ո՛վ գիշեր ահաւոր, յո-
րում հնչեաց յանկարծահաս իբրեւ զչոփնդն ձայ-
թելոյ որոտման այս բօթ սոսկալի. Տիկինն ահա
մեռանի՛, Տիկինն մեռաւ:»

«Այս արձանական ներբողն, կ'ըսէ Վոլթէր, ա-
մենամեծ եւ սակաւադէպ յաջողութիւն մի ունեցաւ.
արքունեաց իսկ արցունք թափել տալու յաջողու-
թիւնն: Պոսիւէ հարկադրեցաւ ընդհատել իւր
խօսքն այս բառերէն յետոյ. Ո՛վ զիշեր աղիտաբեր,
եւայլն: Ունկնդիրներն սկսան լալ հեծկլտանօք, եւ
ատենախօսին ձայնն ընդմիջեցաւ յարատաւաց եւ
'ի հեկեկանաց:»

Սոյն բառերն, որ այնքան պերճախօս ազդուու-
թեամբ ցոյց կուտան կենաց յեղակարծ անցումն
'ի մահ, կը գործածուին անձանց եւ գլխաւորապէս

իրաց նկատմամբ: — Aujourd'hui, il n'y a que les
poètes de premier ordre qui aient chance d'être lus;
le positivisme dans les idées a tué la poésie. On
peut faire son oraison funèbre et dire: la poésie se
meurt! la poésie est morte!

Mais où sont les neiges d'autan?

Այլ ուր իցեն ձիւնք անցելոյ ամիս.

Վիլլոն բանաստեղծին յօրինած «Երթեմնի Տիկ-
նայք» անուն շնորհալից պարերգին ծայրայանգն
է այս: Բանաստեղծն՝ որ իւր տաղը շարադրած
ատեն, խղճի անդորրութիւն չէր գտներ յինքեան,
մահուան գաղափարով տոգորուած էր: Վասն այ-
սորիկ հաճոյք կը զգայ նա հոգակաւոր գեղեցկու-
թեանց, հզօր թագաւորաց եւ դիւցազանց ամբոխն
մի առ մի անցունել մեր առջեւէն, եւ հարցնել
ինքնին. ո՞ւր են նոքա. Այլ ուր իցեն ձիւնք անցելոյ
ամիս: Յառաջ քան զՎիլլոն, բազումք 'ի բանաս-
տեղծից գործածած էին այս աշխոյժ եւ ազդու
ձեւն. Ո՞ւր է Արթուս. Ո՞ւր է տրոլացի Հեկտորն.
Ո՞ւր է Հեղինէ. Ո՞ւր է գեղեցկութիւնն Յասոնի,
Ապսաղոնայ...: Սէն Պէրնար եւս գործածած էր
այս հարցական ձեւն. «Ո՞ւր է վեհն Սողոմոն. Ո՞ւր
է անյաղթելին Սամսոն. Ո՞ւր է սիրելին Յովնա-
թան»: Ապա նոյն ձեւն գործածելով հեթանոսաց
նկատմամբ եւս, կը յաւելուր. «Ո՞ւր է Կեսար.
Ո՞ւր է Լուկուլլոս. Ո՞ւր է Կիկերոն»: Սակայն ինչ
որ երեւելի պիտի ընծայեցնէ միշտ զՎիլլոն, վերո-

յիշեալ ասացուածի շնորհն ու նորութիւնն է, որ այնքան լաւ կերպիւ կը պատշաճի վաղանցիկ եւ փախստեայ գեղեցկութեան. Այլ ի՞նչ ձեռքով անցերոյ ամիսն:

Սոյն ասացուածն՝ որ այնքան շնորհալից կերպիւ կ'արտայայտէ տխուր դարձ մը դէպ 'ի անցեալ ժամանակս, յաճախակի կը յիշատակուի 'ի մատենադրաց:— *Quel est l'homme qui, en retournant au village qu'il a quitté depuis quinze ou vingt ans et où se sont écoulées ses premières années, n'a éprouvé un de ces serremments de cœur que cause l'absence ou la mort des amis d'enfance ? Où est Charles ? où est Alfred ? où sont Pierre, Paul ou Joseph ? Mais où sont les neiges d'antan ?*

Maître Jacques.

Տէր Յակոբոս.

Մոլիէրի « Ագահն » անուանեալ կատակերգութեան մէկ անձն է այս: Սա՛ չարբակոնի խոհակերն ու կառավարն է միանգամայն. խոհանոցին ու ատոնին մէջ կը նախադաշէ յաջորդաբար: Չայս կը ցուցնէ հետեւեալ տեսարանն ծիծաղաշարժ եղանակաւ մը.

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Այժմ, Տէր Յակոբոս, դընդ վերջնայն պահեցի:

Տէր ՅԱԿՈԲՈՍ

Ձեր կառավարին թէ՛ ձեր խոհակերին խօսիլ կուզէք, տէր իմ. քանզի այս երկուքն ալ եմ ես:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Երկուքին ալ:

Տէր ՅԱԿՈԲՈՍ

Բայց նախ որո՞ւ:

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Խոհակերին:

Տէր ՅԱԿՈԲՈՍ

Սպասեցէք ուրեմն, եթէ կը հաճիք:

(Տէր Յակոբոս իւր կառավարի բաճկոնն հանելով, խոհարարի զգեստով կ'երեւի):

Տէր Յակոբոս անունն լեզուին մէջ անցած է, եւ միշտ հեղձական եղանակաւ մը կը գործածուի նշանակելոյ համար այն անձն՝ որ գիտութեանց կարի սլազան ճիւղեր կը մշակէ՝ միանգամայն: — Il y a certains de nos journaux où tel rédacteur multiple est tour à tour, et suivant les besoins du numéro du jour, romancier, feuilletoniste, auteur dramatique, critique, poète même au besoin: en un mot, un véritable maître Jacques littéraire.

Malgré Minerve.

Յակամայն Արեմասայ.

Ոյր Հատիներէնն է *Invita Minerva*. Ովրատիոս Արուես Բերքոդակսն, տող 584: *Rimer malgré Minerve*, որ կը նշանակէ՝ Տաղաչափէլ յակամայն Ա-

քննասաց, կ'ըսուի այնպիսի հեղինակի մը նկատմամբ, որ տաղանդէ եւ ներշնչումէ զուրկ ըլլալով, կը յամառի գրել ամէն բան յանձն առնելով . . . բայց այս խնաստն կ'ընդհանրանայ գործածութեան մէջ, եւ կը զրուցուի ամէն տեսակ անկարողութեան նկատմամբ: — Quand on est consulté par un prétendu poète sur le mérite de ses vers, il est toujours assez difficile de lui faire entendre qu'il a tort de rimer malgré Minerve.

Le Manteau d'Antisthène.

Վերահուրն Անտիսթենայ.

Անտիսթենէս Սոկրատայ ըսած մէկ խօսքին առ Անտիսթենէս փիլիսոփայն, որ կեղծ արհամարհանք մը ցոյց կուտար ընկերական սլառաճութեանց եւ արտաքին իրաց նկատմամբ: Անտիսթենէս ծակծկած հագուստներ կը հագնէր. այս բանն առիթ տուաւ Սոկրատայ՝ օրին մէկն անոր ըսելու. « Անտիսթենէս, ընդ ծակիսն զրգլիսի քն զանքարհաւանութիւն քն անիստիս »:

Խոնարհութիւն կեղծող հպարտներն սակաւագիւտ չ'են, եւ Սոկրատայ ասացուածն սկիտի ունենայ միշտ իւր գործածութիւնն: — Rien de plus plaisant que les discours de réception à l'Académie: le nouvel élu, après avoir sonné à toutes les portes, comme on sait, après avoir fait à huis clos l'étalage de ses titres au fauteuil, se reconnaît ensuite publiquement

indigne de l'honneur qu'on lui fait: *ô Antisthène!* est-on tenté de lui crier avec Socrate, *j'aperçois ton orgueil à travers les trous de ton manteau.*

La Massue d'Hercule.

Լափս Հերակլեայ.

Անտիսթենէս մ'իջ այս այն ծանր եւ ահարկու գործիքին՝ որոյ միջոցաւ այս դիւցազնն ազատեց երկիրն այն ճիւղներէն, որք զայն կ'ապականէին, եւ կատարեց իւր փառապանծ նահատակութիւններն:

Իւր նպատակին հասնելու անդխմադրելի եւ բուռն միջոց մը կը նշանակէ այս ասացուածն: — La volonté, le travail, mais un travail assidu et sans relâche, telle est la massue d'Hercule qui brise tous les obstacles.

Mes pareils à deux fois ne se font pas connaître,
Et pour leurs coups d'essai veulent des coups
[de maître.

Բազմապատիկ ոչքէ փորձուց գտնին կարօս նմանիքիմ.
Ըզպարութեան անդէն Ի սկիզբն ասպարիզին քեկն
[ածեն.

Գունէյլի « Սիս » ողբերգութեան երկրորդ տարուածին երկրորդ տեսարանին մէջ գտնուած գրգռութեան նշանաւոր տեսարանէն առնուած

տողեր են ասոնք : Ռոտրիկ՝ որ մինչեւ ցայնվայր
 զէնք չէ կրած , մահաբեր պատերազմի մը կը հրո-
 շիրէ զկոմսն Կորում , որ մին է Սպանիոյ արի պա-
 տերազմիկներէն , եւ որ նախատած է զաօն Տիէկ՝
 Ռոտրիկի հայրն .

ՌՈՏՐԻԿ

Յիս աղաչեմ , անաս . . .

ԿՈՐՄԱ

Խօսեաց

ՌՈՏՐԻԿ

Ըզտարակոյս բարձ յինէն .

Ճանաչիցնս դու ըզՏիէկ

ԿՈՐՄԱ

Այո ,

ՌՈՏՐԻԿ

Մեղմով խօսեսցուք .

Եւ գիտիցնս թէ ծերունին է զօրութիւնն իսկ համ-
 բուն

Նա քաջութիւն , նա եւ պատիւ , թէ գիտիցնս , իւր
 աւուրց .

ԿՈՐՄԱ

Իցէ թերեւս

ՌՈՏՐԻԿ

Եւ զոր 'ի յաջս իմ նըկատես զայս եռանդ
 Գիտնս արդեօք արդիւնս արեան գոլ քաջարի ծը-
 նողիս .

ԿՈՐՄԱ

Իսկ զինչ ինձ փոյթ

ՌՈՏՐԻԿ

Արագարագ ըզչափ առնուլ հասցէ քեզ .

ԿՈՐՄԱ

Վա՛յ քեզ յանդուգն պարմանի

ՌՈՏՐԻԿ

Մի՛ նախատանօք բարբառիր .
 Երկտասարդ եմ հասակաւ այլ բարեստիմ ոչ ոգիք
 Թըւովք ամայ ըստանայցեն զանդիմադարձն ա-
 ըութիւն .

ԿՈՐՄԱ

Համեմատել ըզքեզ ընդ իս . հիմ՝ այդ քանի յոխոր-
 տանք
 Քեզ , ո՛ր Ռոտրիկ , զոր ոչ իսկ ոք ետես 'ի զէն վառ-
 եալ բնաւ .

ՌՈՏՐԻԿ

Բազմապատիւ ոչ քե փորձուց զսանիկն կարօս նմանիք իւր
 Ըզյաղրոսքան անդեմ 'ի սկիզբն ասպարիզին քեկն
 [ածեմ =

Այս բառերն ճշգրիտ իմն կը նկարագրեն այն անձը
 կամ այն իրը՝ որ յանահնկալս երեւան կուգայ մե-
 ծագործ արդեամբք : — Victor Hugo avait à peine
 dix-huit ans lorsqu'il composa cette magnifique ode,
 Moïse sur le Nil, qui fut couronnée par l'Académie
 des Jeux floraux de Toulouse. Si la modestie ne le
 lui eût interdit, il aurait pu prendre pour épigraphe
 ces deux vers du grand poète tragique :

Mes pareils à deux fois ne se font pas connaître ,
 Et pour leurs coups d'essai veulent des coups de maître .

Le Meunier, son Fils et l'Anc.

Ջաղացապան, որդին եւ էգ.

Լաֆօնթէնի ամենասիրուն առակներէն միոյն վերնագիրն է այս, յորում հեղինակն զուարճալի եւ հետաքրքրական դիպուածոց յաջորդութեամբ ցոյց կուտայ ամեն մարդու տուած խրատուց հետեւելոյ անկարելիութիւնն, որք գրեթէ միշտ հակասական կը լինին: Ասկից ահա հետեւեալ եզրակացութիւնն, որ առածի փոխուած է. « *Il n'est pas possible de contenter tout le monde et son père* »:

Ակնարկութիւնք տեղի կ'ունենան յիշելով երբեմն բուն իսկ առակը, եւ երբեմն ալ վերոյիշեալ ասացումն: — *Quoi que fasse un chef d'administration, il ne parviendra jamais, fût-il cent fois plus juste qu'Aristide, à éviter la critique des uns et les récriminations des autres. La Fontaine l'a dit en grand moraliste: On ne peut contenter tout le monde et son père.*

Midas changeant en or tout ce qu'il touche.

Միդաս փոխարկէ յոսկի զամենայն յոր ինչ եւ հուպն ինի.

Բաքոս, իւր սովորական ուղեկցաց հետ ի Փոլիս գիւս եկած ըլլալով, ծերունին Միդեսոս՝ որ իրեն կ'ընկերանար, կանկ առաւ աղբեր մը քով, ուր Միդաս գինի լեցնել տուած էր՝ զնա յանկուցանելու

համար: Ծերունին գինոյ սիրահար էր. երկար առեն հոն մնաց, եւ քնացաւ աղբեր քովն՝ սպասելով որ ծարաւնայ: Փոլիսից հովիւներն՝ զնա արբելու եւ դեղեւկոտ տեսնելով, ծաղկամբ պսակեցին զնա ու Միդասի պալատն տարին: Միդաս՝ Բաքոսի դադոնեաց հաւատարիմ պաշտօնեայն իւր ձեռքն ունենալուն վրայ խնդութեամբ լեցուած, մեծաշուք հիւրընկալութիւն մը կ'ընէ նմա, եւ լիւզից դաշտերն կը տանի զնա յետ տասնօրեայ խրախուժեանց եւ խնջոյից: Աստուածն՝ իւր դատարար կը նորէն տեսնելուն վրայ ուրախանալով, եւ երախտագարա այն հիւրընկալութեան համար՝ զոր վայելած էր նա Փոլիսից արքունեաց մէջ, կը հրամայէ Միդասայ՝ որ խնդրէ իւրմէ ինչ բան որ կը փափաքի, իւր խնդրոյն կատարումն խոտանալով: « *Յոր ինչ եւ մեծեցայց, կը գոչէ Միդաս, կամիս զի յիցի փոխարկեալ յոսկի մոյնժամայն:* » Բաքոս կը կատարէ նորա իղձն, եւ կը շնորհէ նմա այս աղետալի պարգեւն, յաւելով որ լաւ ընտրութիւն մը ըրած է: Միդաս՝ որ երջանկութեան կատարն հասած կը համարի ինքզինքն, իւր նոր ստացած այս զօրութեան վրայ ուրախամիտ՝ կը հեռանայ: Այսպիսի եղական շնորհաց հաւատ ընծայելու հազիւ համարձակելով, կ'ուզէ փորձ մը փորձել. կաղնոյ կանաչագեղ ոստ մը կախուած էր իւր գլխուն վերեւ. կը բրցնէ զայն, որ իսկոյն ոսկեայ ձիւզի մը կը փոխարկուի. քանի մը հասկեր կը քաղէ, եւ ահա այդ հասկերն կը լինին հնձոց ամենաթանկագինն. խնձոր մը կը բրցնէ, եւ երեկորնական պարտիզէն քաղուած պտուղ մը կը

կարծես զայն . իւր պալատան դրանց կը հսկի , եւ ահա ոսկին կը փայլի ճաճանչադեղ՝ դրանց քանդակագործ փեղկերուն վրայ . իւր ձեռքն 'ի ջուր կը մխէ , եւ ահա ոսկին կ'սկսի հոսիլ իւր մատանց ծայրէն դեղնագոյն եւ պայծառ ալեօք : Նորանշան եւ հիանալի բան մ'էր այս , եւ Միդաս հազիւ հազ կրնար չափ դնել իւր խնդութեան : Սակայն իւր սպասաւորներն մտեղինօք եւ պտղովք լի սեղան մը կը պատրաստեն նմա : Եւ ահա միւս այլ խրախճանք . հրաշալիքն կը շարունակէ , եւ ամենայն խորտիկք յոսկի կը փոխակերպին , ց'որչափ Միդաս իւր ձեռներն անոնց կը դպցնէ . կը հսկի Դեմեաթեայ պարգեւաց , եւ ահա ոսկեոյ քծուար մը կը լինի այն՝ զոր փշրել կը փորձէ իւր ատամբք : Նարինջ մը կը մօտեցնէ իւր բերնին , եւ ահա համեղ պտուղն անհամ եւ անճաշակ պաղ մետաղի մը կը փոխուի : Զինջ ջրոյ մը մէջ Բաքոսի քաղցրագոյն պարգեւներն կը խառնէ , եւ ահա այդ ջուրն ոսկեղէն ըմպելիք մը կը դառնայ՝ որ իւր բերնին մէջ կը հոսէ : Այս անօրինակ դժբաղդութենէն զարհուրած՝ Միդաս , փարթամ եւ կարօտ միանգամայն , կը սկսի իւր ունեցած իղձն անիծանել : Յայնժամ դեռ եւս ոսկեպատ ձեռներն դէպ յերկինս բարձրացնելով , Միդաս կ'աղերսէ աստուածոյն ազատել զինքն այսօրինակ չարաչուք շնորհէ մը : Դիք ողորմած են . Բաքոս թողութիւն կուտայ Միդասայ սոյն խոստովանած յանցանացն համար , պատուիրելով նմա՝ որ երթայ իւր ձեռներն լուայ Պակտոլոս գետոյն մէջ : Միդաս հնազանդելով այս պատուիրանաց , իւր սոյն չքնաղ յաակութիւնն կը

փոխանցի գետակին ջուրց , եւ այժմ իսկ Պակտոլոս աւաղց հետ խառն ոսկի կը բերէ :

Այս հանճարեղ այլասացութիւնն՝ Միդաս փոխարկէ յոսկի զամենայն յոր ինչ եւ հուպն շինի , բացարձակապէս աշխատութեան այլաբանութիւնն ըլլալու էր . բայց սա կը պատշաճի նաեւ այն մարդոց՝ որոց համար ամենայն ինչ յաջողութիւն է , որք կարծես թէ յաջողութիւն կը տանին իրենց հետ այն բոլոր ձեռնարկութեանց մէջ՝ որոց կը մասնակցին : — L'enjouement s'étend à toutes sortes de sujets ; il embellit la morale , il adoucit le reproche , il rend la louange plus flatteuse , il sait égayer jusqu'à la tristesse : c'est le Midas de la fable , qui change en or tout ce qu'il touche .

La Moelle des lions .

Ուղեկ առիւծոց .

Ակնարկութիւն Աքիլլեայ դաստիարակութեան , այն առնական եւ խիստ եղանակին , որով Յուլիապարկին Քիրոն դաստիարակեց այս դիւցազնն : **Steu Education d'Achille .**

Առիւծոց ուղեկն ճգրկաւ իմն կը սահմանէ այն խիստ դաստիարակութիւններն , որոց շնորհիւ կը զարգանան մեծ տաղանդներն եւ առնացի բնաւորութիւններն : — Que votre fils ait constamment sous les yeux Homère , Démosthène , Platon , Xénophon , Cicéron , Virgile , Horace , Tacite , Pascal , Bossuet ,

Fénelon; les grands philosophes, les grands poètes, les grands historiens, les grands orateurs, les grands moralistes: telle est la moelle des lions dont il faut nourrir son esprit.

Moi, c'est moi qui l'ai fait!

Մօ, ես բնաւիցն եմ հեղինակ դառանաց.

Ոյր խափներէնն է *Me, me, adsum qui feci!* Նիստսի եւ Եւրիաղեայ նշանաւոր դրուագէն առնուած բացադանչութիւն մ'է այս. (Վիրգիլիոս, *Ենեաիս*, Գիրք Թ. տող 672): Նիստս եւ Եւրիաղոս, տրովացի երկու երիտասարդ մարտիկներ, ընկերակիցք փառաց եւ արկածից, եւ կցորդեալ բարեկամութեան խանդակաթ սիրով, ի միասին գործել կը փափաքին գիւցաղնական գործ մը: Գիշերատեն երկուքն ի միասին Հռուտուլեանց բանակն կը սպրդին, արբեցութեան քնոյ մէջ եզող բազում զինուորներ կը խողխողեն, եւ յետս դառնալ կը պատրաստուին: Սակայն ըյսը կը ծաղի, եւ Վոլսկէնա՝ Հռուտուլեան զօրավետ մը, ընկերակցութեամբ երեք հարիւր հեծելազօրաց, Եւրիաղի վրայ կը յարձակի: Նիստս՝ ստուերին մէջ դարանած՝ երկու նետ արձակելով՝ երկու Հռուտոլ կը զարնէ. սակայն տեսնելով զՎոլսկէնա՝ որ իւր սուրն Եւրիաղի վրայ վերուցած է, յանկարծ իւր պահուած տեղէն դուրս կ'ելլէ գոչելով. «Ես, ես բնաւիցն եմ հեղինակ դառանաց. յիս դարձուցէք զզէնս ձեր»: Արդէն սուրն կարճեցուցած է Եւրիաղեայ կեանքն.

Նիստս կը նետուի թշնամեաց մէջ, կը բռնէ միայն զՎոլսկէնա, կ'սպաննէ զնա, եւ ինքն ալ հազարաւոր նետերով կարեվէր՝ իւր բարեկամին մարմնոյն վրայ կ'իյնայ ու կը մեռնի:

Այս բացադանչութիւնն կը գործածուի խմայնելու համար՝ աղէկ եւ դէշ առմամբ, ու բուռն եւ ազգու եղանակաւ մը, թէ ուրիշ մը վերագրուած բանի մը հեղինակն ինքն է:

Moïse mourant en vue de la terre promise.

Մովսէս մեռանի դեմ յանդիման երկրին աւետաց.

Մովսէս՝ Գորեբայ վիմին քովն՝ Աստուծոյ խոստման վրայ տարակուսելով, դատապարտուեցաւ Աւետեաց երկիրն չմանելոյ, եւ արդարեւ մեռաւ Նաբաւ լեռան վրայ, որոյ գագաթէն կրցաւ միայն տեսնել Քանանու երկիրն: Զիք ինչ բնաւ աւելի հիացուցիչ եւ սրտաշարժ քան մարդոյ մը այս վիճակն, որ հեռուէն կը դիտէ, յուզմամբ եւ յափըշտակութեամբ, այն նպատակն՝ որ իւր բոլոր կենաց ըզձիցն աւարկայն եղած է, եւ առ որ ներելի չ'է իրեն հասնիլ: Մովսէս համառօտիւ կը բովանդակէ աստ համբէն մարդկութեան պատմութիւնն. պատմութիւնն անձնիւր անհատի՝ որ կ'իջնէ ի գերեզման, իւր ետեւ թողլով անկատար գործ մը: Ըստ այսմ Ս. Գրոց մէջ չկայ եւ ոչ մի պատահար, որ այնքան չափ գործածութիւններ ունենայ որքան Մովսիսի այս յիշատակն, որ իւր

վերջին չունչը կ'աւանդէ Նարաւ լեռան գագաթն , ու վերջին ակնարկ մը կը նետէ Աւետեաց երկրին վրայ :

Աւետեաց երկիրն կը ներկայացնէ նպատակի մը հետամուտ եղող անձանց իղձերն , փափաքներն , ցնորքներն ու յոյսերը : Իսկ Mourir en vue de la terre promise — Մեռանել դեմ յանդիման երկրին Աւետեաց , կը նշանակէ՝ իջանել 'ի գերեզման այն պահուն իսկ , յորում կը տեսնէ մարդ իւր բովանդակ փափաքանաց իրականացումն : — Combien de chercheurs ardents, d'inventeurs infatigables, meurent épuisés de travail et souvent de misère, au moment même où ils allaient enfin recevoir le prix de leurs longs efforts ! Comme Moïse, ils rendent le dernier soupir en vue de la terre promise.

La Montagne qui enfante une souris.

Լեառն որ ծնանի մուկն .

Ակնարկութիւն Լաֆոնթէնի մէկ առակին , որ Ովրատիսի սա տողին ընդլայնումն է . « Parturient montes, nascetur ridiculus mus . Ճըլեպցեն լեռինք յերկունս եւ ծընցի մուկն ծաղրալից » :

Լեառն 'ի յերկունս հեծէր 'ի ճիչ մեծագոյ .
Երկիր համայն գէտ ակնունէր 'ի յոյս մեծ .
Իսկ նա կած մուկն 'ի յոյս :

Այս բառերն կ'ըսուին այն անձանց եւ իրաց համար , որոց ուռուցիկ խոստումներն ու փայլուն ե-

րեւոյթն խայտառակ արդիւնք մը միայն կ'ունենան : — Le prospectus ne doute de rien, il promet monts et merveilles. On le croit sur parole, et la crédulité ne tarde pas à s'apercevoir que la montagne accouche d'une souris.

Monter au Capitole.

Ելանել 'ի Կապիտոլ .

Հնոյն Հռովմայ մէջ , յաղթական զօրավարք պերճալուք կառքով մը համայն ժողովրդեան ցնծալից աղաղակօք յաղթանակաւ կ'ելլէին 'ի Կապիտոլիոն , եւ հոն զոհեր կը մատուցանէին դից . ապա բազմութիւնն կը տանէր զանոնք իրենց բնակարանը ջահերով եւ ուրախութեան աղաղակներով :

Այս բառերն զուարճաբանական եղանակաւ մը կը դործածուին , եւ հեգնօրէն կ'ուղղուին անոնց՝ որք սովորական եւ աննշան դործ մը բարձրաձայն կը հռչակեն : — Le monde est plein de gens qui s'exagèrent leurs moindres prouesses, et qui, lorsqu'ils viennent de raconter quelque acte qui leur est personnel, regardent tous les auditeurs d'un air radieux et semblent leur dire : Montons au Capitole.

La Mort frappe d'un pied indifférent.

Նովին միով ոտամբ հարկանէ մահ .

Որոյ Լատիներէնն է Oequo pulsat pede . . . : Այս տողով եպիկուրեանն Որատիոս կը հրաւիրէ իւր

Սեփարիս բարեկամն գնեցական վայելելու . «Վաղանցիկ են կեանք, կ'ըսէ նմա, եւ նոյնն միտով ոտաւք հարկանե մահն զսնակ աղբասին եւ զապարտն աւրաջից» :

Մատենադիրք յաճախ ակնարկութիւններ կ'ընեն լատին բանաստեղծին այս տողին, արտայայտելով համար թէ մարդոց մէջ եղած միմիակ իրական հաւասարութիւնն է հաւասարութիւն առաջի մահուան : — La statistique a constaté que, dans les temps ordinaires, la mortalité est plus considérable chez les classes pauvres; mais quand une épidémie se déclare, la balance se rétablit, et la mort frappe d'un pied indifférent le riche et le pauvre, le maître et le serviteur, l'enfant et le vieillard.

Les Moutons de Panurge.

Գառիճի Բանիւրժի.

Ռապրէլի «Բանիւրժի» կատակեղութեան ամենէն ծիծաղաշարժ հատուածներէն միոյն ակնարկութիւն մ'է այս :

Բանիւրժի՝ Բանիւրժիւնէլի զուարթ ընկերն, որպէս յայտնի է արդէն, Ռապրէլի այլանդակ երեւակայութեան մէկ ծնունդն է : Բանիւրժիւնէլի լանտերնաց երկիրն ըրած ճամբորդութեան միջոցին, Բանիւրժի՝ ծովուն վրայ կուռի կը բռնուի Տէնարնօլ վաճառականին հետ, յորմէ ծանրապէս նախատուած է : Իւր վրէժն առնելու համար անոր խաղ մը խաղալ ուզելով, Բանիւրժի անոր ոչխար-

ներէն հատ մը կը գնէ ու կը գահավիժէ 'ի ծով : Այս գահավիժեալ ոչխարին օրինակէն ու մոյլուններէն դրդեալ, Տէնարնօլի բոլոր ոչխարներն անոր ետեւէն կարգաւ ծովը կը ցաթկեն : Նոյն իսկ Տէնարնօլ, որ կը ջանար բռնել վերջին ոչխարը, անոր հետ ծովը կը գլորի, եւ ծովամոյն կ'ըլլայ իւր հօտին հետ, լրացնելով այսպէս հօտին նմանողական խելայեղութեան այս սարսուլի պատկերն : Բանիւրժի թիակի մը միջոցաւ թոյլ չ'էր տար անոնց կրկին նաւուն մէջ ելլելու, «պերճախօսութեամբ քարոզ կուտար նոցա, ճարտասանական փաստերով աշխարհիս թշուառութիւններն ցուցնելով, եւ հաստատելով թէ աւելի երջանիկ են մեռեալներն քան գիւնդանիս, որք արտասուաց այս հովտին մէջ կը գտնուին դեռ» :

Այս բառերն՝ Գառիճի Բանիւրժի կը նշանակեն այն անձինքն, որք նմանողութեամբ մը կը փութան գործ մը կատարելու : — La plupart des hommes ne raisonnent pas leurs actions; ils font ce qu'ils voient faire, en véritables moutons de Panurge: tant pis si c'est mal, tant mieux si c'est bien.

Mulet chargé d'or de Philippe.

Ռակիբարձ ջարի Փիլիպպեայ.

Ակնարկութիւն մ'է այս՝ Մակեդոնիոյ փիլիպպոս թագաւորին մէկ խօսքին, որ կ'ըսէր թէ չ'էր գիտեր ինքն անտոյիկ բերդ մը ցորչափ ոսկով բռնաւորեալ ջորի մը կրնար հոն ելլել :

Փիլիպպոսի ջորին գրականութեան եւ խօսակցութեան մէջ յաճախ կը գործածուի, երբ մարդ ազդու կերպիւ մը բացատրել ուզէ ոսկւոյ անդիմադրելի զօրութիւնն :

Ne jetez pas des perles devant les pourceaux.

Մի աղանձ գմարգարիս (ձեր) առաջի խոզից :

Ոյր Լատիներէնն է *Nolite mittere margaritas ante porcos.*

Աւետարանէն առնուած սոյն ասացուածն կը նըշանակէ թէ պէտք չ'է տգէտի մը առաջ խօսիլ այնպիսի իրաց վրայ, որոց չ'է կարող խելք հասցընել : — Les auteurs de pièces sifflées s'en prennent toujours au mauvais goût du public, incapable, disent-ils alors, d'apprécier les mets savoureux qu'on lui sert, et ils se consolent avec le proverbe: *Ne jetez pas des perles devant les pourceaux.*

Niobé et ses enfants.

Նիոպէ եւ զաւակունք իւր :

Նիոպէ որ Լիւգիոյ թագաւորին Տանտալոսի դուստրն է, ամուսնացաւ Թերէի արքային՝ Ամիթոնայ հետ, եւ ի սմանէ ունեցաւ տասն եւ չորս զաւակունք, որոց եօթն աղջիկ եւ եօթն ալ մանչ էին : Իւր զաւակաց բազմութեան վրայ հպարտա-

ցած, Նիոբէ կ'արհամարհէր զԼատոն, որ Ապոլոն եւ Անահիտ անուամբք երկու զաւակաց միայն տէր էր, եւ մինչեւ իսկ կը հակառակէր այս դիցուհւոյն մատուցուած պաշտաման, պնդելով թէ ինքն աւելի իրաւամբ արժանի էր բազիններ ունենալու : Ապոլոն եւ Անահիտ, ի վրէժ իրենց մօր նախատանաց, նետահար սպաննեցին Նիոբեայ բոլոր զաւակունքն, որ անշարժ անբարբառ եւ վշտահար մնաց, եւ ապա Սրամազդէն ժայռի փոխակերպեցաւ :

Նիոպէ՝ հեթանոսական կրօնից Ռաքէն է, որ չ'ուզէր միտնարուիլ իւր որդւոց կորստեան վրայ : Դիւրին է հասկնալ թէ ի՞նչ իմաստով տեղի պէտք է ունենան այսմ եղած ակնարկութիւններն : — O Rome ! ô cité de l'âme ! les orphelins du coeur doivent retourner vers toi, mère solitaire d'empires expirés. La Niobé des nations, la voilà debout ! Mère sans enfants, reine découronnée, muette dans ses douleurs, ses mains flétries tiennent une urne vide, dont les siècles ont dispersé au loin la cendre sacrée.

Noble oliveté.

Պեհ եւ վեհ դասարկութիւն :

Որոյ Լատիներէնն է *Olivum cum dignitate.*

Կիկերոնի մէկ բացատրութիւնն է այս ի գովեստ դպրութեանց, որք գործէ քաջուած պետական անձին ազնիւ գրաղանք կը հայթայթեն նորա պարապոյ ժամերուն մէջ :

Այս բառերն առերեւոյթ անգործութեան մը նը-

կատմամբ կ'ըսուին, եւ մանաւանդ քաղաքագիտի մը անդործութեանն, որ իւր պարապոյ ժամերն կը նուիրէ դստրութեանց մշակութեան: — L'ancien ministre renonça définitivement aux affaires et à la politique, n'ambitionnant plus rien, disait-il, que la noble oisiveté de l'orateur romain; il ne se fit plus entendre à la Chambre qu'à de rares intervalles, librement et à ses heures.

Nous avons changé tout cela.

Զայդ ամենայն փոխեալ է մեր.

Մոլիէրի « Բոնի բժիշկ » անուանեալ կատակերգութեան կարի ծիծաղալարժ մէկ տեսարանէն առնուած տող մ'է այս, յորում Սկանարէլ մարդկային մարմնոյ ներքին կազմութեան նկատմամբ բողբոջողին նոր վարդապետութիւն մը կը յայտնէ. « Սրդ, այս գողըշիքն՝ որոց վրայով կը խօսիմ ձեզ, աջ կողմէն անցնելով, ուր սիրտը կը գտնուի, դէպ 'ի ձախ կողմը՝ ուր լեարդը կը լինի . . . »: Պարզամիտն Ժերոնթ հիացած է այս փառաւոր վկայութենէն, եւ ամենափոքր կասկած մը միայն ունի, զոր երկչոտութեամբ կը յայտնէ Սկանարէլի. « Անշուշտ լաւագոյն կերպով փաստաբանել կարելի չէ. բան մը միայն խելքիս դէմ կուգայ. սրտին եւ լեարդին դիրքն է այդ. ինձ կ'երեւի թէ անոնց եղած տեղն փոխոյսած էք դուք. սիրտը ձախ կողմը կ'ընայ, եւ լեարդն աջ կողմը »:

ՍԿԱՆԱՐԷԼ

« Այո՛, ժամանակաւ այսպէս էր. բայց զայդ ամենայն փոխեալ է մեր, եւ այժմ բժշկութիւնն 'ի գործ կը դնեմք բոլորովին նոր եղանակաւ մը »:

Այս բառերն՝ Զայդ ամենայն փոխեալ է մեր, հեզնական եղանակաւ մը կ'ըսուին այնպիսի վերակազմութեան մը նկատմամբ, որ կատարուած է հակառակ տրամաբանութեան, խելքի, բարոյականի, եւայլն. — Le mariage était autrefois une affaire de goût, d'humeur, d'inclination, de sentiment. Nous avons changé tout cela: aujourd'hui ce n'est plus qu'une question d'argent; nous ne nous sommes pas contentés de placer le cœur à droite, nous l'avons supprimé tout à fait, comme une chose inutile et souvent gênante.

Nous ne pouvons.

Ոչ կարեւր.

Որոյ կատիններէն է Non possumus. Սրբոյն Պօղայ եւ սրբոյն Յովհաննու պատասխանն է այս, ուղղեալ այն քրմապետին, որ կ'ուզէր արգիլել զանոնք Աւետարանն քարոզելէ:

Այս բառերն՝ երբ կ'արտասանուին որ եւ է իշխանութեան մը ներկայացուցչին կողմանէ, նա մանաւանդ եկեղեցական իշխանութեան մը ներկայացուցչէն, կ'արտայայտեն անկարելիութիւն մը՝ մերժում մը, որոյ վրայ կարելի չէ նորէն խօսիլ: Ասոնք կը գործածուին գլխաւորաբար հոգեկանին վերաբերեալ խնդրոց մէջ:

Nous sommes tous d'Athènes en ce point.

Ամենեքեան Արեւացիք եմք առ այս.

Լաֆոնթէնի « Զօրութիւն Առաջաց » վերնագրով առաւելին մէկ տողն է այս, որոյ մէջ հեղինակն ցուցունելէ յետոյ աթենական ունայնամտութիւնն՝ որ աւելի տղայական վէպերու ականջ կուտայ, քան թէ ատենաբանի մը լուրջ խորհրդածութեանց, ինքզինքն ալ աթենացւոյ տեղ կը դնէ, եւ պարզմտութեամբ կը գոչէ:

Ամենեքեան արեւացիք եմք առ այս:

Ես իսկ ահա մինչ 'ի գիր

Յեռում գիտատառ այս 'ի խրատ,

Զմորթոյ իշոյն թէ ոք ըզվէսն ինձ պատմէր

Յոյժ իսկ ընդ այն հրճուէի:

Այս տողն խոստովանութիւն մ'է, որով մարդ ինքզինքն զերծ չնկատէր այն անձանց թեթեւամտութենէն, որոնք գրականութեան, քաղաքագիտութեան եւ գեղարուեստից մէջ մեկուսի կը թողուն կարեւորն եւ կը յարին այն սնոտեաց՝ որք իրենց հաճելի երեւցած են:

Oeuf de Christophe Colomb.

Չու Քրիստափորի Քոլումպեայ.

Ակնարկութիւն մ'է սա այն հանճարեղ ցուցման, զոր Քրիստափոր Քոլումպոս ստիպուեցաւ 'ի կիրարկանել, իւր հակառակորդաց բերանն պապանձեցնելու համար: Երբ օր մը՝ իւր իսկ ներկա-

յութեան, պատուաւոր սպանիացւոյ մը սեղանին վրայ, վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենար իւր ըրած գիւտին արժանեաց նկատմամբ, առարկուելով թէ դժուարին բան մը չէր այն, եւ միայն թէ միտքերնին եկած չէր այն գաղափարն, Քոլումպոս ձու մը առնելով, խօսքն հրաւիրեց ուղղեց եւ ըսաւ. « Ձեզնէ ո՞վ արդեօք, պարոններ, կարող է այս ձուն իւր ծայրերէն մէկուն վրայ կանգնեցնել »: Ամենքն ալ կը փորձեն, բայց 'ի զուր: Յայնժամ Քոլումպոս հաւկիթն առնելով, թեթեւ կերպով մը իւր սկաւառակին կը զարնէ զայն, եւ հաւկիթն ուղիղ կը կենայ: Հրաւիրեալք կը սկսին գոչել. « Դժուարին չէր այդ: — Անտարակոյս, կը պատասխանէ Քոլումպոս ծաղրական ժպիտով մը, բայց հարկ եր խորհիլ զայն »:

Քոլումպոսի ձուն առածի կարգ անցած է, եւ կը յիշատակուի այնպիսի բանի մը նկատմամբ, զոր մարդ չլինալով գործադրել, ուրիշի մը կողմանէ անոր կատարուելն տեսնելով, դիւրին կը գտնէ զայն: Յաճախ իսկ սա ասացուածին կ'ակնարկեն միայն. « Il fallait y penser. Հարկ եր խորհիլ զայն »: — Combien a-t-on vu d'inventeurs méconnus, dont le génie s'est fait jour par des découvertes faciles en apparence! L'idée une fois éclosée, on la jugeait si simple que chacun s'étonnait naïvement de ne l'avoir point trouvée. C'est l'éternelle histoire de l'oeuf de Colomb.

**Oh! le plaisant projet d'un poète ignorant,
Qui, de tant de héros, va choisir Childebrand!**

Ո՛վ ծաղրելի մրցաց անմիտ փերքովին,
Որ 'ի խրոսան անդ բազմամբոխ դիպցազանց
ԲզՇիլսըպրան բնօրէ՛ տալիցն իւր բաժին:

Պուալլի մէկ հատուածն է այս, իւր « Արուես
փերքողական » անուն երկասիրութեան երրորդ եր-
գէն առնուած: Իսկապէս Պուալլի ակնարկութիւն
կ'ընէ Քարէլ առ Սէնթ-Կարա անուն անծանօթ
քերթողի մը, հեղինակ « Վանուան Սարակիւնուսաց
ի Գաղղիոյ » անուն գործոյն, որոյ գիւցազնն է
Շիլլըպրան:

Մանաւանդ գրականութեան մէջ, այս տողերն
կը գործածուին ձախող ընտրութեան մը նկատ-
մամբ, երբ գիւրագոյն էր լաւագոյն ընտրութիւն
մ'ընել: Խնդրոյ նիւթ եղած անձին կամ իրին ա-
նունն կը դրուի յայնժամ Շիլսըպրան բառին տեղ:
— L'Académie vient de couronner *Gazida*, roman
vertueux de M. X. Marmier. Concevez-vous l'Aca-
démie, qui, ayant sous la main une foule d'oeuvres
délicates, consciencieuses ou fortes,

Parmi tant de héros va choisir Gazida?

**On ne s'attendait guère
A voir Ulysse en cette affaire.**

Ոչ ոք ակն ունէր
ԶՈղիսեսն առնալն:

Լաֆոնթէնի « Կրիսայ եւ Բաղի երկու » վերնագրով

առակին մէկ մասն է այս: Երկու բառեր կրիայի
մը կ'առաջարկեն օգոյն մէջէն ուղեւորիլ իրենց հետ:

Զքեզ կառարչաւ տարցուք ընդ օգս յԱմերիկ .
Եւ 'ի թըռիչսն անդ տեսլիք

Արքայութիւնս, ընկերահաշտ պետութիւնս,
Եւ ժողովուրդս, ազգս յոգունս.

Զորոց 'ի քնին առեալ ըղբարս այլազան,
Յօգուտ 'ի կիր արկջիք զայն.

Զայս Ողիսեսս արար. ոչ ոք ակն ունէր
ԶՈղիսեսն առնալն:

Յաճախակի կը յիշատակուին այս տողերն ար-
տայայտելու համար, զուարճաբանական եղանակաւ
մը, այն զարմացումն զոր կը զգայ մարդ 'ի լուր
անակնունելի անուան մը: Ulysse բառին տեղ ակ-
նարկութեան առարկայ եղող անունն 'ը դրուի
միշտ, բայց յայնժամ հարկ է որ փոխանակեալ
բառն ութաժանկ տողին յարմարի: — Il y a des
auteurs qui, ne sachant pas rester dans leur sujet,
vous parlent sans cesse de choses n'ayant aucun
rapport avec leur titre. A chaque page, on est
tenté de dire avec La Fontaine:

*On ne s'attendait guère
A voir Ulysse en cette affaire.*

On reconnaît le Hon à la griffe.

Ի մազլացն հանաքի առիւծ .

Որոյ Լատիններէնն է *Ex ungue leonem*. Առիւծն
կը ճանչցուի իւր ութեղ ճիրաններով գործած վի-

րաց խորութենէն . բանաստեղծն , արհեստաւորն ու հանձարեղ մարդն ալ իրենց զանազան գործոց մէջ թողուցած մի քանի մասնաւոր հետքերէն կը ճանչցուն : Այս է ահա սոյն լատինական առածին այլաբանական նշանակութիւնն :

Ֆրանսացիք աւելի կը սիրեն ըսել « *La griffe du lion* » ճիրանն առիծու , որ աւելի կարճ եւ աւելի ազգու է քան թարգմանութիւնն լատին ասացուածին : — On peut dire que chaque page du recueil qui s'appelle les *Pensées* de Pascal porte l'empreinte de la griffe du lion .

Ophélie morte en cueillant des fleurs .

Օֆելիա մեռանի 'ի փաղկն ծաղիկս .

Շէյքսպիրի « *Համլէթ* » ողբերգութեան մէկ անձն է այս , եւ մին ամենէն զմայելի ստեղծարանութեանց քերթողին , որ այնքան գեղեցկութեամբ եւ այնքան փափկութեամբ նկարագրած է կիներն : Օֆելիա մաքուր եւ անկեղծ սիրով մը կը սիրէ զՀամլէթ , եւ երբ Համլէթ կը սպաննէ Օֆելեայ հայրն՝ Բոլինիոս ծերունի պալատականն , կարծելով թէ իւր հօր սպանիչն ու իւր թագին յախշտակիչն կը խողխողէ , դժբաղդ աղջիկն յուսահատութենէն կը խենդենայ : Չկայ բան մը այնքան գորովալարժ , որչափ այս մեղամաղձոտ եւ անմեղ յիմարութիւնն . չկայ բան մը այնքան սրտաճմլիկ , որչափ այս տեսարանն որդիական գթոյ զոհին , որ անիոյթ զմահ-

ուանէ , կ'երգէ ջուրց մէջ տեղ , յորս քիչ ատենէն խեղդամահ պիտի կորնչի : « Գետեզերքն ուռի մը կայ , որոյ սպիտակ տերեւներն գետակին վճիտ ալեաց մէջ կը ցոլանային : Օֆելիա անկից ոստ մը կը բրցնէր պսակներ շինելու համար հրանունկներով , մարգրիտներով եւ այն բոսորագեղ ծաղիկներով զորս մահուն մահու կը կոչեն մանկամարդ օրիորդք : Եւ երբ Օֆելիա ուռենույն վրայ կը մագլցէր , նորա առկալս ոստերէն կախելու համար իւր ծաղկեայ պսակն , անիծեալ ճիւղ մը կը կոտրի . այն ատեն ինքն ու իւր յաղթանակն չարաշուք վտակին մէջ կ'իյնան : Իւր զգեստներն կ'ուռին ու կը տարածուին , եւ վայրկեան մը ջրոյն երեսը կը բռնեն զնա իբրու ջուրց ոգի մը . այս միջոցին Օֆելիա՝ անզգայ իրեն սպառնացող վտանգին , եւ կամ իբրեւ բնածին էակ մը գետոյն , հին պարերգաց կոտորներ կ'երգէր : Սակայն ընդ երկար չէր կրնար տեսել այս . ջրով ողողեալ եւ ծանրացեալ իւր զգեստներն կ'իջեցնեն թշուառ աղջիկն իւր քաղցր երգերէն տղմին մէջ , եւ մահուան գիրկը » :

Հարկ չ'է փնտռել Շէյքսպիրի մէջ երկար վէպեր , երկայնաճիգ հատուածներ . Շէյքսպիր ամենայն ինչ շարժման մէջ կը դնէ . սակայն ոչ ոք յ'ողբերգակ քերթողաց չ'է կրցած հաւասարիլ իրեն , բնութեան ծոցէն նորօրինակ եւ հիացուցիչ պատկերներ քաղելու , ու խորիմաստ բառով մը եւ կամ պատկերի մը հոգեւարժ պարզութեամբ՝ ուղղակի հանդիսատեսին սրտին զարնելու գիտութեան մէջ :

Չարաբաստիկն Օֆելեայ եղած ակնարկութիւններն գրեթէ միշտ տեղի կ'ունենան նորա մահուան

ողբերգական ու սրտաշարժ պարագայից յիշատակուն :

Օֆելիայ սոյն տխուր պատահարն առարկայ եղած է նաեւ զուարճարանական ակնարկութեանց : — Tout le monde connaît cette charmante libellule que sa taille allongée, son agilité, l'admirable élégance de ses formes, la variété et l'éclat de ses couleurs, ont fait nommer *demoiselle*, et que Linné, qui savait si bien appliquer les noms aux choses, a nommée *libellula virgo*, *libellula puella*, libellule vierge, libellule jeune fille. Elle habite toujours le voisinage des eaux pendant l'été, et passe des journées entières à se jouer au milieu des plantes aquatiques. Quelques-unes, étourdies par ce va-et-vient perpétuel, tombent tout à coup au fond du précipice, et, comme *Ophélie*, elles se noient en cueillant des fleurs.

Оreilles de Midas.

Ականջի Միդասայ.

Ակնարկութիւն Միդասայ դժբաղդութեան, որ Պանայ սրինդն Ապոլոնի քնարէն նախամեծար սեպելով, Ապոլոն զարդարեց անոր գլուխը իշու զոյգ մը շքեղ ականջներով :

Միդասայ ականջքն կը յիշատակուին այն ատեն, երբ մարդ կ'ուզէ ցուցնել մէկու մը անկիրթ ճաշակն ու ագիտութիւնը : Միւս ակնարկութեանց համար տես ի **Midas** .

Où j'ai pris une grande part.

Եւ ոյց զքսայ ոչ յոյզն եւ ես մասնակից.

Որոյ Լատիներէնն է *Quorum pars magna fui*. Սոսք՝ զոր ենէաս ուղղեց առ Դիդէ, որ կ'աղաչէր իրեն պատմել այն դէպքերն, որք նշանաւոր գործեցին Տրովագայի անկումն. (Վիրգիլիոս, *Ենեաս*, Դիրք Բ. տող 10) :

Ինձ զանապտումն անդրէն ըզվիշտս, ո՛վ դըշխոյ,
Նորոգել հարկ առնեն այժմիկ հրամանք քոյ .
Ըզարովական իբր ըզգահոյսըն տապաստ
Արկին Հէլէնք եւ զպետութիւն չարաբաստ,
Որոց ինքնին ականատես աղետից
Եւ ոյց զքսայ ոչ յոյզն եւ ես մասնակից :

Այս բառերն կը յիշատակուին այնպիսի դիպաց ատթիւ, յորս մարդ ո եւ է դեր մը կատարած կ'ըլլայ, եւ յաճախագոյնս տաժանելի եւ դառն դեր մը : — Le récit des faits dont le narrateur peut dire : Où je n'ai eu que trop de part, perd en impartialité ce qu'il gagne sous le rapport de la couleur dramatique.

Ote-toi de mon soleil.

Ի բաց կացցես չխափանել զարեւոյ.

Դիողինէս փիլիսոփային պատասխանն առ Աղեքսանդր, որ տեսութեան գացած էր նմա իւր տալաոին մէջ : Աղեքսանդր զարմանալով Դիողինեայ

խելքին վրայ, որ կ'արհամարհէր բոլոր կենցաղական բաներն, սիրեց զնա այնչափ որչափ կը սիրէր իրեն արչաւանաց ընկերներն, եւ առաջարկեց նմա խնդիր մը խնդրել իրմէ, խոստանալով որ անմիջապէս կատարէ: Դիողինէս, իրր պատասխան, ձեռքըն երկնցունելով հանդարտօրէն ըսաւ. « Ի թաց կացցես յխախանեղ զարեղ », իբրեւ թէ ըսել կ'ուզէր. « Բնութեան բարիքներն մի՛ բառնար յինէն, կ'արհամարհեմ ես բաղդի բարիքներն »:

Այս բառերն կը գործածուին ցուցնելու համար մարդոյ մը անշահախնդրութիւնն ու հրաժարումն կենաց վայելքներէն, եւ յաճախագոյն՝ աշխարհի ստապատիր բերկրութեանց կամ աշխարհային պատուոց նկատմամբ արհամարհանք մը, որ երբեմն կեղծ կ'ըլլայ:

Où la vertu va-t-elle se nicher ?

Ուրաճօր բազուցեալ ծածկի առաքինութիւն.

Մոլիէրի խորհրդածութիւնն է այս, որ Սէն-ժէրմէն փողոցին մէջ աղքատի մը ողորմութիւն տուած ըլլալով՝ անոր վազելը կը տեսնէր իրեն դարձնելու համար այն ոսկին, զոր անզգուշութեամբ տուած էր նմա:

Յաճախ *vertu* բառին տեղ պարագային 'ի դէպ եկող ուրիշ բառ մը կը գրուի: — Toute la Grèce était assemblée pour décerner à Hélène le prix de la beauté. Une petite paysanne, jeune, fraîche et jolie, ne voulait pas se rendre à cette assemblée, pour n'avoir point à subir une comparaison, dés-

avantageuse pour elle, avec la fille de Lédæ. N'est-ce pas ici le cas de dire: Où la vanité va-t-elle se nicher ?

Le grand Pan est mort.

Պաճ մեծն մեռաւ.

Պաճ՝ որ յունարէն կը նշանակէ ամենայն, առհեթանոսս անձնաւորութիւնն էր բնութեան համայն կենդանական զօրութեանց, եւ կը նկատուէր իբր սկիզբն եւ նշանակ ամենայն արգասաւորութեանց: Այսպէս կերպով մը անոր վրայ հաստատուած է բովանդակ նախնի դիցաբանութիւնն, ի նմա կը բովանդակին ջուրը, հողմը, անտառաց, աղբերը եւ այլոց իշխող աստուածութիւնք: Պաճ մեծն մեռաւ, կը նշանակէ ուրեմն, յատկապէս, թէ նախնի աշխարհն գոյութիւն չ'ունի այլ եւս, եւ թէ նոր աշխարհի մը ծնունդն վտանգ կը սպառնայ այնո՛ր: Նախ եւ յառաջ Պրուտարքոս յերեւան հանեց այս առասպելն: Կը պատմէ թէ, Տիրերի կայսրութեան ատեն, քրիստոնէութեան երեւումէն մի քանի տարիներ յետոյ, Թամաս անուն նաւուղիղ մը, որ Միջերկրական ծովուն մէջ կը նաւարկէր, կէս գիշերուան մէջ լսեց յանկարծ այս բառերն. « Մեռնա Պաճ մեծն »: Ապա չորս կողմերէն բարձրացան ողորք եւ հեծեծանք, իբրեւ թէ բնութիւնն ամբողջ վշտակրեալ սուգ կ'առնուր:

Այս բառերն ճշգրտաբար կը նկարագրեն հաստատութեան մը անկումն, որ ցայնվայր ամուր եւ զօրաւոր եղած էր:

Այն ասացուածի նկատմամբ եղած ակնարկութիւններն բարձր ոճոյ մէջ տեղի կ'ունենան : — Il y a bientôt un siècle, quand le vieux monde féodal craqua sur ses fondements, ce cri sinistre dut retentir à un grand nombre d'oreilles effrayées : *Le grand Pan est mort !*

Par l'épée et par la charrue.

Մոռի եւ արօրով.

Որոյ Հատիներէնն է *Ense et aratro*. Նշանաբան քաղաքացւոյն՝ որ պատերազմի ժամանակ իւր սըրօյնը կը ծառայէ իւր տէրութեան, ու խաղաղութեան ատեն արօրովն, այսինքն երկրագործական աշխատութեամբք : Պիւժօ մարաջախտին ընդունած սկզբունքն ալ այս էր :

Համանման իմաստով մը տեղի կ'ունենան ակնարկութիւնք : — Après avoir versé son sang sur les champs de bataille pour défendre sa patrie, l'habitant des campagnes rentre dans ses foyers pour la nourrir par son travail. Lui aussi pourrait adopter cette devise d'un illustre général : *Par l'épée et par la charrue*.

La Part du Lion.

Մասն առիւծու.

Ակնարկութիւն Հաֆոնթէնի «Երիւջ, Այծ եւ Ոչխար ընկերշակեալ ընդ Առիւծու» վերնագրով

առակին : Չորս կենդանիներն ալ մէջտեղ կը դնեն շահ եւ զնաս : Այծն եղջերու մը բռնած է, եւ երբ կարգը կուգայ զայն բաժնելու,

Ընդ ծայր մատանցն արկեալ առիւծ 'ի համար,

Չորիցս եւեթ, ասէ, ելցէ մասն յորոյն :

Ի չորս մասունս պապ զերէն պատսռեալ,

Իւր զնախամասն առնու 'ի բաժ արքունի :

Ինձ անկ է այս, այնու զի,

Ասէ, Առիւծ անուանիմ.

Զիք բնաւ ասել ինչ առ այս :

Ինձ եւ միւսն անկ, ըստ իրաւանց, է բաժին,

Եւ այն՝ ծանօթ ձեզ իրաւունքն հրգօրի,

Եւ զի արի եմ բան ըզձեզ, ինձ եւ զերրորդն առէք մասն.

Իսկ որ 'ի ձէնջ հուպ 'ի չորրորդն որ լիցի,

Զայն նախ արկից զիտապաստ :

Առիւծու մասն կը կոչուի այն բաժինը, զոր իրեն կը սեպհականէ բազմապահանջն եւ գրեթէ միշտ ամենազօրաւորն : Այս իմաստով կ'ըսուի նաեւ. *Parce que je m'appelle lion*. — Քանզի առիւծ կոչիմ, որ կը նշանակէ՝ որովհետեւ ամենազօրաւորն եմ : — Dans les guerres que Rome entreprenait avec ses alliés, c'était toujours elle qui en retirait le plus d'avantages, et cela sans autre raison que celle-ci : *Parce que je m'appelle lion*.

La Peau du Lion.

Մարքն առիւծու.

Հաֆոնթէնի «Էջ զգեցեալ զմորք առիւծու» առակին ակնարկութիւն մ'է այս :

Ջառիւծու արկեալ զանձամբ էշ ըզմորթ,
Ահ շուրջ զիւրեւ ամենուրեք արկանէր.
Եւ ապիկար թէպէտ 'ի միտս 'ի կորով,
Ջամենեսին սարսեալ առնէր ահաբեկ:

Այս ասացուածը՝ «Մորթն առիւծու» կը գործածուի նկարագիրն տալու համար այն անձանց, որք կը ջանան սպառնալից երեւոյթի մը տակ քօզարկել իրենց տկարութիւնն եւ իրենց վատութիւնը:

Pèse Annibal.

Կռահս զԱննիբալ.

Որոյ Լատիներէնն է *Expende Annibalem*. Փիլիսոփայական խորհրդածութիւն, որ Սողոմոնի «Ունայնուրիւն Ունայնութեանց» ին կը համապատասխանէ, եւ որ մարդկային մեծութեանց ունայնութիւնը կը ցուցնէ: — *Que reste-t-il, dix ans après leur mort, des hommes qui ont rempli le monde du bruit de leur nom? Un peu de cendre et de poussière: Pèse Annibal.*

Phénix renaissant de ses cendres.

Փիւնիկ վերկենցադեալ յափւնէ իւրմէ.

Ակնարկութիւն առասպելական թռչնոյ մը, որ իւր տեսակին մէջ մէկ հատիկէր միայն: Այս թռչունն, որ Արաբիոյ անապատները կը բնակէր, գրեթէ հինգ հարիւր տարի կ'ապրէր: Ըստ ոմանց դիցաբանից, ասկէ շատ աւելի կը տեւէր իւր

կեանքը: Եգիպտացիք կը նկարէին զայն արծուի մը մեծութեամբ, գլուխը գեղեցիկ փետրովք ցըցունադարդ, վիզն՝ ոսկեգոյն եւ իրանն՝ ծիրանեգոյն փետրովք պննեալ, տտունն սպիտակ՝ շառագոյն փետրովք նկարէն, եւ կայծակնացայտ աչօք իբրեւ զաստեղս: Այս թռչունն, երբ իւր վախճանին մօտենալն զգար, անուշահոտ ուտնովք ծեփուած մանր ձիւղերէ բոյն մը կը շինէր իրեն համար, արեգական ճառագայթից դէմ կը դնէր զայն, եւ հոն կը մաշէր ու կը հատնէր: Իւր ոսկերց ուղեղէն որդ մը կը ծնէր, ուսկից ուրիշ փիւնիկ մը կը սերանար: Սորա առաջին հոգն էր ի Հեզիուպոլիս արեգական նուիրեալ մեհենին մէջ տեղափոխել այն ցանկալի նշխարներն, ուսկից ծնած էր ինքն: Ըստ այսմ եգիպտացիք այս հրաշալի թռչնիկն աստուածութեանց կարգը դասած էին:

Նախնի յիշատակարանաց վրայ, փիւնիկն յաւիտենականութեան սովորական նշանակն է. արդիք, մեռելոց յարութիւնը կը պատկերադրեն նովա: Ասկից աւելի բազմազան ակնարկութեանց առարկայ եղող առասպել մը չկայ գրեթէ. սա ճշգրիտ իմն կը նկարագրէ այն անձն եւ կամ այն իրն, որ իւր տեսակին մէջ անդր քան զսահմանն բարձր գիրք մը կը գրուէ. բայց այս բանաստեղծական պատկերն մատենագրաց երեւակայութեան կ'ընծայի մանաւանդ, արտայայտելու համար թէ, կորսուելու վտանգին հասած հաստատութիւն մը, իրաց որ եւ է դասակարգութիւն մը, գոգցես նորանոր զօրութեամբ կը կազդուրի յանկարծ, եւ կը վերակենդանանայ: — Louis XI crut avoir

décapité la féodalité dans la personne de quelques grands vassaux, qui portaient ombrage à la couronne. Mais la féodalité, comme le *phénix*, *renaissait de ses cendres*; elle s'épanouissait encore triomphante à l'ombre de ses donjons, dans quelques provinces reculées.

Pli de rose du Sybarite.

Ծալածոյ քերքն վարդի Սիրարացոյն.

Սիրարիոյ բնակչաց մեղկութեան համբաւն գիտեն չատեր: Անոնցմէ մին՝ որ մը անկողնէն ելլելով, ամբողջ գիշերն անքուն անցուցած ըլլալուն վրայ քանքատեցաւ, որովհետեւ իւր անկողնոյն մէջ սփռեալ վարդի թերթերէն մին ծալուած էր:

Այս մանրամասն, որ իւր բացայայտ չափազանցութեան պատճառաւ անստոյգ կը թուի մեզ, սքանչելի կերպիւ կը նկարէ այն մանր մանր ջնջեցիկներն, որ թէեւ աննշան կ'երեւին, բայց երբեմն բաւական կ'ըլլան արգելուլ կատարեալ երջանկութեան մը վայելումն: — L'aspect de la plus légère souffrance altère le bonheur d'une personne sensible; c'est pour elle comme le pli de rose du Sybarite.

Plus durable que l'airain.

Երկարասեւ փակ զարոյր.

Որոյ Լատիններէնն է *Ære perennius*. Որատիոս, հանճարոյ տուած վստահութեամբ, իւր ոտանաւոր

գրուածոց վրայ խօսելով, ըսած է. « Կատարեցի զյիշատակարան ինչ երկարասեւ փակ զարոյր »:

Որատեայ այս տողն կը յիշատակուի երբեմն իւր գաղղիական եւ երբեմն ալ իւր լատինական ձեւովն արտայայտելու համար որ եւ է իրի մը անյողդողդ հաստատութիւնն, ամբողջութիւնն: — L'imprimerie est la plus belle, la plus grande, la plus féconde découverte qui ait jamais été faite par le génie de l'homme, et Gutenberg aurait pu dire, avec un plus juste orgueil encore que le poète latin: J'ai élevé un monument plus durable que l'airain.

Pœtus, cela ne fait pas de mal, cela n'est pas douloureux.

Պեսոս, ոչ ինչ գործէ սա չար, չիք ինչ ի սա աղետալի.

Որոյ Լատիններէնն է *Pœte, non dolet*. Կեկինա Պետոս հիւսպատոսն, կլաւդիոս կայսեր դէմ Սկրիբոնիանոսի յարուցած աղետալի ասպատամբութեան մասնակցած էր: Պետոսի կինն Սրիա, իւր ամուսինն ազատելու բնաւ յոյս չ'ունենալով, եւ տեսնելով որ Պետոս անձնասպան լինելու չափ քաջութիւն չ'ունէր, դառնոյն մ'առնելով միտք իւր սրտին մէջ, եւ ապա դուրս քաշելով զայն, իւր ամուսնոյն ներկայացուց՝ պաղարկուածութեամբ մը ըսելով. « *Pœte, non dolet*; » — « Պեսոս չիք ինչ ի սա աղետալի »: Պետոս, իւր կնոջ օրինակին համեմատ մեռցուց ինքզինքն:

Այս ասացումն քաջաւերութիւն մ'է ուղղեալ

առ այն, որ կը վարանի վերջնական որոշում մ'ընե-
լու : Զուարճաբանական եղանակաւ ալ կը գործած-
ուի այս : — Le jeune homme doit se délier de ces
prétendus amis qui cherchent à l'entraîner dans le
désordre et qui, pour l'étourdir sur les suites fu-
nestes du vice, prêchent d'exemple et lui disent:
Poetus, cela ne fait pas de mal.

Pomme de discorde.

ԽճճՈՐ զԺՏՈՒՔԻԱՆՈՒՄ.

Հեռն՝ դիցուհի գժտութեան, այլաբանական
աստուածութիւն, դուստր գիշերոյ եւ քոյր Նե-
մեսեայ, Պարկայից եւ Մահու, արտաքսեցաւ յերկ-
նից Արամազդէն, որովհետեւ Ողիմպեայ բնակչաց
մէջ երկպառակութիւն կը ձգէր : Ժամանակ մը յե-
տոյ, Թետեայ եւ Պելէոսի հարսանեաց համար իրեն
հրաւէր չգալուն վրայ զայրացած, ուր կը գտնուէին
միւս բոլոր դիք եւ դիցուհիք, Հեռն՝ խնճոյից սե-
ղանին վրայ ոսկեայ խնճոր մը ձգեց, որոյ վրայ
գրուած էր. Գեղեցկագունին : Աստղիկ, Աթենաս
եւ Հերա իսկոյն վիճել սկսան այս աղետալի խնճո-
րին համար, եւ իրաւարար ընտրեցին զՊարիս հո-
վիւն, որ Աստղիկայ տուաւ զայն :

Գժտութեան խնճորն կը նկարագրէ այն իրերն,
որք կրնան կռուի, վէճի պատճառ մը ըլլալ ցայն-
ժամ բարեկամութեամբ կապուած անձանց մէջ :

Pomme de Newton.

ԽճճՈՐ ՆԵԼՏՈՆԻ.

Ակնարկութիւն այն առ երեւոյթս չնչին պատա-
հարին, որ մեծ աստեղագիտին նշմարել տուաւ
տիեզերական ձգողութեան օրէնքն :

Երկար ժամանակէ հետէ Նեւտոն մտադրու-
թեամբ կ'ուսումնասիրէր փերլերայ վարդապետու-
թիւնն յաղագս մոլորակաց շարժման օրինաց, եւ
անտարակոյս, նորանոր նշոյլք արդէն լուսաւորած
էին այս կորովի երեւակայութիւնն, երբ ամենա-
պարզ պատահար մը ազատեց զնա յանկարծ զինքն
չըջապատող խաւարէն : Ժանտախտն կը տիրէր ի
լոնտրա. Նեւտոն Ուուլսթրորի իւր կալուածն ա-
ռանձնացաւ, ուր կրցաւ առանց թարթափանաց՝
պարապիլ այն երանաւէտ խոկման, որ իրեն համար
ամենայն ինչ էր : Օր մը երբ իւր մտածմանց մէջ
ընկղմեալ՝ խնճորենույ մը ներքեւ նստած էր,
յանկարծ խնճոր մ'ինկաւ իւր ոտից տակ : Սոյն
փոքրիկ դէպքն նորանոր խորհրդածութեանց մէջ
ձգեց զնա այն եզական զօրութեան բնաւորութեանը
վրայ, որ կը քարէ մարմիններն դէպ 'ի երկրի
կեդրոնն, եւ հոն կը մղէ զանոնք հապճեպ արա-
գութեամբ մը : Յանկարծ փայլակ մը լուսաւորեց
իւր միտքն : Ինչո՞ւ համար, հարցուց ինքն իրեն,
ձգողութեան այս զօրութիւնն չ'հասնի մինչ ի լու-
սինն. եւ ի՞նչ է ուրեմն այն զօրութիւնը, որ զայն
կը բռնէ այսպէս երկրի շուրջն ըրած իւր շաւղին
մէջ : Ապա այս հարցումն ըրաւ նաեւ մոլորակաց
վրայ, որք կը շարժին արեգական շուրջն : Նեւտոն

մեծագոյն գիւտն գտնելու վրայ էր, զոր իւր հաշիւներն ընդհուպ զօրեղապէս պիտի հաստատէին:

Նեւտոնի խնձորն կը յիշատակուի հասկցնելու համար թէ երբեմն կարեւոր արդիւնքներ յառաջ կուգան ըստ երեւութիւն անշան, եւ մինչեւ իսկ բոլորովին օտար պատճառներէ: — Les chants retentissaient dans la cathédrale de Pise, l'encens fumait, l'orgue lançait des torrents d'harmonie, tous les assistants étaient plongés dans le recueillement. L'un d'eux fut tout à coup distrait par les oscillations d'une lampe, et cette circonstance vulgaire fut pour lui la *pomme de Newton*, nous voulons dire le petit incident qui devait être le germe d'une grande découverte.

Porter la paix ou la guerre dans les plis de son manteau.

Կեբլ զխաղաղութիւն կամ զպատերազմ ի խորս վերարկուին իւրոյ.

Կարքեղոնացիք գրաւեր էին Սագունտաքաղաքն, որ Հռովմայեցւոց նիզակակից էր: Հռովմայեցւոց կողմանէ պատգամաւորութիւն մը գնաց ի Կարքեղոն հանդիսաւոր հատուցում մը պահանջելու համար: Վիճաբանութիւնը կ'երկարէր: Յայնժամ Փարիս՝ պատգամաւորութեան գլխաւորն՝ իւր մեկնոցին մէկ ծայրն վեր առնելով, « ի անա կը կրեմ խաղաղութիւն կամ պատերազմ, ըսաւ խորխորաբար, ընտրեցիք: — Պատերազմ, գոչեց Հանոն Փարիսի պէս

յոխորտ ձայնիւ: — Լաւ ուրեմն, կ'ունենաք զայն », կրկնեց Հռովմայեցին իւր մեկնոցի քղանցքն թոթուելով ժողովականաց վրայ:

Փարիսի խորխոր շարժումն կը յիշատակուի յաճախ ի մատենագրաց: — Les guerres les plus acharnées, les plus terribles, naissent quelquefois d'un différend qui ne paraissait pas, au premier aspect, devoir faire verser une goutte de sang.

Le plus modeste diplomate, qui traite d'une difficulté insignifiante, n'en porte pas moins *la paix ou la guerre dans les pans de son habit brodé*.

Pour l'amour du grec . . .

Առ սէր յոյն բարբառոյ . . .

Մոլիէրի « Գիսուն կանայք » կատակերգութեան մէկ նշանաւոր հատուածին ակնարկութիւն մ'է սա: Այս կատակերգութեան մէջ, թրխտթէն կը ներկայացնէ զՎատիոս իւր սոխեստական ընկերութեան.

Քաջահըմուտ ի գիրս նախնի որերոյ,
Տիկին, գիտակ է եւ Հելլէն բարբառոյ,
Որչափ է մարթ գաղղիացւոյ գիտել զայն:

ՅԻԼԱՄԻՆՅ (առ Պելիզ)

Ըզյոյն բարբառ, երկինք. քոյր իմ, զյունական
Գիտէ ըզբարբառն:

ՊԵԼԻԶ (առ Արման)

Ո՛հ, գըստրիկ իմ, զյոյն բարբառ:

ԱՐՄԱՆՏ

Ըզյոյն բարբառ : Ո՛հ , ո՛րպիսի շնորհք անձառ :

ՖԻԼԱՄԻՆԹ

Ձի՛նչ տէր , գիտէ՞ք ըզբարբառնյոյն . ո՛հ , թող ինձ
Ձի գիրկս առ սէր յոյն քարքառոյն գլխէ արկից :

(Վասիոս գիրկս արկանէ Պելիզայ եւ Արմանի)

Հենրիկէ (առ Վասիոս՝ որ կամի գիրկս արկանէ եւ նմա)
Ներեա՛ ինձ , տէր , չեմ ես տեղեակ բարբառոյդ :

Այս բառերն՝ Առ սէր յոյն քարքառոյ , միշտ ի
մէջ կը բերուին զուարճաբանական եղանակաւ մը :
— On se prend quelquefois à regretter ses années
de collège, où l'on vivait dans la société d'Homère
et de Sophocle, non pas précisément pour l'amour
du grec, mais pour le franc rire, l'insouciance et
la folle gaieté du bel âge de la jeunesse.

Pour l'usage du Dauphin.

Ի պէսս անդրանիկ որդւոյ արժային.

Որոյ Լատիներէնն է *Ad usum Delphini*. Այս ա-
նունն կը տրուէր Լատին հեղինակաց տպագրու-
թեանց , որք Լուգովիկոս չորեքտասաներորդի հրա-
մանաւ կը կատարուէին , իւր անդրանիկ որդւոյն
գործածութեանն համար : Լատին քերթողաց զըր-
ուածներն բազմաթիւ սրբագրութիւններ կը կրէին ,
եւ այն հատուածներն՝ որք պահանջուած մաքրու-
թենէ զուրկ էին , կը ջնջուէին :

Ընտանի ոճոյ մէջ , այս բառերն՝ Ի պէսս արժա-

յորդւոյն , կը նշանակեն որ եւ է սրբագրեալ մատ-
եան մը , եւ աւելի ընդարձակ մտօք , այն ամեն
պարբերութիւնն եւ այն ամեն ձառ , որ դատի մը
պիտոյից համեմատ կարգաւորեալ եւ կամ կուսակ-
ցութեան մը տեսութեանց յարմարցուած կ'ըլլայ :

Pour réparer des ans l'irréparable outrage.

Ի դարման ինչ անկարկաս քրքամանաց հասակին.

Ռասինի մէկ տողն է այս՝ դրուած Գոթողիայ
նշանաւոր երազին մէջ , Արարուած Բ , տեսարան Ե .

Ի պահու խաւարակուռ խոր գիշերոյն արհաւրաց
Մայրն իմ Յեզարէլ եկն եկաց ինձ յանդիման ,
Իբր յաւուր մահուն իւրոյ , ճոխապանոյ՞ս պըճեռեմամբ .
Ջուտութիւն իւր չէր բնաւին տնտազեալ ըզպերճանսն ,
Այլ ունէր եւ ըզգեղոյն պոյժառութիւն հնարագիւտ
Յոր հոգայր նա ի սընզոյր եւ ի ծարիր շըրպարել ,
Ի դարման ինչ անկարկաս քրքամանաց հասակին.

Այս տողն գրեթէ միշտ կ'ծու կատակի մը եղա-
նակաւ կը նշանակէ այն խնամքներն , որովք մարդ
կը ջանայ իւր անձին վրայ ծածկել ամաց աւե-
րումներն : Սա կ'ուղղուի մանաւանդ պառաւեալ
պէրողաց :

Quand Jupiter veut perdre un homme, il
lui ôte la raison.

Յորժամ Արամազդ կամի զոք ի կորուս մասնել ,
բառնայ ի նմանէ զմիսս .

Որոյ Լատիներէնն է *Quos vult perdere Jupiter
dementat*.

Ռասին պերճախօս կերպիւ ի կիր առած է այս մտածումն Յովիդայեայ անիծից մէջ յառաջին արարուածին Գոթովիայ .

Արկ, Տէր, 'ի նա, արկ 'ի Մաքան, Թէ իցեն ուխտք իմ լըսելի,
Արկ 'ի նոսա հոգի մոլար եւ յետսամիտ խորհրդոց,
Օրհասի Թագաւորաց չարագուշակ կարապետ :

— La plus grande faute de Charles le Téméraire et celle qui précipita sa perte fut son expédition contre les Suisses, nation pauvre, mais héroïque. Son orgueil l'avait seul poussé à entreprendre cette guerre insensée : *Jupiter ôte la raison à ceux qu'il veut perdre.*

Quelquesfois le divin Homère lui-même sommeille.

Նաեւ աստուածայինն երբեք ուրեք նիրիէ Հոմերոս .

Որոյ Հատիներէնն է *Quandoque bonus dormitat Homerus*. (Որաւիոս, Արուեստ ֆերքոյակսն, տող 358) : Այս ասացուածն կը նշանակէ թէ հնութեան ամենամեծ քերթողն իսկ այնպիսի հատուածներ ունի, ուր իւր ոճն նուազ փայլուն, նուազ կորովի, նուազ բարձր եւ նուազ բանաստեղծական է . յայնժամ Հոմերոս կարծես կը հանգչի :

Վերոյիշեալ ասացուածն կը գործածուի հասկըցնելու համար թէ հանճարաւոր մարդն միշտ հաւասար չէ ինքն իրեն, թէ տկար մասեր կը տեսնուին գործոյ մը մէջ, խառնեալ վսեմ գեղեցկութեանց հետ, թէ վերջապէս արծիւն միշտ իւր

Թռիչին բարձրութիւնն չկրնար պահել, եւ թէ երբեմն դադարներն կը թողու յերկիր իջնելու համար : — Racine est toujours égal à lui-même, il sait cacher la faiblesse d'une situation sous la magie du style; jamais on ne peut dire de lui : *Quelquesfois le divin Homère sommeille.*

Queue du chien d'Alcibiade.

Ձեռ ասն Ալկիբիադեայ .

Ալկիբիադէսի անհեթեթ մէկ գործին ակնարկութիւն մ'է այս, որ օր մը յուզեց, իրար անցուց բոլոր թեթեւամիտ Աթենացիներն . իւր գեղեցիկ շան պոչն կտրել տուաւ : Այս ծայրատման պատճառն հարցնող անձանց, Ալկիբիադէս կը պատասխանէր . « Յորչափ Աթենացիք իմ շան վրայով զբաղին, իմ մասիս գէշ բան մը չպիտի ըսեն : »

Այսօր իսկ, Հասանել գնէ շանն Ալկիբիադեայ, կամ պարզապէս՝ Ձեռ շան նորս կը նշանակէ այլանդակ բան մը գործել, այլոց ուշադրութիւնն յինքն ձգելու նպատակաւ, եւ կամ անկարեւոր առարկայի մը դարձնելով այդ ուշադրութիւնն, 'ի ծածուկ յոյժ կարեւոր գործոց զբաղիլ : — Les hommes célèbres aiment à tenir sans cesse en haleine la renommée; ils ne craignent rien tant que son indifférence, et, pour qu'on s'occupe d'eux, ils ne redoutent ni le ridicule, ni la moquerie, ni même le scandale; en un mot, ils sont de la famille de ce jeune étourdi qui *coupa, un jour, la queue à son chien.*

Qu'on me ramène aux carrières !

ԱծԷՖ զիս ի Բարահասս.

Փիլոքսէն բանաստեղծին պատասխանն է այս առ Դիոնեսիոս բռնաւորն : Դիոնեսիոս՝ արքայ եւ բանաստեղծ միանգամայն, յայտնի է որ քննադատութենէ չ'էր ախորժեր բնաւ : Իւր պալատան մէջ հիւրընկալութիւն գտնող բանաստեղծից մէջ ամենէն սիրելին եւ մեծարոյն փիլոքսէնն էր : Սակայն այս հանձարեղ հացկատակն իւր անձնական շահէն ու կերուխումէն նախամեծար կը համարէր անաչառ քննադատութեան եւ գրականութեան շահերը : Աւելի բանաստեղծ էր սա, քան թէ հացկատակ : Օր մը՝ սեղանի վրայ, Դիոնեսիոս իւր մէկ անպիտան քերթուածը կարդարով, փիլոքսէնի կարծիքն հարցուց անոր նկատմամբ : Փիլոքսէն անմիջապէս անվէհեր համարձակութեամբ մը պատասխանեց թէ տաղն անպիտան բան էր : Բռնաւորն սաստիկ բարկացած զրկեց զնա քարահատներն : Այս անունը կը տրուէր այն ստորերկեայ բանտերուն, որ Սիրակուսայի մօտ գետնափոր քարանձաւներու մէջ շինուած էին : Քանի մը օր անցնելէն ետքը, փիլոքսէն ազատուելով վերստին ճաշի հրաւիրուեցաւ : Ճաշէն յետոյ, ուրիշ քերթուած մը կարդացուելով, դարձեալ քերթողին կարծիքն հարցուեցաւ : Եւ որովհետեւ այս տաղն ալ լաւագոյն չ'երեւցաւ նմա նախորդէն, փիլոքսէն Դիոնեսիոսեայ պաշտօնակալաց դառնալով, բաւականացաւ ըսել միայն. « ԱծԷՖ զիս ի Բարահասս » : Այս անգամ սակայն բռնաւորն՝ այսօրինակ ճարտար քննադատութեան մը վրայ չը

կրնալով իւր ծիծաղը բռնել, ներումն շնորհեց նմա : Այս ասացուածն կը յիշատակուի այն ատեն, երբ մարդ բան մը յոռի գտնելէն յետոյ, ստիպուած է երկրորդ անգամ մ'ալ իւր կարծիքն յայտնելու, եւ նորանոր տաղտուկներ կրելու :

La Race irritable des poètes.

Դիւրագրգիւ ազգ փերոպաց.

Որոյ Լատիներէնն է Genus irritabile vatum. (Որատիոս, Գիրք երրորդ, Թուղթ Բ. տող 102) : Այս միակ բառն բաւական եղած է Որատեայ նկարագրելու համար բանաստեղծից, եւ ընդհանրապէս հեղինակաց զիւրագրգիւ բնաւորութիւնը, որք անմիջապէս կը բարկանան երբ ըսեն քննադատական բառ մը իրենց գործոց նկատմամբ :

Իւր արտայայտած իմաստովն կը գործածուի այս ասացուածն :

Rameau d'or d'Énée.

Ուղեւ ոսկի Ենեայ.

Ենէականի վեցերորդ գլխոյն մէկ մասնաւոր դէպքին ակնարկութիւն մ'է այս : Ենէաս իւր ապագայ ճակատագրոյն նկատմամբ իւր հայրն հարցունելու համար դժոխք իջնել կ'ուզէ : Կուժական Սիրիլլայն, որ պարտի ընկերանալ Ենէասայ Սալւքսի եղբրաց վրայ, անկէ հարցուելով խորհուրդ կուտայ նմա երթալ Հերայ նուիրեալ ոսկի ուղէչ մը քաղել, զոր պիտի գտնէ նսեմաստուեր անտառի մը տերեւախիտ

ծառերէն միոյն վրայ: Ենէաս կը մեկնի, եւ երկու աղանիներ՝ պատգամաւորք իւր մօր Աստղեան, կը սկսին թռչիլ իւր առջեւէն, եւ կ'երթան հանգ-
չիլ: այն ծառին վրայ, յորում կը գտնուէր այն պատուական ոստը: Ենէաս անոր կը տիրանայ. յետոյ այս հմայեալով զօրացած, մարգարէութեան ընկերակցութեամբ ֆարոնի կը ներկայանայ տրովացի դիւցազնը: Ծերունի նաւավարն, ի տեսիլ կենդանի մարդոյ մը, որ կը համարձակի նորոգել մեծին Աղ-
կիդէսի եւ Թեսեայ յանդուգն փորձը, կը բարկա-
նայ. բայց Սիրիլլայն կը հանգարտեցնէ զնա, դիւ-
թիչ ռստն ցուցանելով նմա:

Ենեայ ոսկի ուղեղն կ'արտայայտէ այն գաղտնի զօրութիւնն, այն հմայեալն՝ որոյ առջեւ տեղի կուտան ամեն արգելք, ամեն դիմադարձութիւնը:
— J'étais fier, parce que je me sentais pénétrer, moi aussi, dans ce monde impénétrable; parce que je sentais que ce mur d'airain allait s'ouvrir pour moi, parce que j'étais sûr que tous les vices, toutes les ambitions, toutes les folies au-dessus de ma portée, allaient se courber d'elles-mêmes jusqu'à moi, comme le rameau d'or de l'Énéide.

**Reine, vous m'ordonnez de rouvrir cette
cruelle blessure.**

Ինչ զանգատումն անգրէն ըզվիսս ով պրօխոյ,
Նորոգել հարկ առնեն այժմիկ հրամանք քոյ.

Որոյ կատիններէն է *Infandum, regina, jubes re-*

novare dolorem. (Վիրգիլիոս, Ենեասիս, Գիրք Բ. տող 5): Այս բառերով կը սկսի Ենէաս իւր թշուա-
ռութեան եւ Տրովադայի կործանման պատմու-
թիւնն: Յիսուսեան հայրն Արնօլտ, այս ասացուածն յոյժ վայելչապէս գործածած է օր մը Նոդր-Տամ
եկեղեցւոյ մէջ: Յաղագս չարչարանաց Գրիստոսի
խօսած իւր քարոզն արդէն սկսած էր, երբ յան-
կարծ Մարի տը Մետիչի թագուհին եկեղեցիէն
ներս մտաւ: Հայրն Արնօլտ, ըստ սովորութեան
ստիպուած ըլլալով սկսիլ իւր քարոզն, Վիրգիլեայ
սոյն գեղեցիկ տողն ուղղեց թագուհւոյն:

Այս ասացուածն կը գործածուի, մանաւանդ
զուարճաբանական եղանակաւ մը՝ հասկցնելու հա-
մար մէկու մը, թէ մեր մտաց մէջ կը զարթուցանէ
աղետից, պատրանաց, ձախողութեան մը յիշատակն:

Rodrigue, as-tu du cœur?

Ռոսրիկ, ունիցիս սիր.

Գուռնէյլի « Սիս » ողբերգութեան առաջին ա-
րարուածին հինգերորդ տեսարանէն առնուած կի-
սատող մ'է այս: Ծերունին Տիէկ, Կորմա կոմսէն
նախատեալ, իւր վրէժխնդրութեան հոգն իւր տը-
ղուն յանձնել կ'ուզէ, եւ այս բառերով կը սկսի
խօսիլ անոր հետ:

Այս կիսատողին եղած ակնարկութիւններն գրե-
թէ միշտ ընտանի եւ զուարճաբանական եղանակաւ
մը տեղի կ'ունենան:

Roue d'Ixion.

Անիւ Իֆսիոնի.

Իքսիոն՝ Լապիթայց թագաւորն, որում պատըս-
պարան շնորհած էր Արամազդ Ողիմպոսի մէջ, Հե-
րայի դէմ ունեցած անարժան վարմանց պատճա-
ռաւ Արամազդէն Տարտարոսի մէջ գահավիժեցաւ,
եւ դատապարտուեցաւ օձապատ անիւ մը մշտնջե-
նապէս դարձնելու:

Դիւրին է հասկնալ թէ Բնչ պարագայից մէջ
կարելի է ակնարկել այս յաւիտենական տանջանաց:

Saint Paul sur le chemin de Damas.

Սուրբ Պօղոս յուղուք Դամասկոսի.

Ակնարկութիւն այն յանկարծական փոփոխման,
որ Դամասկոսի ճամբուն մէջ Սուրբ Պօղոսի հոգ-
ւոյն վրայ կատարուեցաւ, այն պահուն երբ այդ-
քաղաքն կ'երթար քրիստոնեայներն հալածելու հա-
մար: Երբ Պօղոս հեծելազօրօք եւ սայլակօք շրջա-
պատեալ Դամասկոսի ճամբուն վրայ կը գտնուէր,
յանկարծ կէս օրուան ատեն, սաստիկ տօթի ժա-
մանակ, արեգակէն աւելի շրջուցիչ եւ աւելի
պայծառափայլ լոյս մը ծածկեց զնա եւ նորա բոլոր
ընկերներն: Պօղոս շրջեալ գետին ինկաւ, մինչդեռ
իւր ընկերներն սարսափահար կանկ կ'առնուին ի-
րենց ահաբեկեալ ձիերն հազիւ կարենալով զսպել:

Արդ Սաւուղ առանձինն լսեց ահեղագոչ ձայն մը
որ կ'ըսէր իրեն. «Սաւուղ, Սաւուղ, զի՞ հալածես
զիս»: Եւ ասէ Սաւուղ. «Ո՞վ ես Տէր»: Եւ նա
ասէ. «Ես եմ Յիսուս զոր դուն հալածես. այլ
յո՞ւն կաց եւ մուտ 'ի քաղաք, եւ պատմեսցի քեզ՝
զինչ քեզ պարտ իցէ առնել»: Յայնժամ այնպէս
երեւցաւ նմա որ այս ակնախտիդ պայծառութեան
խաւարն յաջորդած է. կուրացած էր: Իւր ընկեր-
ներն, որ ապշեալ մնացած էին, նորա ձեռքէն
բռնելով՝ յամրաբար Դամասկոս տարին զնա, ինչ-
պէս կ'առաջնորդուի տկար ծերունի մը: Ըստ այսմ,
փայլակի մը տեւողութենէն աւելի կարճ միջոցի
մէջ, այն որ ամենուրեք սոսկումն կը սփռէր, գութ
միայն ներշնչեց այնուհետեւ:

Դամասկոսի ուղիւ ազդու պատկեր մ'եղած է
նկարագրելոյ համար յանկարծական լուսաւորու-
թիւն մը, որ կ'այլափոխէ իսկոյն մեր զգացում-
ներն, մեր կարծիքն: Դադղիական լեզուին ամե-
նագեղեցիկ այլասացութիւններէն մին է այս: —
Bourdaloue était né prêtre; il a vécu prédicateur;
il est resté apôtre jusqu'à la mort. Il n'a pas eu
besoin, pour aller à Dieu, d'un de ces coups de ton-
nerre qui transforment l'âme et qui l'enlèvent à la
terre; il n'a pas eu son éblouissement sur le che-
min de Damas. Non, il a très-simplement grandi
dans un milieu catholique.

Sans dot.

Անոթիս.

Մոլիերի « Ագահն » կատակերգութեան մէկ խիստ ծիծաղաշարժ ասացուածն է այս : Հարբակոն իւր աղջիկն ամուսնացնել կ'ուզէ ծերունի Անսէլմ պարոնին : Էլիզա այս անպատշաճ ամուսնութիւնն չ'ընդունիր : Հօր եւ աղջկան այս վիճաբանութեան միջոցին , վալէր ներս կը մտնէ , որ կը սիրէ զԷլիզա եւ անոր սիրելի է : Հարբակոն զվալէր դատաւոր կ'ընտրէ :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Անսէլմ պարոնն աննման փեսացու մ'է . ազնուական մ'է նա՝ մեծանձն , հեզ , լրջամիտ , իմաստուն եւ կարի հարուստ : Աղջիկս ասկից աղէկի՞ն պիտի տամ :

ՎԱԼԷՐ

Մտոյգ է այդ : Սակայն նա կրնայ ըսել ձեզ թէ քիչ մը հապճեպ կը գործէք , եւ թէ գէթ պէտք է քիչ մը սպասել , տեսնելու համար թէ համակրութիւն պիտի ունենայ այդ . . . :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Այնպիսի առիթ մ'է այս , զոր պէտք է ձեռքէ փախցնել : Ասոր մէջ առաւելութիւն մը կը տեսնեմ ես , զոր ուրիշ տեղ չպիտի կրնամ դնել : Անսէլմ խօսք տուած է անոթիս առնուլ զնա :

ՎԱԼԷՐ

Անոթի՞ս :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Այո՛ :

ՎԱԼԷՐ

Ո՛հ , այլ եւս բան մը չ'եմ ըսեր : Կը տեսնէ՞ք . ահա բոլորովին համոզիչ փաստ մը : Պէտք է հաւանիլ այնմ :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Ինծի համար մեծ խնայողութիւն մ'է այս :

ՎԱԼԷՐ

Անտարակոյս , ատոր դէմ խօսիլ չ'ըլլար : Ծըշմարիտ է որ ձեր աղջիկն կրնայ առարկել ձեզ թէ ամուսնութիւնն կարծուածէն շատ աւելի դժուարին գործ մ'է , թէ իւր բովանդակ կենաց մէջ երջանիկ կամ թշուառ ըլլալու խնդիր կայ հոն , եւ թէ այնպիսի միութիւն մը՝ որ պարտի ցմահ տեսել , մեծամեծ զգուշութեամբք տեղի ունենալու է :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Անոթի՞ս :

ՎԱԼԷՐ

Իրաւունք ունիք . ամեն բան տեղի կուտայ ատոր , կը հասկընամ : Մարդիկ կան սակայն որ պիտի ըսէին ձեզ թէ այսպիսի պարագայից մէջ աղջկան մը սէրն , անշուշտ , ուշագրութեան առնելու կէտ մըն է , եւ թէ՛ տարիքի , բնութեան եւ զգացմանց այս մեծ անհաւասարութիւնն . . . :

ՀԱՐԲԱԿՈՆ

Անոթի՞ս :

ՎԱԼԷՐ

Ա՛հ , ատոր դէմ ըսելիք չ'կայ , գիտեմ : Ո՞ր ճիւղը կը համարձակի հակառակել ատոր : Բայց չ'կան հայրեր , որ աւելի կը մտածեն իրենց աղջկանց երջանկութեան՝ քան թէ տալիք ստակնուն

վրայ. որ չ'են ուզեր իրենց դուստրն զոհել իրենց չահուն, եւ ամեն բանէ աւելի կը ջանան զանոնք ամուսնացնել զեղայարմար պատշաճութեամբք, որով անդորրութիւն ու խնդութիւն անպակաս կ'ըլլան ընտանեկան յարկին մէջ:

ՀԱՐՔԱԿՈՆ

Անոժիս:

ՎԱԼԷՐ

Ճշմարիտ է. այդ ամենուն բերանն ալ կը գոցէ: Անոժիս. այդպիսի պատճառի մը դէմ ի՞նչ առարկութիւն կրնայ ըլլալ:

Այս նշանաւոր Անոժիս բառն, որ Մոլիէրի ճոխ գանձին ամենաթանկագին մարդարիտներէն մին է, յաճախակի ակնարկութեանց առարկայ եղած է: — Sur les excellentes recommandations que j'apportais, on me déclara que j'étais accepté comme associé, sans aucune espèce d'apport social. Le fameux sans dot ne résonnait pas plus agréablement aux oreilles du vieil avare que cette douce assurance.

Saturne dévorant ses enfants.

Սատուրնոս կլանէ զորդիս իւր.

Տխտան՝ Սատուրնեայ անդրանիկ եղբայրն, իւր գահը եղբօրը թողած էր, սա սպասմանաւ՝ որ եղբայրն ալ արու զաւակ չպիտի մեծցնէր բնաւ: Սատուրնոս իւր խոստումն պահելու համար, իւր նորածին տղայքը կը լափէր. բայց իւր կինն՝ Կլեբեղէ

յաջողեցաւ իւր երեք տղայքը՝ զԱրամազդ, զՊիսիդոն եւ զՊղոտոն ազատել, անոնց տեղ քարեր դնելով, զորս Սատուրնոս խնդն կը կլկէր:

Սատուրնեայ այս առասպելն, որ չ'է այլ ինչ բայց եթէ ամեն բան կլանող ժամանակն, կը պատշաճի մեծ եւ ազդու ասացուածոց, եւ մանաւանդ քաղաքական խառնաշփոթութեանց, որոց զոհ կըլլան նոյն իսկ պատճառ եղող անձինք: Այսպէս անհա վերնիւս՝ ճարտասանական գեղեցիկ դարձուածով մը՝ Յեղափոխութիւնն նմանեցուցած է Սատուրնեայ, որ կլանէր զամենայն զորդիս իւր:

Sauvage qui coupe l'arbre pour avoir le fruit.

Վայրենի որ զծառն հասցնէ առ ի ֆայել զպտուղն.

Մօնթէսքիէօի «Ոգի օրինաց» գրքին հատուածներէն միոյն ակնարկութիւն մ'է այս: «Երբ Լուիզիանայի վայրենիք ուզեն պտուղ ունենալ, ծառն իւր արմատէն կը կտրեն ու պտուղը կը քաղեն. անա տիրապետական կառավարութիւնն»:

Այս բառերն կը գործածուին անխոհմտանձանց նկատմամբ, որ անյադ ի վայելէ՝ զապագայն կը զոհեն ներկային: — Les jeunes gens qui dissipent follement le patrimoine de leur père et qui, insoucieux de l'avenir, mangent leur blé en herbe, peuvent être comparés au sauvage qui coupe l'arbre pour avoir le fruit.

Se disputer les armes d'Achille.

Ա.ԻճԵԼ ՎԱՍԵՆ ՂԻՆՈՆԵ Ս.ԲԻՒԼԵԱՅ.

Ա.Կնարկութիւն այն կռուին, որ տեղի ունեցաւ Էպոսայ եւ Ողիսեւսի մէջ, Ա.բիւլլեայ մահուանէն յետոյ նորա զինուոց ժառանգութեանը համար: Երկու ոսոխներն իրենց իրաւունքը ժառանգանեցին բոլոր յոյն իշխանաց ժողովոյն առջեւ: Էպոս պանծաց իւր արիւթեանը վրայ, որով յետ Ա.բիւլլեայ առաջինն կը համարուէր: Բայց Ողիսեւս յաղթեց նմա իւր համոզիչ պերճախօսութեամբ:

Գրականութեան մէջ, այս դիւցազնական պայքարին ակնարկութիւններ կը լինին ճշգրտաբար նկարագրելոյ համար երկու հակառակորդաց, երկու կուսակցութեանց ցոյց տուած ճգունքն, մեծ մարդոյ մը թողուցած գոյքն՝ յաջորդութիւնն ժառանգելոյ համար: — Les animaux, et même les plus petits, ont leurs passions et leurs convoitises. Je me rappelle avoir observé un jour une fourmi disputant un fêtu à un insecte trois fois plus gros qu'elle; tous deux, le tirant en sens contraire, cherchaient à se l'appropriier avec un acharnement qui me rappela Ajax et Ulysse se disputant les armes d'Achille.

... Selon l'usage antique et solennel.

... Ըստ նախնումն եւ սօնական օրինի

Ռասինի «Գոթոդիս» ողբերգութեան առաջին

արարուածին առաջին տեսարանին երկրորդ տողն է այս.

Անմահին ես ի տաճար իւր դամ երկիր պազանել.
Եկեալ կամ ըստ նախնումն եւ սօնական օրինի
Միաբան ընդ ձեզ խմբել զհրոջակաւոր զօրքս զայս՝
Յոր ի լեռունըն Սինայ պարգեւեցան մեզ օրէնք:

Այս տողն թէեւ նոյնիմաստ նշանակութեամբ, սակայն միշտ զուարճաբանական եղանակաւ մը կը գործածուի:

se retirer dans un fromage de Hollande.

Մեկուսացալ 'ի գունդ Հոլանտական պանրոյ.

Լաֆոնթէնի «Մուկն հեռացեալ յաշխարհի» վերնագրով առակին մասնաւոր մէկ անցքին ակնարկութիւն մ'է այս.

Արեւելեան ազանց պատմեն առասպելք,
Թէ 'ի մըկանց ոմն 'ի հոգոց աշխարհիս
Ծանրատաղտուկ ձանձրացեալ,
Ի գունդ պանրոյ Հոլանտական
Առանձնակայ յանդորրու:

Այս բառերն կը գործածուին այն անձանց նըկատմամբ, որ մեկուսացեալ տեղ մը կը քաշուին, եւ հոն կեանք կը վարեն կենաց ամեն վայելքներովն չըջապատեալ: — En arrivant, je trouvai une charmante maisonnette, derrière laquelle s'étendait un jardin rempli de fleurs et de fruits. C'est dans

ce calme et riant séjour que mon ami s'était retiré, comme dans un fromage de Hollande, loin du tumulte des affaires.

Serment d'Annibal.

Երգումն Աննիբալայ.

Ակնարկութիւն այն երգման զոր Ամիլիար Բարկաս՝ Աննիբալայ հայրն, իր որդւոյն ընել տուաւ բազնաց առջեւ, ի հասակի ութ ամաց. երգումն որով պատանին Աննիբալ յաւիտեանական ատելութիւն մը կ'ուխտէր ընդդէմ Հռովմայեցւոց:

Աննիբալայ երդումն կը նշանակէ հաստատութեամբ տրուած մի որդւումն: — Dès ses plus jeunes années, un de nos meilleurs écrivains (M. de Montalembert) est entré en lice avec une idée absolue: guerre à l'Université.

C'est le serment d'Annibal contre Rome.

Serpent caché sous l'herbe.

Ի՞ժ ծածկեալ ընդ դալարեօք.

Որոյ Լատիններէնն է *Anguis in herba*, որ կը նշանակէ՝ Մի հաւատար կարի հրապուրիչ երեւոյթներու. նոքա յաճախ վիշտ եւ պատրանք կը ծածկեն իւրեանց ներքեւ. հաճոյից ճամբայն հրապուրիչ եւ ծաղկաւէտ է, սակայն «իմն ծածկի ընդ դալար-

herb»: — Les ennemis les plus dangereux sont ceux qui dissimulent leur rancune sous des dehors d'indifférence, et souvent même de bon vouloir: le serpent se cache sous l'herbe.

Le Serpent et la lime.

Ի՞ժ եւ խաւսոց.

Լաֆոնթէնի առակներէն միոյն վերնագիրն է այս: Օձ մը ժամագործի մը կրպակը կը սողոսկի, ուր կը փորձէ կրծել խարտոց մը: Սա՛ առանց բարկանալու, նմա նշմարել կուտայ իւր խայթուածոց ապիկարութիւնն: Առակախօսն կը յաւելու.

Առ ձեզ ըզբանքս ուղղեմ, բերձորք անհանձարք,
Որ ապիկարք 'ի բորիս, նա խածատել հընարիք.

Այլ զուր լինիք զանաղիր.

Հաւատայցէք զի ատամանցդ ազդեն խայծոցը հարածոյն
Յայնքան 'ի յերկըս չընաղ:

Մատենագիրք յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն օձին այս ընդունայն փորձին, որք մանաւանդ կ'ուղղուին նախանձոտ անձանց եւ մասնաւորապէս Զոյիլոսներու, որք հանճարաւոր գործոց վրայ կը յարձակին: — La bonne réputation est d'acier, d'airain, de diamant; la calomnie peut diriger contre elle ses traits empoisonnés; la vérité finit toujours par triompher, et les calomnieux se voient réduits à l'impuissance du serpent qui brise ses dents sur la lime.

Sésame, ouvre-toi.

Կնճիք, բացիր.

Մոգական խօսք մը, որ առնուած է Հազար եւ մի զիշերաց հանրածանօթ մէկ առասպելէն, եւ որ առածի կարգ անցած է:

Ալի-Պապա՝ Պարսկաստանի քաղաքաց միոյն մէկ խեղճ արհեստաւորն, օր մը անտառի մը մէջ փայտ ժողվելու զբաղած էր, երբ քառասուն գողեր յանկարծ կեցան քանի մը քայլ հեռու այն ծառէն, որ զինքն անոնցմէ կը ծածկէր: Աւազակապեան նոյն խի հոն գտնուած քարայրի մը դրանը մօտենալով, սա խօսքն արտասանեց. «Կնճիք, բացիր», եւ յանկարծ դուռը բացուելով, քառասուն գողերն ներս մտան: Երբոր գողերն դուռս ելան անկից, Ալի-Պապան՝ որ այս մոգական խօսքն լսած էր, ինքն ալ դրանը մօտենալով, կրկնեց. «Կնճիք, բացիր»: Դուռը կրկին բացուեցաւ, եւ Ալի-Պապան ներս մտնելով՝ տեսաւ հարստութեանց անբաւ կոյտ մը, զոր երկար տարիներէ հետէ աւազակներն հոն դիզած էին: Առաւ անոնցմէ որչափ որ կարող էր հետը տանիլ, եւ դուռս ելաւ անտի, միտքը դնելով որ յաճախակի այցելութիւններ ընէ այս քարայրին:

Ալի-Պապա եւ քառասուն աւազակաց քարայրն նշանաւոր եղած են ցարդ, եւ ստէպ աղնարկութիւններ կը լինին նոցա: Սակայն գրականութեան մէջ յաճախակի գործածուող ասացուածն, գլխաւորաբար սա մոգական խօսքն է. «Կնճիք, բացիր», որով կը նշանակուի այն անակնունելի եւ արագ

միջոցն, որոյ առջեւ կարծես դիւթիչ զօրութեամբ մը կ'ոչնչանան ամեն արգելք, այն ճարտարութիւնն՝ որով ամենուրեք կը սարդի մարդ, եւ կը թափանցէ ամենայն դաղտնեաց:

Si cela n'est pas vrai, c'est du moins bien trouvé.

Թէ չ'է փառքիս, է բարեւ ի զիւս.

Առած մը՝ զոր Գաղղիացիք փոխ առած են յիտալացւոց որք այսպէս կը բացատրեն զայն. *Se non è vero, è bene trovato*.

Այս ասացուածն կը գործածուի անհաւանական բանի մը նկատմամբ, զոր մարդ ճշմարտանման ցուցանել կ'ուզէ:

Si ce n'est toi, c'est donc ton frère.

Թէ չ'էիր դու, եղբայր քո էր.

Լաֆոնդէնի «Գայլ եւ Գառնուկ» վերնագրով առակին մէկ տողն է այս: Գայլն՝ որ իրաւանց երեւոյթ տալ կ'ուզէ բռնութեան, անիրաւ յանդիմանութիւններ կ'ուզէ գառնուկին:

Եւ զիտեմ իսկ զի չարախօս եղբր զինէն դու հերուն:—

Զինորդ տանել զայդ կարէի,

Թէ ոչ ծընեալ զեռ եւս էի ես յայնժամ,

Պատասխանի ետ գառնուկն հէք: Ի ծած ստեանց սնանիմ զեռ:—

Թէ չ'էիր դու, եղբայր քո էր:—

Զիք իմ եղբայր:— Ի բոյցդ որ ուրեմն էր:—

Այս տողն կը գործածուի հասկցնելու համար մէկու մը որ, եթէ բանի մը միմիակ հեղինակն ինքն չ'է, սակայն գէթ անոր գործակիցն եղած է։ Սա երբեմն ալ կը ցուցնէ յոռի ապացոյց մը, զոր 'ի մէջ կը բերէ ամբաստանող մը։— J'ai déjà été condamné six fois, c'est vrai, et je n'ai rien à dire; mais, pour celle-ci, monsieur le gendarme, je suis innocent. Aussi vrai que vous êtes un honnête homme, ce n'est pas moi qui ai fait le coup.— Hum! reprit sentencieusement le bon gendarme: Ce n'est pas moi, ce n'est pas moi...

Si ce n'est toi, c'est donc ton frère?

**Si je n'étais Alexandre, je voudrais être
Diogène.**

Թէ չ'էի եւ Ադեֆանդր, խնդրէի լինել Դիոգինէս։

Իօսք՝ զոր Աղեքսանդր ըսաւ իւր չուրջը գլուխուով անձանց, երբոր Դիոգինէսի այցելութեան երթալով 'ի Կորնթոս, եւ հարցունելով նմա թէ բանի մը կը փափաքէր, Շնական փիլիսոփայն սա պատասխանն տուած էր. «կը փափաքիմ որ արեգակն չխափանես ինձմէ»։

Սոյն ասացուածն կը յիշատակուի դուն ուրեք իւր այս նախատիպ ձեւովն։ Աղեքսանդրի անուան տեղ, խօսողին անունը կը դրուի, եւ Դիոգինէս բառին տեղ ալ անոր անունն՝ զորմէ կը խօսուի։

Si mes confrères savaient peindre.

Թէ համագրիք իմ գիտէին նրկարել։

Լաֆոնթէնի «Առիւծ յաղթահարեալ 'ի մարդոյ» վերնագրով առակին մէկ տողն է այս։ Առիւծ մը՝ տեսնելով որ իւր ցեղակիցն մարդէ մը զգետնեալ նկարուած է սլաակերի մը մէջ, կը գոչէ։

Մեծագոյն եւս իրաւամբք մեզ ըզվերուստն էր ունել,
Թէ համազգիք իմ գիտէին նրկարել։

Այս տողն կը բացատրէ այն ցաւն, զոր մարդ կը զգայ զէնք մը գործածելը չգիտնալուն վրայ, մինչդեռ հակառակորդն օգտակար եւ նպաստաւոր կերպիւ կը գործածէ զայն։— Je suis convaincu que la plupart des animaux nous observent comme nous les observons, et se communiquent leurs réflexions. Il en est plus d'un peut-être qui, en voyant nos fanfaronnades, s'écrie comme le lion de La Fontaine:

*Avec plus de raison nous aurions le dessus
Si mes confrères savaient peindre.*

Si un augure voit un augure . . .

Իդձ եթէ գիդձ տեսնէ . . .

Որոյ Լատիններէնն է *Si augur augurem . . .*։ Այս լատինական առածն, որ կիկերոնի Ժամանակ կ'ըսուէր այն քրմաց, որք կը կարծէին ընթեռնուլ

զապազայն զոհից ընդերաց մէջ կամ գուշակել
թռչնոց երգերէն եւ թռիչքէն, այժմ կը գործած-
ուի ճշգրիտ իմն նկարագրելոյ համար այնպիսի
պաշտօններ, յորս չաղվաղփութիւնն գիտութենէ
աւելի տեղ կը գրաւէ:

Sonate, que me veux-tu?

Նուագ, զի կայ իմ եւ քո.

Ֆոնթենէլի գեղեցիկ մէկ բացառանշութեան
ակնարկութիւն մ'է այս, որ կ'արտայայտէ
տաղտկութիւն եւ ձանձրութիւն, զոր իրեն կը
պատճառէին այն անթիւ նուագներն, որք յայն-
ժամ Գաղղիացւոց ականջներն կը խլացնէին:

Այս հեգնական հարցումն կ'ուղղուի միօրինակ
եւ ձանձրացուցիչ ամեն բաներու: Բայց այժմ,
նուագն այնպիսի անարգութեան մը մէջ ինկած է,
որ հարցական ձեւն փոխելով կարելի է ըսել. Sonate,
où es-tu? Ո՞ր իցես, նուագ: — On ne nous parle
aujourd'hui que de fusils, on nous casse la tête à
coups de fusil: fusil à aiguille, fusil Snider, fusil
Chassepot, et dix autres modèles de fusil dont MM.
les inventeurs futurs nous assourdiront encore
les oreilles. Quant à moi, j'ai assez, j'ai trop du
fusil, et, malgré tout le respect que je professe pour
cet engin destructeur, j'éclate, et je dis comme
Fontenelle: Fusil, que me veux-tu?

Sourire mouillé de larmes.

Արտասուխառն խնդուքիւն.

Հոմերի Ոդիսսիսն Վեցերորդ գլխոյն ամենէն
շնորհագեղ եւ հոգեշարժ հատուածներէն միոյն
ակնարկութիւն մ'է այս: Հեկտոր պատրաստուած
ըլլալով միւլ ընդդէմ Յունաց այն պատերազմե-
րէն մին, որ տրովացի դիւցազնը Աքիլլեայ ոսոխն
ըրած են, իւր յետին բարեաւ մնայն կ'ուղղէ Անտ-
րոմաքայ եւ իր որդւոյն.

Ասացեալ զայս՝ տարածեաց Հեկտոր ահեղ
գիրկս առ որդեակն,
Եւ մանկիկն յետս 'ի ծոց գեղեցկամէջ իւրոյ ստըն-
տուին
Ճիշ բարձեալ խոնարհեցաւ՝ 'ի տես սիրուն հօր
զարհուրեալ
Պակուցեալ 'ի պղնձոյն ուր ձիագէտ գարդմա-
նակէն,
Զահաւոր տեսեալ ճօճելն 'ի գաղաթանց գլխա-
նոցին,
Ընդ որ հայրն սիրելի եւ մեծարոյն ժմտեցաւ մայր:
Եւ անդէն բարձ 'ի գլխոյն ըզսաղաւարտն ահեղն
Հեկտոր,
Եւ առեալ զայն 'ի վայր՝ ճաճանչաւէտ եղ 'ի գետնի.
Եւ զմանկիկն սիրուն ողջագուրեալ ճօճեալ 'ի
ձեռսն,
Յաղօթս եկաց եւ ասէ առ Արամազդ եւ առ այլ դիւս.

Արամազդ եւ այլ աստուածք, տուք եւ ըզսա
 զիմնս որդեակէ
 Լինել, որպէս եւ եսս, արժանաւիառ 'ի տրովացիս,
 Այսպէս հըզօր զօրութեամբ եւ քաջաբար տէր
 յիլիոն:
 Եւ իցէ ոք ասասցէ, բամսա քան զհայրն արիադոյն,
 Ի մարտէն յորժամ դարձցի եւ արիւնոտ բերցէ
 կապուտ՝
 Սատակեալ զախոյեանն, եւ մայրն 'ի սիրտ իւր
 խընդասցէ:
 Զայս ասաց եւ ամուսնոյն զորդեակն 'ի ձեռս
 ետ սիրայնոյ,
 Որ առեալ ընկալաւ ըզնա 'ի գիրկս իւր բուրա-
 զուարթ
 Արսասուխաստըն խընդութեամբ. առն յայն տեսիլ
 խանդաղատեալ՝
 Փայլայեաց ձեռօքն ըզնա, կարդաց զանուն իւր
 եւ ասէ.
 Նազելիդ իմ, մի՛ անչափ զինէն 'ի սուգ հարցի
 քո սիրտ,
 Զի յառաջ քան ըզհրամանսն ոչ ոք 'ի դժոխս ըն-
 կեսցէ զիս.
 Իսկ յօրհասէն՝ եւ ոչ զոք 'ի մարդկանէ՝ կարծեմ
 փախչել,
 Ոչ ըզվատ եւ ոչ ըզքաջ, յետ միանգամ՝ ի լոյս գալոյ:
 Այլ երթեալքո՛ր 'ի տուն՝ քոյոց իրաց առնիջիր պէտ,
 Ոստայնիդ եւ իրոյդ, եւ աղախնայցըդ տուր հրաման
 Բզդործովք գալ իւրեանց. հոգասցեն արք 'ի պա-
 տերազմ
 Որ ծընեալքն են յիլիոն ամենեքին, ես մանաւանդ:

կան վիճակէ մը գողցես յանկարծ կը զարթնու-
 'ի կեանս, եւ շարժումս կը ստանայ: — Le senti-
 ment que nous éprouvons pour nos élèves, je ne
 puis le définir que par un mot: nous les aimons.
 Tout artiste aime son œuvre, il s'y complait, il s'y
 attache, il y met sa vie, et quand l'œuvre, au lieu
 d'être une statue ou un temple, est une âme, la
 grandeur de l'ouvrage émeut l'ouvrier, et, mieux que
 Pygmalion devant le marbre de Galatée, il croit à
 la vie de ce qu'il fait, et y adore, sous une forme
 créée, la beauté divine elle-même.

Supplée de Tantale.

Պատահաւ Տալիստոսի.

Տանտաղոս՝ Լիւդիոյ թագաւորն՝ օր մը զգիտ
 ճաշի հրաւիրելով ուզեց փորձել անոնց աստուա-
 ծութիւնը, եւ անոնց հրամցուց իւր զաւկին Պե-
 զոպայ մարմինն, ուրիշ մեղէններու հետ խառնեալ:
 Արամազդ, այս ոճրագործութիւնն նշմարելով,
 զՊեզոպս կենդանացոյց, եւ վայրենաբարոյ հայրն
 զահալիժեց 'ի խորս Տարտարոսին: Ուրիշ դիցաբանք
 կ'ամբաստանեն զնա դից սեղանէն նեկտարն ու
 ամբրոսիան՝ դից կերակուրն գողցած ըլլալու յան-
 ցանօք: Այս վերջի ամբաստանութիւն եւս առա-
 ւել կարդարացնէ այն տանջանքն՝ ում դատա-
 պարտեցաւ Տանտաղոս. որ է տոչորող ծարաւով
 մը չարչարուիլ միշտ լճակի մը մէջտեղ, որոյ ջուրն

անդադար կը խուսափէր նորա պատգեալ շրթներէն, եւ չարալուկ անօթութեամբ մը տուայտիլ պտղալից ծառոց ներքեւ, որոց ճիւղերն մինչեւ յամպս կը բարձրացնէր նախանձոտ հով մը, ամեն անգամ որ Տանտաղոս իւր ձեռներն պտղոց երկընցնէր քաղելու համար:

Այս առասպելին եղած ակնարկութեանց գործածութիւնը դիւրին է: — Le grand pianiste Chopin, dans les dernières années de sa vie, était devenu sombre et distrait. Il passait de longues soirées dans un salon, aux quatre coins duquel se trouvait un piano. Il y jetait des regards avides et furtifs, mais sans jamais en approcher. Madame Emile de Girardin disait à ce sujet: « Pour des admirateurs passionnés, voir Chopin dans un salon se promener toute la soirée autour d'un piano, et ne pas l'entendre jouer, c'est le supplice de Tantale.

La Tache de sang de lady Macbeth.

Ռիօ առեան սիկնոյն Մաքպեթայ.

« Մաքպեթ » անուն ողբերգութեան մէջ « Տեսիլ քնայածութեան » անուամբ ծանօթ մէկ նշանաւոր տեսարանին ակնարկութիւն մ'է այս: Մաքպեթ, իւր կնոջ թեղադրութեամբ, կը սպաննէ զՏունքան թագաւորն՝ իւր հիւրը, նորա պառկած անկողնոյն մէջ: Երկու արքունի սենեկապանք, թմբեցուցիչ զօրաւոր դեղով մը խոր ի քուն կը ննջեն մօտակայ

Այս հիանալի հատուածն կրկնակի ակնարկութեանց տեղի տուած է.

1⁰. Երիտասարդ Աստիանաքսի զգացած սուկումն ի տեսիլ իւր հօրը սաղաւարտին.

2⁰. Անտրոմաքեսայ արսաստախառն խնդրոյիւնն: Մայրն երջանիկ է, բայց հարսնն կը վախնայ որ իւր Հեկտորնայլ եւս չտեսնէր. արսաստախառն խնդրոյիւն մ'է այս:

Այս վերջի բառերն, որ այնքան շնորհալի եւ այնքան ճշգրիտ կերպիւ կ'արտայայտեն երկու հակառակ զգացմանց՝ խնդութեան եւ տխրութեան խառնումն, արեգական ճառագայթներն ի միջի, կը գործածուին յաճախ այս կրկնակի յուզման ներկարադիրն տալոյ համար: — Henri Heine avait, en venant au monde, un cœur honnête et dévoué; il savait comment on chante et comment on pleure, il était moqueur et sensible; il connaissait le sourire mouillé de larmes dont il est parlé dans le divin Homère.

Le Spectre de Banco.

Սոսեր Պանգոյի.

Շէյքսպիրի « Մաքպեթ » ողբերգութեան հետաքրքրաշարժ մէկ տեսարանին ակնարկութիւն մ'է այս: Պանգո, իւր Մաքպեթ բարեկամին ընկերակցութեամբ ամայի դաշտավայրէ մը անցած միջոցին, յանկարծ թիւոց մէջէն երեք վնուկներ դուրս ելլելով, կը դուռակեն Մաքպեթի թէ թա-

գաւոր պիտի ըլլայ, եւ Պանգոյի՝ թէ իւր զաւակունքը թագակիր պիտի լինին: Արդարեւ Մաքսիթ, զՏոււքան սպաննելով, թագաւոր կը սլուակուի, սակայն Պանգոյի նկատմամբ վհկաց ըրած գուշակութիւնն ՚ի դերեւ հանելոյ համար, կը ըսպաննէ զնա: Այս ոճրագործութենէն վերջն է որ, Մաքսիթի կողմանէ իւր համայն արքունեաց տըրուած խնճոյքի մը մէջ, Պանգոյի ստուերն, իրեն միայն տեսանելի, ստէպ ճաշի միջոցին կ'երեւի եւ սոսկմամբ ու սարսուռով կը ընու զնա:

Մատենագիրք յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն այս արհաւիրաց երեւութին, որ պերճախօս անձնաւորումն է խղճմտանաց:— *Le spectre de Banco est le remords personnifié: même au milieu de l'orgie, l'ombre de sa victime apparaît aux yeux épouvantés du coupable.*

Statue de Pygmalion.

Արձան Պիգմալիոնի.

Պիգմալիոն՝ կիպրոս կղզւոյն նշանաւոր արձանագործն, ըստ առասպելաց սիրահարեցաւ իւր մէկ ձեռագործ արձանին, որ կը ներկայացնէր զկալատէս: Դիցուհի մը, նորա աղէտից գթալով, կենդանագործեց արձանն, եւ զայն կնութեան տուաւ նմա:

Պիգմալիոնի արձանին եղած ակնարկութիւններն գրեթէ միշտ կը սրտաշանին այնպիսի իրի մը կամ այնպիսի անձի մը, որ անգործ եւ կրաւորա-

Սա՛ իւր երիտասարդութեան մէջ համբաւաւոր եղած էր իւր գեղեցկութեամբն ու վայելչագեղ վարսիւք: Իւր հպարտ բնաւորութեամբն մինչեւ իսկ համարձակեցաւ գեղեցիկ համարել զինքն քան զԱթենաս: Ասոր վրայ գիցուհին բարկանալով, նորա գեղեցիկ վարսերն օձերու փոխակերպեց, եւ անոր գլխուն տուաւ ահաւոր զօրութիւն մը, որ կը քարացնէր իրեն նայողներն: Դիք յղեցին զՊերսէոս, երկիրն այսպիսի մեծ պատուհասէ մը ազատելու համար: Պերսէոս՝ զինեալ հայելով մը, զոր Աթենաս իրեն տուած էր, եւ որոյ յատկութիւնն էր ցոյց տալ ամեն առարկայ, առանց զինքը կրող անձն նշմարել տալու, Պերսէոս յաղթեց Մեդուսայ, եւ կտրեց անոր գլուխը, զոր գործածեց ապա իւր թշնամիներն քարացնելու համար: Ի վերջոյ Աթենասայ նուիրեց զայն, որոյ ճիշդ պատկերն դրոշմել տուաւ Աթենաս իւր վահանին վրայ:

Մեդուսայ զխուռն կը համեմատուի այն իրն եւ կամ այն անձն, որոյ յանկարծական եւ անակնկալ երեւոյթն սոսկմամբ եւ երկիւղիւ կը լեցնէ զոք:— *Il tendit le papier au jeune homme éperdu. «Dites, s'écria-t-il d'une voix étranglée, dites que l'assertion contenue dans cette lettre est fausse.»*

Le pauvre garçon, l'œil hagard, les lèvres tremblantes, les joues sans couleur, comme si on lui eût présenté la tête de Méduse, regardait le papier, où flamboyait sa condamnation, de ce regard vide et terne de la démente.

Toi aussi !

ԴՈՒ ԵՆԱ.

Որոյ Լատիններէնն է *Tu quoque !* Բացադանչու-
թիւն զոր արտասանեց Կեսար, երբոր նշմարեց իւր
սպանողաց թուոյն մէջ զԲրուտոս, որ իւր որդին
կը համարուէր :

Այս բառերն կը յիշատակուին հասկըցնելու հա-
մար այն զարմացումն, զոր մարդ կը զգայ տեսնելով
զոք իւր թշնամեաց եւ իւր հակառակորդաց թը-
ւոյն մէջ, երբ սպառնառներ ունէր բոլորովին հա-
կառակն ակնկալելու : — *Quand le lion, vieux et
mourant, vit l'âne accourir dans son antre : Et toi
aussi ! s'écria-t-il douloureusement.*

Toile de Pénélope.

ԿԵՍԱՆ ՊԵՆԵՆՈՊԱՅ.

Ակնարկութիւն կտաւոյ մը, զոր Ուլիսեսայ կինն՝
Պենեւրայէ ցերեկը կը հիւսէր եւ գիշերը կը քակէր :

Տրովադա նուաճեալ է. բոլոր կենդանի յոյն
զօրապետներն իրենց ընտանեաց գիրկը վերադար-
ձած են. Ուլիսես միայն դեռ եւս երեւան չէ
եղած : Պիսիդոնի ատելութիւնն կը հալածէ զնա
ծովէ 'ի ծով : Իթակէ կը հարստահարուի մի քանի
ազնուատոհմ երիտասարդներէ, որք թագաւորին
բովանդակ ճոխութիւնն գրաւելով՝ կ'ուզեն ստի-
պել զՊենեւրայէ որ իրենցմէ մին ամուսին ընտրէ :
Պենեւրայէ փախուստի ամեն միջոց գործածած է

սենեկի մը մէջ : Մաքալէթ այս հաւատարիմ ծա-
ռայից դաշոյնն գործածած է, ոճրագործութեան
կասկածն անոնց վրայ ձգելու համար : Եւ ուրիշի
մը վրայ կասկածելու բնաւ տեղի չթողոյց համար,
տիկին Մաքալէթ՝ Տուքանի սենեակը մտնելով, զո-
հին արիւնէն կ'առնու, եւ երկու սենեկապանաց
ձեռներն ու երեսները կը քսէ : Յայնժամ կ'ըսէ
իւր ամուսնոյն. « Ձեռներս քու ձեռացդ գոյնն
ունին, բայց սիրտս այսքան անարատ պահելուս
վրայ կ'ամուշեմ » : Այսու հանդերձ, խղճմտանաց
ձայնն ընդ հուպ կը զարթնու այս սրտին մէջ, զոր
ինքն անզգայ կը կարծէր մարդկային ամեն զգաց-
մանց : Աստի ահա յառաջ եկած է վերջին արար-
ուածին այս արհաւիրակից տեսարանն : Տիկին Մաք-
ալէթ ջահ 'ի ձեռին քնացած կ'երեւի : Ուժով մը
իւր ձեռներն կը շփէ. « Կորիւր, անիծեալ բիծ...
կորիւր... մէկ, երկու ժամ... այլ եւս լոյս չ'կայ
դժոխոց մէջ : Ո՛հ, ո՞վ կը կարծէր թէ այդ ծերու-
նին այնքան արիւն ունէր... ի՛նչ, այս ձեռներն
պիտի չմաքրուին երբէք : Հոն կայ, հոն կայ միշտ
արեան հոտ մը, զոր Արարիւն բոլոր անուշահոտու-
թիւնք չպիտի կրնան ջնջել : Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ : (Կար-
ծելով խօսիչ առ Մաքալէթ) Լուա՛ ձեռներդ, գիշե-
րազգեստդ հագիր. ջանա՛ այդքան տժգոյն չ'ե-
րելիլ » :

Այս տեսարանն արդարեւ թատերարեմիւն վրայ
ներկայացուած տեսարաններուն ամենէն հետա-
քրքրաշարժն է. երբէք այսքան պերճախօս ազ-
դուութեամբ նկարագրուած չէ խղճմտանաց ձայնը :

Տիկին Մաքալէթի արեան բիծն բոլոր լեզուաց

մէջ անցած է, եւ դադարեցի մատենագիրք յաճախակի ակնարկութիւններ կ'ընեն այնմ:— La chimie fournit le moyen d'enlever les taches les plus rebelles à la brosse et au savon; il n'en est pas ainsi des souillures morales: celles-ci ressemblent à la tache de sang de lady Macbeth, que n'auraient pu suffire à enlever tous les parfums de l'Arabie.

Le Talon d'Achille.

Գարշապար, Ս. Բիլկայ.

Ակնարկութիւն Ա. Բիլկայ գարշապարին, որ այս դիւցազին մարմնոյն վիրաւորելի միակ մասն էր, որովհետեւ անոր գարշապարէն բռնած էր իւր մայրն, երբ Սաիւքսի ջուրց մէջ ընկղմեց զնա:

Ա. Բիլկայ գարշապարն ցոյց կուտայ մէկու մը տկար կողմն, վիրաւորելի մասն:— Certains hommes s'imaginent être les enfants gâtés de la fortune, et comme tout jusqu'alors leur a réussi, ils croient leur chance invulnérable. Tout à coup la roue tourne, et ils s'aperçoivent qu'eux aussi ils ont leur talon d'Achille.

Tête de Méduse.

Գլուխ Մեդուսայ.

Մեդուսա՝ երեք Գորգովնայց նշանաւորագոյնն, իւր քերց մէջէն միակ ինքն մահուան ենթակայ էր:

արարուածին առաջին տեսարանէն առնուած տող մ'է այս: Ագամեմնոն կը զարթուցանէ իւր Արկաս խորհրդականն, որ կը զարմանայ՝ տեսնելով նորա այսքան վաղայարոյց լինելը.

Ձինչ կարեւոր պէտք իցեն

Որ կանխել այսչափ յառաջ քան զառաւօտն տան բեզ:

Լոյս աղօտ հազիւ ծագեալ ըզբեւ եւ ինձ ցուցանէ.

Միայն աչք քո եւ իմ՝ լուրջ ի ժամուս են յԱւլիս:

Լըւսն ինչ արդեօք յերկինս օդոց շըշընջին.

Լըւսն հողմք զայս զիշեր ձայնի մերոց հայցունձոց:

Բայց նրկեցե ամենայն, ճամբարն եւ հողմք եւ ծով մեծ:

Այս տողն նմանօրինակ իմաստով մը կը յիշատակուի՝ երբեմն նշանակելու համար հանգստութիւն մը, ընդհանրական քուսն մը. երբեմն ալ ցուցնելու համար քաղաքական անդորրութիւն մը. բայց կարի յաճախ զուարճաբանական եղանակաւ մը կը դործածուի նկարագրելոյ համար բացարձակ եւ անսովորական լուրթիւն մը:— Au bivouac, la souffrance s'oublie promptement. On pense à trouver le sommeil comme on pourra; on répartit ce qu'on a de paille autour du foyer; on se met le sac sous la tête, les pieds au feu; le silence s'établit de foyer en foyer, de bataillon en bataillon, et, au bout de quelques instants;

. . . tout dort; et l'armée, et les vents, et
[Neptune.]

Trancher le nœud Gordien.

Հասանել գորդեան հանգուցն.

Հինաւուրց պատգամ մը Ասիոյ պետութիւնն կը

խոստանար այն անձին, որ պիտի յաջողէր քակել այն հանգոյցն, որոյ միջոցաւ Գորգիոս Արամազդայ նուիրեալ կառքի մը լուծն առեղին կապած էր : Այս հանգոյցն այնքան ճարտարութեամբ յօրինուած էր, որ անոր երկու ծայրերն գտնել անկարելի էր : Յետ բազում անօգուտ փորձերու, Աղեքսանդր կտրեց խորհրդաւոր հանգոյցն իւր սրով, այսպէս խուսափելով պատգամէն քան թէ կատարելով զայն :

Այս բառերն կը ցուցնեն դժուարութիւն մը բառնալու համար արագ եւ բռնն եղանակ մը : — On abuse singulièrement du suicide dans le roman moderne ; au point où l'intrigue s'embrouille, on ne sait que faire de son héros, qu'il se tue ! La situation trop tendue menace de se rompre, vite un coup de poignard ou une fiole de poison ! C'est ainsi que nos auteurs ont trouvé le moyen de *trancher le nœud gordien*.

Tremper dans le Styx.

Մխրճել 'ի Ստիքս.

Յունական դիցաբանութեան համեմատ կը կարծուէր թէ Ստիքս անվիրաւորելի կընէր զանոնք, որք իւր ջուրց մէջ կը մխրճուէին :

Այս ասացուածն ակնարկութիւն մ'է Աքիլլէայ կենաց պատահարներէն միոյն, զոր իւր մայրն Ստիքսի մէջ մխրճեց ծնանելուն պէս :

Աքիլլէայ անխոցելի բնութեան յաճախակի ակ-

այս ընտրութիւնը յետաձգելու համար : Թոյլտուութիւն ստացած է նա որ Ոդիսեայ հօր՝ Լայերտայ պատանքին համար պատրաստած կտաւն լնցնէ : (այս այն պատանքն է, զոր յարգեաց ոմանք կնոջ քօղի փոխակերպած են) : Ամեն գիշեր, հաւատարիմ ամուսինն նախընթաց աւուր աշխատութիւնն կ'եղծանէ, եւ կտաւն այսպէս միշտ միեւնոյն տեղը կը մնայ :

Տարիածուք թէեւ կը հասկընան վերջապէս այն խորամանկութիւնն, զոր Պենելոպէ 'ի գործ կը դնէր իրենց խորհուրդն 'ի դերեւ հանելու համար, բայց ժամանակն հասած էր որ Ոդիսեայ տիրանայ միւսանգամ իւր Թագաւորութեան եւ ընտանեաց :

Այս բառերն կսաւ Պենելոպայ, կը գործածուին այն բոլոր սկսեալ եւ յաճախ ընդհատեալ աշխատութեանց նկատմամբ, որոց վախճանն չ'գուչակուիր : — On a comparé à la toile de Pénélope le Dictionnaire historique de l'Académie, dont l'achèvement ne demandera pas moins de plusieurs centaines d'années ; nous trouvons que ce rapprochement n'est pas précisément exact, puisque le travail du jour est si peu de chose qu'on n'a pas besoin de la nuit pour le défaire.

Tonneau des Danaïdes.

Կարաւ Դանայեանց.

Դանայոս՝ Արգիացոց Թագաւորն, յիսուն աղջիկ ունէր, որք Դիցաբանութեան մէջ ծանօթ են

«Դանայեանք» անուամբ: Եգիպտոսի համանուն արքայն իւր յիսուն տղայոց համար զանոնք՝ ի կնութիւն խնդրելու եկած ըլլալով, Դանայոս հաւանեցաւ այնմ: Բայց պատգամէ մը տեղեկացած ըլլալով, թէ իւր փեսայներէն միոյն ձեռքով պիտի սպաննուէր, իւր աղջիկներէն պահանջեց որ հարսանեաց գիշերն սպաննեն իրենց ամուսինները: Ամենքն ալ հնազանդեցան, բաց յիպերմնեստրեսց, որ իւր Ղինկէոս ամուսնոյն փախստեան նպաստելով, անոր կեանքն ազատեց: Այս ոճրագործութեան ի պատուհաս, Դանայեանք՝ բաց յիպերմիլներսէ՝ քիչ ատենէն մեռան, ու դատապարտուեցան դժոխոց մէջ ընուլ անդադար ծակ կարաս մը:

Դանայեանց օտարիւն կը համեմատուի անօգուտ աշխատութիւն մը, յիշողութիւն մը՝ ուր բան մը չ'պահուիր, սիրտ մը՝ որոյ իղձերն ոչ ինչ կարող է ընուլ, զեղխ մը՝ որ իւր բոլոր շահածն կը վատնէ, եւլն, եւլն:— Le journal est l'œuvre colossale de ce temps-ci. Il lui faut des travailleurs rompus aux fatigues; des esprits prompts, clairvoyants, laborieux; des hommes qui donnent leur sang et leur vie à cette tâche sans fin, véritable tonneau des Danaïdes. Le journal, c'est le mouvement perpétuel cherché depuis deux mille ans par les mathématiciens.

. . . Tout dort, et l'armée, et les vents,
[et Neptune.

. . . Նրկէ ամենայն, համբարն եւ հողմք եւ ծով
[մեծ.

Ռասինի «Իլիյդէնի» ողբերգութեան առաջին

Այս բացադարձութիւնն կը գործածուի հասկըցնելու համար մէկուն, թէ նոյն խի իրեն կ'ուզուի ամբաստանութիւն մը, զոր ինքն չ'հասկընալ կը ձեւացընէ:— L'avare, au spectacle, se moque d'Harpagon; un vieux Cassandre se pâme de rire en voyant Géronte; un joueur applaudit aux saillies de Valère; un pédant trouve plaisants Trissotin et Vadius; une coquette s'amuse des manèges de Célimène... Spectateur étourdi, ne ris point de ton voisin; ne regarde ni à droite ni à gauche: car tu es cet homme.

Tu portes César et sa fortune.

Ձեւար օսնիս եւ զբաղդ նորա.

Նշանաւոր խօսք զոր կեսար արտասանեց, երբոր գիւրարեկ նաւու մը մէջ նստած, մերկէ մը բռնուելով՝ ըսաւ սարսափահար նաւավարին. «Ձեռքդ կ'ընէս. զկեսար օսնիս եւ զբաղդ նորա»:

Այս պարբերութիւնը կ'արտայայտէ այն վտահութիւնն, զոր մարդ կ'ունենայ իւր բաղդին վրայ:— Une nuit d'hiver, une nuit d'orage, le château d'Eu a vu arriver, sous l'habit d'un villageois, le roi de ces demeures, le prince accompagné de la reine et de quelques serviteurs fidèles. Le lendemain, une barque de pêcheur se perdit dans la brume au milieu de l'Océan irrité, emportant dans les abîmes le roi et sa fortune.

Tu seras Marcellus.

Դու Մարկեղոս լիցիս.

Որոյ Լատիններէնն է *Tu Marcellus eris*. (Վերգիլիոս, Ենեական, Գրուի 2. տող 1502): Ենէասայ՝ որ ի դժոխս իջած է, Անքիսէս ցոյց կուտայ նորա սերնդեան ապագայ դիւցազներն, որոց մէջ կը գտնուի նաեւ Օգոստեայ քրոջն՝ Ոկտաւիայ որդին՝ սլատանին Մարկեղոս: Վերգիլիոս Անքիսեայ բերնովն կը նախագուշակէ այն փայլուն յայտեր, զորս կուտար այս երիտասարդ իշխանն, որ իւր քսանամեայ հասակին մէջ մեռաւ.

Ո՛վ հէք մանկիկ, Թէ զխիստ բաղդին դու գնարկաւ
Անցցես ի բաց, դու Մարկեղոս լիցիս բնաւ.

որ է մի խոստումն՝ որ երբէք չալիտի իրականանայ, անարկայն ակնկալութեան մը՝ ում յաւիտեանական ցաւ մը յաջորդած է:

Մարկեղոս՝ Օգոստեայ յաջորդ նշանակուած էր կայսերութեան համար. սիրելի էր նա ժողովրդեան, որ ի նմանէ կ'ականալէր աղատութեան վերահաստատութիւնն, երբոր աշխարհի տէր լինէր: Աւանդութիւնն սահած է ց'արդ յիշատակն այն ազդեցութեանց, զոր ունեցաւ Ոկտաւիայ սրտին վերայ, Մարկեղեայ կանխահաս մահուան վերաբերութիւնն ունեցող այն դրուագն: Վերգիլիոս՝ Օգոստեայ ներկայութեան կը կարգար այն հատուածն, յորում կը գտնուին սա տողերն.

նարկութիւններ կը լինին դրականութեան մէջ, տալոյ համար ճշգրիտ նկարագիրն այն մտաւորական կամ բարոյական զօրութեան, զոր մարդ կը ստանայ անընդհատ աշխատութեամբ, քաջարար տարուած դժբաղդութիւններով, որք ամենամեծ բաներ կատարելու համար անհրաժեշտ եղած զօրութիւնն կ'ընձեռեն մտաց եւ սրտի: Յաճախ խակ կ'ըսուի, թէ մէկն թրջուած է Ստիւքսի մէջ, Աքիլլեայ անունն առանց ասացուածին խառնելու: — *Le malheur brise les hommes faibles et bronze les âmes fortes; celles-ci deviennent invulnérables à ses coups, et elles ressemblent à Achille trempé dans les eaux du Styx.*

Triple airain.

Յրապի արոյր.

Որոյ Լատիններէնն է *Æs triplex*. Բացատրութիւն մը՝ զոր Որատիոս գործածած է (Գիրք Ա. տող Գ. տող 9), նկարագրելոյ համար առաջին նաւավարին յանդգնութիւնն. « Եռապատիկ կաղնի, եռասրսիկ արոյր սլատէր զսիրտ այնորիկ, որ զառաջինն հաւատաց ահարկու ալեաց ծովուն զնաւակ դիւրարեկ »:

Բանաստեղծին եռասրսիկ արոյրն կը յիշատակուի, երբեմն լատին եւ երբեմն ալ գաղղիական լեզուաւ՝ բացատրելոյ համար սրտին խոստութիւնն, անվեհերութիւնն, եւլն, եւլն: — *Il ne faut que du courage pour braver la mort; pour affronter un préjugé, il faut le triple airain dont parle le poète.*

Tuer le mandarin.

Սպանանել զՄանսարէն.

Յ. Յ. Ռուսոյի հատուածներէն միոյն ակնարկութիւն մ'է այս: Էմիլի հեղինակն կ'ենթադրէ թէ սոսայօդ անձ մը խիստ հարուստ ձեռնացի նախարարի մը ժառանգորդն է, որ ոչ կը ճանչնայ զնա ու ոչ ալ տեսած է երբէք, եւ որ կրնայ մատի չարժամաք մը պարգեւատուին մահը պատճառել: Ռուսոյ բնականաբար կ'եզրակացնէ թէ խտտակրօն պարկեշտութիւնն չպիտի թոյլատրէր այն չարժաւանքները:

Այս բառերն՝ Սպանանել զՄանսարէն, կը նշանակեն՝ ապօրէն միջոցներով հարստանալ, կամ պարզապէս՝ մէկէն 'ի մէկ ճոխանալ: Ըստ այսմ՝ երբոր մարդ մը յանկարծ եւ առանց յայտնի պատճառի թշուառութենէ հարստութեան կ'անցնի, կարելի է կատակաբանութեամբ ըսել. *Il a tué le mandarin.* Սպանեալ է նորա զՄանսարէն:

Tu es cet homme.

Դու ես այրն.

Որոյ Լատիններէնն է *Tu es ille vir.* Նախան՝ մարդարէն պատմելէ յետոյ թէ անիրաւ մարդ մը աղքատի մը միակ ոչխարն յափշտակած էր, այս բառերով կը հասկըցնէ Դաւթի թէ ինքն իսկ է յափշտակիչն:

*Heu! misérande puer, si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris!*

Այս բառերուն վրայ, որք կը յիշեցնէին նմանքան վշտագին եղանակաւ մը իւր կորսնցուցած զաւակն, Ոկտաւիա նուաղեալ ինկաւ: Սակայն ուշաբերելուն պէս, հրամայեց որ բանաստեղծին այնչափ ոսկի տան, որչափ տող որ կը գտնուէր իւր որդւոյն 'ի գովեստ շարագրուած դրուագին մէջ: Այս իշխանաւայել պարգեւն 150,000 ֆրանքէն աւելի կը բռնէ այժմ:— *Le jeune Condé avait débuté par une victoire digne d'un vieux général; la France entière s'était écriée: Tu seras Marcellus!*

Tu seras roi.

Թագաւոր լիցիս դու.

Կանխադուշակութիւն մը, զորս վհուկներն Մաքսիմիլիանի կ'ուզէին համանուն ողբերգութեան մէջ:

Մատենագիրք կը յիշատակեն այս բառերն, մարդարէնալու համար ումք բարձր կոչում մը, ժառանգոր ապագայ մը: Կերպիւ իւրք ողբերգութեան Դու Մարկեդոն լիցիսն է այս:— *Je vous connais mieux que vous ne vous connaissez vous-même; reprit la marquise en adoucissant à la fois sa voix et son regard; si je voulais user de ma science divinatoire, je pourrais tirer votre horoscope. Je ne vous dirais pas: Macbeth, tu seras roi; mais, comme la littérature a aussi ses couronnes, c'est une de celles-là que je vous montrerais.*

Tu vaincras par ce signe.

Այսու նշանաւ յաղթեցես.

Այսու նշանաւ յաղթեցես. Ին հոծ ճիգո՛ւ Կոն-
տանդին, Ա Մաքսենդեայ՝ դէ մէքալերով, օղին մէջ
ընկնէին խաչ մը նշանակեց, որոյ վրայ տրճանադ-
րած Կոնստանդին լոտինական ապոցոնածն։ Սրդ նորէ
չնոթեց նա, իւր ոտովին յաւել յաղթանակաւ մտաւ
ի Հռոմէի։ Յայնմամբ հրապարակաւ քրիստոնէս-
թիւնն ընդհանց նազ խորհրդեոր իտալերն դրել
տուրաւ իւր քրոջակին վրայ, նկարել տալով զանոնք
միանգամայն իւր զօրակունաց իշխուց, սաղաւարտից
եւ վահանաց վրայ։

Վերոյիշեալ բառերն ճշգրտապէս կը նկարագրեն
ինչ որ պարտի ներշնչել վստահութիւն եւ ամրա-
պնդել զբաժութիւն։ **Le jeune homme qui veut**
réussir dans ses études n'arrivera que par le tra-
vail, de quelque heureuse facilité qu'il soit doué.
Le travail, c'est le divin labarum de l'écolier: Tu
vaincras par ce signe.

Un frère est un ami donné par la nature.

Աղբայր է բունկամ Ի բնութեմ պարգեւեալ
Լեզուով հոր։ Ասի Արեւի որդեբոսութեան

Մէկ տղան է այս։ Կայենէ որ կը խօսիս օր օր
Սոյն, անոն Կորոր է յօդակալ սրբախոսէր,
Զոր թէ խել ոք կամիցի, ընդդէմ երկնից խելախէ.

Չի կորցայ ի քարեկան ի բնութեմ յարգեալ։

Այս տղան տաւել կամ նուազ կամաւորան
փոփոխանց անարկայ եղած է։ Եւսոյ, վրդով օճն
Հայր է սեղակաւոր ի բնութեմ պարգեւեալ,
Հօրեղբայր է զանձնապահ, եւայն.

Ակնարկութիւններն սովորաբար պարզաբան-
բանական խնայաւ, տեղեկութեան. *Je les se*
croyait magnifique avec son accoutrement, à la
dernière mode, et il se donnait de petits airs, les
plus ridicules du monde. Sans quela
En un cile est un grandeur donnée par la nature,
mit brusquement fin à ses illusions, en lui appre-
nant sans détour qu'il ressemblait à une caricature.

Un jeune, sais quoi qui n'a plus de nom
dans aucune langue.

Զգիւմ զինչ լինի, որոյ չի ինչ անուն եւ ոչ ի
լեզուի ուրիշ.
Պոքիւնի մէջ չի լեզուի իւր քորոնութիւնն ինչ այն,
Յիւր Օրաճախ Անդ զլոյ ճեղքի լեզուի իւր քորոն-
ութեան ինչ լեզուի իւր քորոնութեան ինչ այն,
Մեղ երեք, բնութեմ իւր քորոնութեան ինչ այն,
Սնունդի ինչ իւր քորոնութեան ինչ այն,
Տաւառանի ինչ իւր քորոնութեան ինչ այն,
Սոյն ինչ իւր քորոնութեան ինչ այն,
Եւ տեսցոյ՛ք զհեռ մերի կորուստն Եւսոյ իւր քորոն-
բալի պաճուճանացդ։

իջաներոց է 'ի մթին վայրս, 'ի սանդարամե-
տական օթեւանսն՝ ննջել անդ 'ի հող ընդ մեծա-
մեծս երկրի, որպէս ասէն Յոր, ընդ թագաւորս
եւ ընդ իշխանս չքոտեալս, յորս եւ հազիւ թէ
գտանիցի նմա տեղի. այնչափ խծկեալ եւ խռնեալ
են կարգք, այնչափ ժիր եւ ժաման է մահ 'ի խը-
հողել զվայրսն :

Բայց աստ եւս պատրեն զմեզ ցնորքս. մահն ոչ
թողու մեզ այնչափ ինչ մարմին՝ մինչեւ զվայրս
գրաւելոյ. ոչինչ տեսանի անդ երեւելի, բայց չի-
րիմք եւեթ. մարմինք մեր իսկ եւ իսկ փոխին 'ի
բնութենէն. իրան մեր, այլ իմն անուն ժառանգէ.
նոյն իսկ դիական կոչումն, ասէ Տերտուլիանոս,
քանզի դեռ եւս մարդկային իմն կերպարանս մեզ
'ի դէմս ածէ, չմնայ նմա ընդ երկար. դառնայ
չգիտեմ զինչ շինի, որոյ չիք ինչ ակուն եւ ոչ 'ի
շեզուի ուրեք. այսչափ ճշմարիտ է՝ թէ ամենայն
մեռանի 'ի նմա, մինչեւ տխրական ձայնքն անդամ
ողորմելի նշխարեալ մնացորդացն նշանակիչք » :

Մեծ ատենաբանին այս բառերն կը գործած-
ուին այնպիսի չիթթ եւ կերպարանափոխեալ բանի
մը նկատմամբ, որ անկարելի է զայն որոշել, ճշ-
գրութեամբ նկարագրել որ եւ է կերպիւ. — On dine
au Palais-Royal à raison de trente-deux sous par
tête, et la carte vous donne droit à quatre plats au
choix, du pain à discrétion et une demi-bouteille
de vin, sans oublier le dessert. Mais que sont ces
quatre plats? surtout quel est ce vin? Un je ne
sais quoi qui n'a de nom dans aucune langue.

Un trait impuissant et sans force.

Պեղարդն անգոր եւ ապիկար.

Որոյ խափներէնն է *Telum imbellis, sine ictu* -
(Վիրգիլիոս, Ենեակաւն, Գիրք Բ. տող 788) :

Տրովա Յունաց ձեռքն է, եւ պարտեղոց կոտո-
րածն սկսած է երկար ատենէ ի վեր. Պրիամու զա-
ւակներէն մին՝ Պոլիտէս, Աքիլլէայ յորդւոյն՝ Պի-
ռոսէ վիրաւորուած է եւ խոյս տալով կուգայ պա-
տըսպարան մը բնտուել այն բազնին քով, ուր Եկա-
րէ եւ Պրիամոս, իրենց զաւակներէն չըջապատեալ,
կեցած են. Բայց Պիռոս հետամուտ իւր զոհին,
կը բռնէ զնա եւ կը խողխողէ նոյն իսկ ծնողացն
առջեւ. Ծերունին Պրիամոս, չկրնալով իւր բար-
կութիւնն այլ եւս բռնել, կը գոչէ.

Քեզ զարժանին, աղէ, արդ դիք փոխարէն
եւ զարդարակ կըշիւ վարձուց հատուցեն
Այդքան չարեաց եւ եղեռանդ այդ քոյին,
եթէ տեսուչ դոցին գոյ խնամ 'ի յերկին.
Քեզ, որ 'ի մահ որդւոյս հայել ստիպես զիս,
Յարիւն նորին չաղախեալ զաչս հայրենիս.
Ձայդ Աքիլլէս, զոր քեզ կեղծեօք կոչես հայր,
Ընդ թընամին իւր ընդ Պրիամ ոչ արար.
Այլ իրաւանց ազանց եկաց նա պատկառ,
եւ ոչ զաղերս ի բաց մերժեաց նա ի սպառ.
Ըզէկտորի եղ նա զգիւսին 'ի չիրիմ,
եւ զիս կացոյց 'ի հայրենի աթոռ իմ.
Եւ զայս այսպէս բարբառելով ծերունին,
Ըզգեզն անգոր եւ 'ի քափոյ ձրգե զսին.

ի կերկերեալ տես 'ի սղընձայն ուտնու այն
կախեալ ընդ վայր վահանին բարձր 'ի կրմբեայն :

Վերոյիշեալ ասացուածն կը գործածուի այն
ամեն յարձակմանց նկատմամբ որքա՛ն 'ի չգտե-
ղորութեան եւ արդթեան , չեն հասնիր իրենց նը-
պատակին : — *Grâce aux perfectionnements appor-*
tés dans leur construction, les frégates cuirassées
de fer se rient maintenant des boulets, qui ne sont
plus pour elles que le trait impuissant du vieux
Priam.

Այսպէս , ինչո՞ւ միշտ ասոյ լեզուով չի մարտաւար
լուսաւորուից , միջոցնաւոր բնիկ , ստեղծած իմ ինչ
միջոց դէպքերու , *« Certes, tu n'es qu'un nom ! »* մի ծաղիկ
մշարած իմ միտ իրաւորով չի իմ ամբ լեզուով
Առաջնորդին , անուր լոկ եւ աս :

Անպարիշտ բացառականութիւն մը , որ կը լինի
բազումի երկրորդ բնութան , որ փոխադրելի կողմ-
բաժէն չեալով , իւր յուստն վրիպանք դառնայեալ
այս խօսքն արտասանած է :
Բնութան յուսահատ աղապակն կը յաւի աչի-
տիսի պարագայից մէջ , ուր մարդ ինքզինքն անի-
բաւ տեղը բազմին ցոյց կը կարծէ :

Գրե՛ք մէջով գո՛ւնէ՛ք ինչ-որ , « ինչո՞ւ . . .
« *Voilà justement pourquoi votre fille est*
muette. »

Ահա ստեղծելով անհնարին ցոյց տալով
Մոլիէրի հետեւի թիւի , անուր անեալ կապակեր-
գութեան անհնէն ծիծաղաւարժ հասարակոյ միջոց

ակնարկութիւնովն , այս մասկանարէն իբրեւ ըմբռն-
ծէրնութիւնով կը կանգնուի յերկրային համար իւր
լաւ վիճակացնեալ Սկանարէն , ժէրոնթի տգիտութեան
թիւնն անհնարելով , զի անի ծիծաղաւարժ լիջութեամբ
միջոց անհնարելի անհնարանախոհութիւններ յա-
ռով բերել . « Արդ ի՞նչն գործելիքն որոյ վրայով կը
խօսիմ ձեզ , ձախ կողմէն , ուր կը գտնուի վերադր ,
դէպ 'ի աջ կողմն անցնելով , ուր զեռնողուած է
սիրտը , կը պատահի որ թոքը՝ զոր Լատիներէն
արմիսն կ'անուանենք ուղեղին հետքը Յունարէն
նաւիւրս կը կոչենք , հաղորդակցութիւն ունենալով
սրտի երակին միջոցաւ , զոր երբայեցերէն լեզուաւ
փխպի կը յորժարենք , թոքը կ'ըսենք ինչո՞ւ թագ-
քին մէջ կը հանդիպի մերոյ լեզու , գործեաց , որք
ուսին խոսողներն կը լնուն . եւ որովհետեւ յիշեալ
գործընթիւն , բաժնւորներէք այս անհնարանաւոր ան-
թիւն , մէկնարկէ ինչո՞ւ յորովհետեւ յիշեալ գործը-
նթիւն , միասակարոնութիւն , ունին , կ'երեւու ընցնեն
զձեզ որ լաւ մտիկ ընէք ասոր , միասակարոնութիւն
մասնին , որ յառաջ եկած է , կը խեղդեն ուշադիր
եղեք , ինչէ՛ք զի կը հրահրէ , յառաջ եկած է արտիւն-
ազատտին խորութեան մէջ ծնունդ առած աւիշն-
բու կծուութենէն , կը պատահի որ այս գործընթիւն . . .
Ossabundus, nequeis, potarinum, quipsa milus. Ահա
ստեղծելով ինչ զորովհետեւ փոխան հանդիպում

Այս բառերն , կը գործածուին ճշգրտապէս նը-
կարագրելոյ համար այն մտահաճոյ եւ միջին բա-
ցաճարութիւններն , որք կը ծածկեն զողովարդութիւն ,
եւ ոչ ինչ կը լինայ յայտնի . . . Գործընթիւն լեզուին
մէջ յաճախակի գործածուած , գրական ասացուած

ներէն մին է այս:— Quand un savant se trouve embarrassé pour répondre à une objection, c'est alors qu'il se réfugie dans les raisonnements diffus, dans les abstractions insaisissables, en un mot sur des hauteurs où il est impossible de le suivre, et là il vous étale sentencieusement une foule de preuves qui équivalent à ceci: *Voilà pourquoi votre fille est muette.*

Vous chantiez!... j'en suis fort aise;

Eh bien! dansez maintenant.

Երգէիր. յոյժ իսկ ուրախ եմ ընդ այդ.

Հապա, եւ այժմ հարցիր կայրս.

Մըջինին հեգնական պատասխանն առ ճպուռն, որ եկած է աղաչել զնա, որ լիով տայ իրեն մինչեւ նոր եղանակին կերակրուելու համար քանի մը հատիկ:

Այս երկու տողերն կը բացատրեն, որպէս առակին մէջ, ծանր յանգիմանութիւն մը անխոհեմութեան նկատմամբ:

Vous êtes orfèvre, monsieur Josse.

Ոսկեգործ է՞ք դուք, տէր Ժոս.

Մոլիէրի « Բժիշկ սէր » անուանեալ կատակերգութեան ամենէն իրաւացի եւ ամենէն նուրբ ասացուածոց միոյն ակնարկութիւն մ'է այս, զոր

դրած է հեղինակն առաջին արարուածին, առաջին տեսարանին մէջ:

Սկանարէլ մէկ հատիկ աղջիկ մ'ունի, որ տխուր մեղամարտութեան մը մէջ ինկած է: Իւր երկու դժբաղեաց՝ կահաւաճառ Պարոն Կիյեօմի եւ ոսկերիչ Պարոն Ժօսի՝ խորհուրդ կը հարցնէ Սկանարէլ, իւր աղջկան այս տրամուծիւնը փարատելու միջոցներու մասին.

Պ. ԺՕՍ

Ըստ իս, արդուզարդը եւ հանդերձից պերճութիւնն է որ ամենէն աւելի աղջկանց ուրախութիւն կը պատճառէ. եւ եթէ ձեր տեղն ըլլայի այս օրուրնէ իսկ անոր համար կը գնէի ադամանդից կամ կարկեհանաց եւ կամ զմիւստից գեղեցիկ հաւաքածոյ մը:

Պ. ԿԻՅԵՕՄ

Եւ ես, եթէ ձեր տեղն ըլլայի, այժմէն կը դընէի անոր համար կանաչագոյն կամ պատկերազարդ գեղեցիկ գորգ մը, եւ զայն անոր սենեկին մէջ կը ձգէի, անոր միտքն ու աչքը միանգամայն զուարճացնելու համար:

ՍԿԱՆԱՐԷԼ

Այս խորհուրդներն հրաշալի են ապաքէն. սակայն քիչ մը շահախնդրական կը համարիմ ես զանոնք, եւ այնպէս կը գտնեմ որ ձեզի համար շատ աղէկ խորհուրդ մը կուտաք դուք ինձ: Ոսկեգործ ե՞ք դուք, տէր Ժոս. եւ ձեր խորհուրդն կը յիշեցնէ ինձ այն մարդը, որ իւր վաճառքն ծախելու փափաք մ'ունի, կարասիք կը վաճառէք դուք, Պ. Կիյեօմ, եւ այնպէս մը կը ցուցնէք թէ ձեր քով

Bâtons flottants (Les)	20
Beaux yeux de ma cassette (Les)	21
Bellérophon et la Chimère	23
Béquille de Sixte-Quint	24
Boîte de Pandore	25
Bon souper, bon gîte et le reste	26
Briarée	28
Brûler ses vaisseaux	29
 Caleb	 50
Camille rasant les blés	50
Car que faire en un gîte, à moins que l'on ne songe ?	52
Cercle de Popilius	52
C'est ainsi qu'on s'élève jusqu'aux astres . .	55
C'est un dieu qui nous a fait ces loisirs . .	54
C'est vous et non pour vous	55
Cet oracle est plus sûr que celui de Calchas . .	57
Chambres de Denys	58
Chapeau de Gessler	58
Chêne de Vincennes	59
Cheval de Job	40
Cheval de Séjan	41
Chevaux de Diomède	42
Chien qui lâche sa proie pour l'ombre (Le) .	45
Colonne conduisant les Hébreux dans le désert	45
Commençons par Jupiter	44
Comment en un plomb vil l'or pur s'est-il changé ?	45

Comment l'aurais-je fait si je n'étais pas né ?	46
Comment peut-on être persan?	47
Compagnons de Cadmus (Les)	49
Compagnons d'Ulysse (Les)	50
Conseil tenu par les rats	51
Cordonnier, pas plus haut que la chaussure ! .	52
Coup de pied de l'âne (Le)	52
 Dans la queue le venin	 55
Dans son chapitre <i>Des chapeaux</i>	54
Délices de Capoue (Les)	55
Démon familier de Socrate	56
Derniers Romains (Les)	56
Des mots longs d'une toise	57
Devine si tu peux, et choisis si tu l'oses . . .	58
Dieux s'en vont (Les)	60
Dindon de la Fable (Le)	60
Diviser pour régner	62
Double visage de Janus	63
Douleur, tu n'es pas un mal !	64
Du Capitole à la roche Tarpéienne il n'y a qu'un pas	64
Du côté de la barbe est la toute-puissance . .	65
Du pain et les jeux du cirque, <i>ou</i> Du pain et des spectacles	66
 Échelle de Jacob	 66
Éducation d'Achille	67

Élevez vos cœurs	68
Empereur doit mourir debout (Un)	69
Encore une victoire comme celle-là, et nous sommes perdus	70
Enfer de Dante (L) :	70
Enfin, Malherbe vint	71
En mourant, il revoit son souvenir saigchère	72
Argos	72
Épargner les vaineux	73
Épée de Damoclès	74
Et dans de faibles corps s'allume un grand courage	75
Et l'avaire Achéron ne lâche point sa proie	76
Et le combat cessa faute de combattants	77
Et les champs où fut Troie	77
Et moi aussi, j'ai vécu en Arcadie	78
Et moi aussi, je suis peintre !	78
Et moi, suis-je sur un lit de roses ?	79
Et monté sur le faite, il aspire à descendre	80
Et pourtant elle tourne	80
Et rose elle a vécu ce que vivent les roses ,	81
Exécrable soif de l'or	83
Faire de la prose sans le savoir	85
Faites des perruques, maître André, faites des perruques	85

Festin des Lapithes	86
Fil d'Ariane	87
Finir en queue de poisson	87
Flèche du Parthe	88
Fossoyeurs d'Hamlet (Les) :	89
Fumier d'Ennius	90
Geai paré des plumes du paon (Le) :	91
Glissez, mortels, n'appuyez pas	92
Grues d'Ibycus	92
Hérodote ami d'Alcibiade, ami du danger	95
Tu feras, après ta harangue	95
Hercule titant aux pieds d'Omphale	94
Huitre et les Plaideurs (L)	95
Il fallait un calculateur, ce fut un danseur qui l'obtint	96
Il y a des juges à Berlin	97
Il y a fagots et fagots	98
J'ai élevé un monument	99
J'aime Platon, mais j'aime encore plus la vérité	100
J'aimerais mieux être le premier dans un village qu'le second à Rome :	101
J'ai perdu ma journée	102
Jean s'en alla comme il était venu	102
J'embrasse mon rival, mais c'est pour l'étouffer	103

Je n'ai mérité	104
Ni cet excès d'honneur ni cette indignité . . .	104
Je ne me sens point blessé	105
Je prends mon bien partout où je le trouve .	106
Je suis venu, j'ai vu, j'ai vaincu	107
Je vois, je sais, je crois, je suis désabusée . .	108
Laissez toute espérance, vous qui entrez ! . . .	109
Lampe d'Aladin	110
Lance d'Argail	110
Lanterne de Diogène	111
Lauriers de Miltiade qui empêchaient Thémis- tole de dormir	112
Le crime fait la honte, et non pas l'échafaud . .	113
Le dieu, poursuivant sa carrière Versait des torrents de lumière Sur ses obscurs blasphémateurs	114
Le maître l'a dit	116
Le moindre grain de mil Serait bien mieux mon affaire	116
Les chants avaient cessé	117
L'esprit ment la matière	118
Les restes d'une voix qui tombe et d'une ar- deur qui s'éteint	119
Le temps ne fait rien à l'affaire	119
Levier d'Archimède	121
Le vivre et le couvert, que faut-il davantage ? .	121

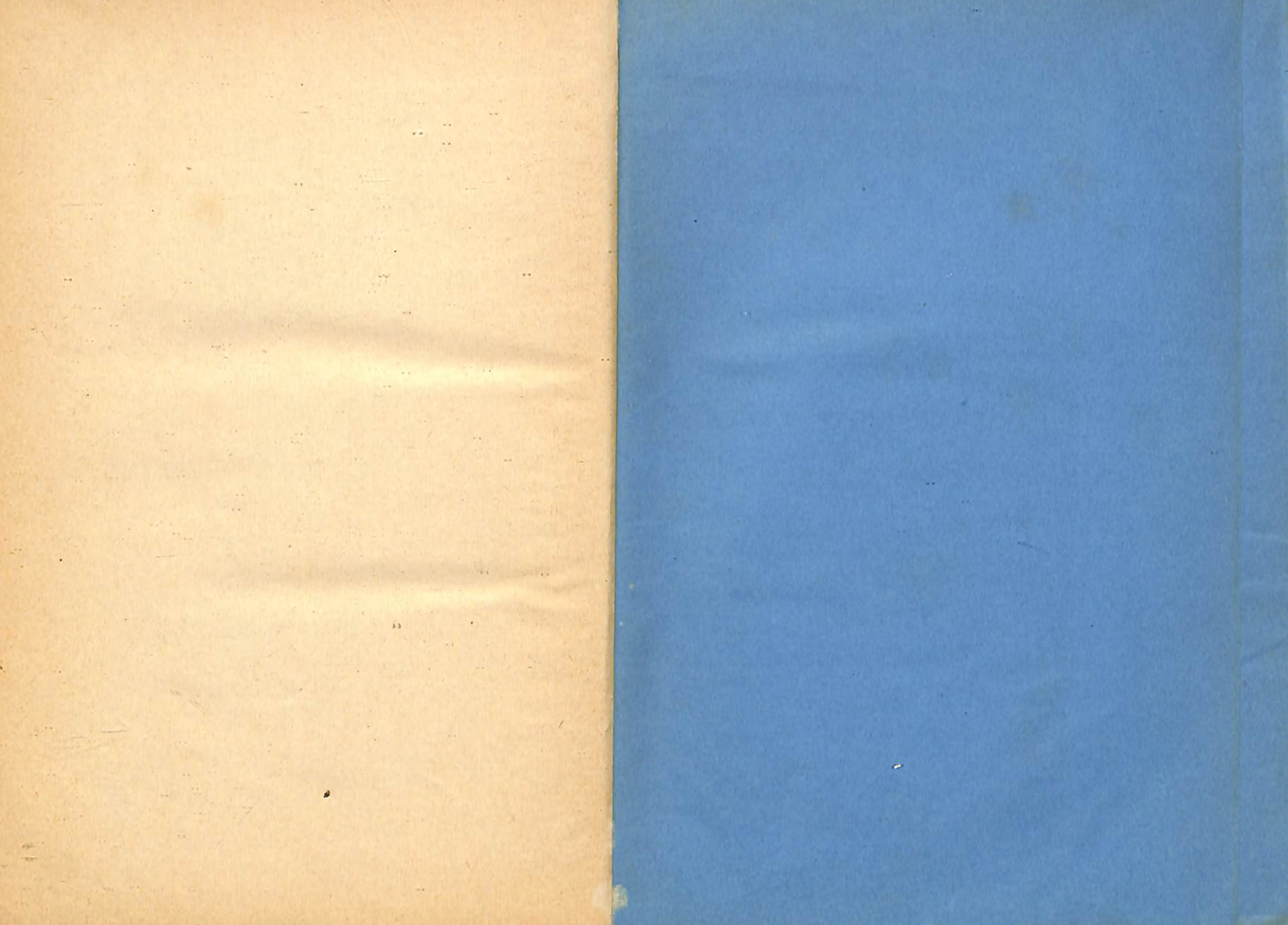
L'indignation fait jaillir le vers	121
Lion et le Moucheron (Le)	122
Lit de Procuste	122
L'œil morne et la tête baissée, Semblaient se conformer à sa triste pensée .	123
Louis Se plaint de sa grandeur qui l'attache au rivage	124
Lyre d'Amphion	123
Madame se meurt ! Madame est morte ! . . .	125
Mais où sont les neiges d'antan ?	127
Maître Jacques	128
Malgré Minerve	129
Manteau d'Antisthène (Le)	150
Massue d'Hercule (La)	151
Mes pareils à deux fois ne se font pas connaître, Et pour leurs coups d'essai veulent des coups de [maître	151
Meunier, son Fils et l'Ane (Le)	154
Midas changeant en or tout ce qu'il touche .	154
Moelle des lions (La)	157
Moi, c'est moi qui l'ai fait !	158
Moïse mourant en vue de la terre promise .	159
Montagne qui enfante une souris (La) . . .	140
Monter au Capitole	141
Mort frappe d'un pied indifférent (La) . . .	141
Moutons de Panurge (Les)	142
Mulet chargé d'or de Philippe	143
Ne jetez pas des perles devant les pourceaux .	144

Niobé et ses enfants	144
Noble oisiveté	145
Nous avons changé tout cela	146
Nous ne pouvons	147
Nous sommes tous d'Athènes en ce point	148
Oeuf de Christophe Colomb	148
Oh! le plaisant projet d'un poète ignorant, Qui, de tant de héros, va choisir Childebrand! .	150
On ne s'attendait guère A voir Ulysse en cette affaire	150
On reconnaît le lion à la griffe	151
Ophélie morte en cueillant des fleurs	152
Oreilles de Midas	154
Où j'ai pris une grande part	155
Ote-toi de mon soleil	155
Où la vertu va-t-elle se nicher?	156
Pan est mort (Le grand)	157
Par l'épée et par la charrue	158
Part du lion (La)	158
Peau du lion (La)	159
Pèse Annibal	160
Phénix renaissant de ses cendres	160
Pli de rose du Sybarite	162
Plus durable que l'airain	162
Pœtus, cela ne fait pas de mal, cela n'est pas douloureux	165
Pomme de discorde	164
Pomme de Newton	165

Porter la paix ou la guerre dans les plis de son manteau	166
Pour l'amour du grec	167
Pour l'usage du Dauphin	168
Pour réparer des ans l'irréparable outrage . .	169
Quand Jupiter veut perdre un homme, il lui ôte la raison	169
Quelquefois le divin Homère lui-même som- meille	170
Queue du chien d'Alcibiade	171
Qu'on me ramène aux carrières!	172
Race irritable des poètes (La)	173
Rameau d'or d'Énée	173
Reine, vous m'ordonnez de rouvrir cette cru- elle blessure	174
Rodrigue, as-tu du cœur?	175
Roue d'Ixion	176
Saint Paul sur le chemin de Damas	176
Sans dot	178
Saturne dévorant ses enfants	180
Sauvage qui coupe l'arbre pour avoir le fruit .	181
Se disputer les armes d'Achille	182
. . . Selon l'usage antique et solennel . .	182
Se retirer dans un fromage de Hollande . . .	185
Serment d'Annibal	184
Serpent caché sous l'herbe	184
Serpent et la lime (Le)	185

Sésame, ouvre-toi	186
Si cela n'est pas vrai, c'est du moins bien trouvé	187
Si ce n'est toi, c'est donc ton frère	187
Si je n'étais Alexandre, je voudrais être Dio- gène	188
Si mes confrères savaient peindre	189
Si un augure voit un augure	189
Sonate, que me veux-tu ?	190
Sourire mouillé de larmes	191
Spectre de Banco (Le)	197
Statue de Pygmalion	198
Supplice de Tantale	199
Tache de sang de lady Macbeth (La)	200
Talon d'Achille (Le)	202
Tête de Méduse	202
Toi aussi !	204
Toile de Pénélope	204
Tonneau des Danaïdes	205
. . . Tout dort, et l'armée, et les vents, et Neptune	206
Trancher le nœud gordien	207
Tremper dans le Styx	208
Triple airain	209
Tuer le mandarin	210
Tu es cet homme	210
Tu portes César et sa fortune	211
Tu seras Marcellus	212
Tu seras roi	215

Tu vaincras par ce signe	214
Un frère est un ami donné par la nature	214
Un je ne sais quoi qui n'a plus de nom dans aucune langue	215
Un trait impuissant et sans force	217
Vertu, tu n'es qu'un nom !	218
Voilà justement pourquoi votre fille est muette.	218
Vous chantiez ! . . . j'en suis fort aise ;	
Eh bien ! dansez maintenant	220
Vous êtes orfèvre, monsieur Josse	220
Yeux d'Argus	222

Wn

1807

2013

ԵՐԿԱՍԻՐՈՂԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Խոնարհմանը անկանոն բայից	Ղ.բշ.	8
Ընդունելությանը Ֆռ.անսերին լեզուի	»	5
Գոհարք Ֆռ.անսերին Գրականության	»	10